

Κλειώ-Θεοδώρα Κωνσταντινίδου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΑΡΩΝ

ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ 2ου ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ Γ' Π. ΑΘΗΝΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀριθμὸς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως $\frac{51231/51232}{20-8-34}$

Ἀντίτυπα 3.000

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σ^{ΙΑΣ} Α. Ε.

46α—Ὁδὸς Σταδίου—46α

1935

ΣΑΡΑΝΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

12.10
05

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΑΡΩΝ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ 2ου ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ Γ. Π. ΑΘΗΝΩΝ

Κλειώ - Θεοδώρα Κωνσταντινίδου

ΙΣΤΟΡΙΑ

46108

ΤΗΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀριθμὸς ἐγκριτικῆς ἀποφάσεως $\frac{51231/51232}{20-8-35}$

Ἀντίτυπα 3.000

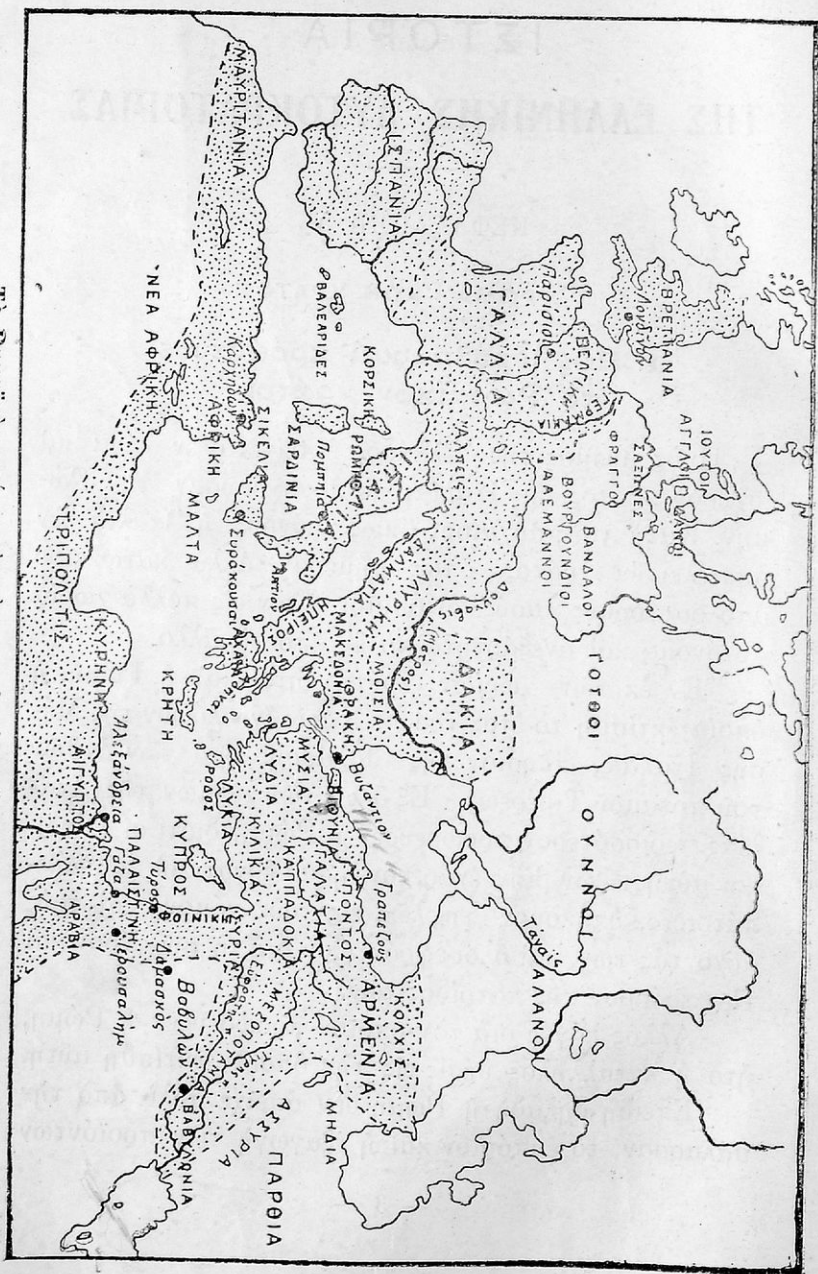
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α. Ε.

46α—Ὁδὸς Σταδίου—46α

1935

Τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἑκτασίαν του.

ὄλων τῶν πέριξ αὐτῆς χωρίων ἦσαν εἰς χεῖρας τῶν κατοίκων της.

Τὰ πέριξ τῆς Ῥώμης χωρία, βλέποντα τὴν πρόοδον καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν της, καὶ τοιουτοτρόπως ἰσχυροποιήθη αὕτη. Ὅταν ἡ Ῥώμη, ἀπέκτησεν ἀρκετὴν δύναμιν, ἐστράφη ἐναντίον τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Ἰταλίας τοὺς ὁποίους ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπέταξε, καὶ τοιουτοτρόπως ἦνωσεν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν κράτος, τὸ ὁποῖον ταχέως προώδευσε καὶ ἔγινεν ἰσχυρόν.

Δὲν ἠρκέσθη ὁμως ἡ Ῥώμη εἰς τὰ κατορθώματά της ταῦτα. Ἀφ' οὗ ὑπέταξεν ὅλην τὴν Ἰταλίαν, ἐπεχείρησε διαφόρους νικηφόρους ἐκστρατείας ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς Ἰταλίας, καὶ ὑπέταξεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, καθὼς καὶ τὴν Ἑλλάδα (146 π. Χ.).

Τοιουτοτρόπως ἡ Ῥώμη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐξουσίαζε σχεδὸν ὅλον τὸν κόσμον. Εἶχεν ιδρύσει ἓν κράτος ἀπέραντον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ρωμαϊκὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Ῥώμης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε τὴν ἑδραν τοῦ Ὁ Αὐτοκράτορος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

2. Πῶς ἐπέδρασαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπὶ τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὥς γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος ἔτους, εἶχε γίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλη πρόοδος εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰς ὥραιας τέχνας καὶ ἐν γένει εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἤρχοντο εἰς

τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ διδαχθῶν ἀπὸ τοὺς περιφήμους φιλοσόφους τῆς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ρητορικὴν. Ἦρχοντο ἀκόμη διὰ νὰ ἴδουν καὶ θαυμάσουν τὰ θεατρὰ τῆς, τὰ σπουδαῖα καλλιτεχνήματα γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, πλαστικῆς, ζωγραφικῆς καὶ λοιπὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν προγόνων μας, πολλὰ τῶν ὁποίων σφύζονται καὶ θαυμάζονται μέχρι σήμερον.

Ὁλη αὕτῃ ἡ ἑλληνικὴ πρόοδος καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεδόθη εἰς τὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν ὁποίαν μετεφέρθη τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας.

Εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν Ἐφεσον τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς ιδρύθησαν σπουδαῖαι φιλοσοφικαὶ σχολαί. Αἱ σχολαὶ αὗται ἐσχόρπιζον διὰ τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν λάμψιν καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ ρητορικὴ, ἡ φιλοσοφία, ἡ καλλιτεχνία εἶχον φθάσει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν μεγαλυτέραν τελειότητα καὶ ἀκμὴν. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐφώτιζε μὲ τὴν λάμψιν τοῦ ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο παγκόσμιος. Ἡ Ἀνατολὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο πλέον Ἀσιατικὴ. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα τὴν ἀφομοίωσε, τὴν μετέβαλεν ἀπὸ βάρβαρον Ἀσιατικὴν Ἀνατολὴν εἰς Ἑλληνικὴν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὀνομάζεται Ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ἕλληνας, αἱ Ῥωμαῖοι κατακτηταὶ ἦσαν ἀμαθεῖς καὶ βάρβαροι. Βεβαίως καὶ ἀπὸ μερικόνους ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας, τοὺς ὁποίους κατέ-

κτησαν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, εἶχον λάβει παλαιότερον μερικὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ὁ πολιτισμὸς τῶν ἤρχισε κυρίως νὰ ἀναπτύσσεται μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν δηλαδὴ οἱ Ῥωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶδον τὴν πρόοδον τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔμειναν κατάπληκτοι. Ἡσθάνθησαν ἕνα πραγματικὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς ὁποῖους ἤρχισαν νὰ μιμοῦνται. Ὅλοι οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι ἔστελλον τὰ τέκνα τῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἢ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ σπουδάσουν τὰ ἐλληνικὰ γράμματα. Ἐσπούδαζον δηλαδὴ τὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν, τὴν ρητορικὴν, τὴν γλυπτικὴν καὶ λοιπὰς ὥραίας τέχνας καὶ ἐλάμβανον τὴν ἐλληνικὴν μόρφωσιν καὶ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχον θαμβωθῆ.

Πολλοὶ πλούσιοι Ῥωμαῖοι ἐκάλουν εἰς τὴν Ῥώμην Ἑλληνας διδασκάλους διὰ νὰ μορφώνουν τὰ τέκνα τῶν, ἀρχιτέκτονας καὶ τεχνίτας διὰ νὰ κατασκευάζουν οἰκοδομὰς, ὁμοίας μὲ τὰς τῶν Ἀθηναίων.

Ἄλλοι πάλιν Ἕλληνες λόγιοι καὶ καλλιτέχναι διὰ νὰ καλυτερεύσουν τὴν τύχην τῶν μετέβαινον εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἱδρουν σχολεῖα. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐδίδασκον τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ρητορικὴν, καθὼς καὶ τὰς ὥραίας τέχνας. Μετέφραζον δράματα καὶ κωμωδίας, αἱ ὁποῖαι παριστάνοντο εἰς τὰ θεάτρα. Οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι, ἀκόμη καὶ οἱ αὐτοκράτορες, ἐπροτίμων νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Τοὺς πλουσίους καὶ εὐγενεῖς ἐμιμεῖτο ὁ λαός, ὥστε ὅλον τὸ

Ρωμαϊκὸν κράτος παρομοίαζεν ὄψιν ἑλληνικὴν. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην, μὲ τὴν καθημερινὴν συναναστροφὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων λογίων καὶ καλλιτεχνῶν ὁ βίος ἔγινε σχεδὸν ἑλληνικός.

Ὡστε οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν μὲν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν ὅπλων καὶ εἶχον εἰς χεῖρας τῶν τὴν διοίκησίν της, ἢ Ἑλλὰς ὅμως ὑπέταξεν αὐτοὺς διὰ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρουσιάσθη ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ὁ χριστιανισμός, τὸν ὅποιον οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν ἑνωρίς. Οὗτος ἔδωκεν εἰς τὸν ἑλληνισμόν, μὲ τὴν μεγάλην ἠθικὴν του δύναμιν, νέαν ζωὴν καὶ νέας δυνάμεις, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μᾶθήματα.

3. Ποία ἦτο ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ εἶχαν σημειώσει μεγάλην πρόοδον εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, δὲν εἶχον κατορθώσει ἐν τούτοις τὰ φθάσουν εἰς τὴν ιδέαν τοῦ ἐνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἐθεοποιοῦν τὰς διαφόρους δυνάμεις τῆς φύσεως, τὰς ὁποίας ἐλάτρευον ὡς θεοὺς. Κατεσκεύαζον ναοὺς καὶ βωμοὺς, ἐστόλιζον αὐτοὺς μὲ τὰ ἀγάλματα τῶν διαφόρων θεῶν, τοὺς ὁποίους ἐλάτρευον καὶ προσέφερον εἰς αὐτοὺς θυσίας. Ἦσαν δηλαδὴ εἰδωλολάτραι.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπίσης ἦσαν εἰδωλολάτραι. Ὅταν δὲ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἕλληνας, παρέλαβον καὶ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πολλὰ ἐκ τῆς λατρείας αὐτῶν. Τοιούτοτρόπως ἡ θρησκεία ὅλου τοῦ ἀπεράντου Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐστηρίζετο ἐπὶ βάσεων ψευδῶν.

Ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἰσότης, ἡ ἐλευθερία, τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» ἦσαν πράγματα ἄγνωστα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ πλούσιοι ὄχι μόνον δὲν ἠσθάνοντο συμπάθειαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς, τὰς χήρας, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐφέροντο πρὸς αὐτοὺς μὲ τὸν σκληρότερον τρόπον. Οἱ ἄνθρωποι ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι, ὅπως ἡμεῖς σήμερον πωλοῦμεν τὰ ζῶα. Ἡ ἀθλία αὕτη κατάστασις, ἡ ὁποία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπ' ἄπειρον, ἐτερματίσθη διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. 27
αὐτοκράτωρ

4. Πῶς ἐμφανίζεται ὁ χριστιανισμός.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς θρησκείας, ἀνεφάνη ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤρχισε τὸ κήρυγμά του ὁ Κύριος.

Ὅταν ἦτο αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ὁ Αὐγουστος (30 π. Χ.—14 μ. Χ.), ἐγεννήθη εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς τὸ χωρίον Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν ὁ Ἰησοῦς ἤρχισεν τὴν διδασκαλίαν του, μὲ τὴν ὁποίαν διέλυε τὴν πλάνην καὶ τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὴν ἀνθρωπότητα.

Περιήρχετο τὰς κόμας καὶ τὰ χωρία μετὰ τῶν μαθητῶν του, καὶ ἐδίδασκε τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἰσότητα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀγάπην· «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν» ἐπανελάμβανε διαρκῶς ὁ Κύριος.

Μέσα εἰς τὰς δύο αὐτὰς φράσεις περιείχετο ὁλόκληρος ἡ διδασκαλία του.

5. Πῶς ἐξηπλώθη ὁ Χριστιανισμὸς καὶ πῶς ιδρύθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι.

Τὸν χριστιανισμὸν ἐξήπλωσαν εἰς τὸν κόσμον οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὅποιοι λέγονται Ἀπόστολοι, διότι ἀπεστάλησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ νὰ κηρύξουν τὸν χριστιανισμὸν. Ὁ χριστιανισμὸς ὁ ὅποιος ἐκήρυττε τὴν ἀγάπην, τὴν ἰσότητα, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ εὕρῃ ὁπαδοὺς καὶ νὰ θριαμβεύσῃ. Οἱ Ἀπόστολοι ἀφοῦ ἐφωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὅποιον ἐστάλη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, ἤρχισαν μετὰ θερμοῦ ζήλου τὸ κήρυγμα.

Πρῶτος ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παρουσιάζεται ἐνώπιον τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὁμιλεῖ πλήρης θάρρους περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Τρεῖς χιλιάδες Ἰουδαῖοι ἀσπάζονται ἀμέσως τὴν νέαν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποτελοῦν τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ οἱ Ἀπόστολοι πορεύονται εἰς ὅλον τὸν κόσμον, κηρύττουν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ιδρύουν τὰς πρώτας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, εἰς τὴν Δαμασκόν, τὸ Χαλέπιον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν.

Μετὰ ταῦτα ιδρύουν πλῆθος ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Μικρὰν Ἀσίαν, Ἑλλάδα, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς βάθιν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τόσας πολλὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας ἵδρυσαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθαναν οἱ ἴδιοι νὰ τὰς διοικοῦν. Διὰ τοῦτο ἐχειροτόνουν τοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι ἀνελάμβανον τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν Ἀποστόλων.

6. Πῶς ἔζων οἱ πρῶτοι χριστιανοί.

Οἱ χριστιανοὶ ἐκάστης πόλεως ἀπετέλουν μίαν κοινότητα, καὶ ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχον ναοὺς, συνηθροίζοντο εἰς ἓν ὠρισμένον μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτέλουν τὰ ὑρησκειντικὰ των καθήκοντα. Αἱ συναθροίσεις αὗται ὠνομάζοντο ἐκκλησίαι. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ ἔζων ὡς ἀδελφοί, συμφώνως μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Εἶχον κοινὰ ταμεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα συνεισέφερον οἱ πλουσιώτεροι χρήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχον. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων περιέθαλπον τοὺς πτωχοὺς, τὰς χήρας, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐν γένει τοὺς δυστυχεῖς. Τὰς ἀρετὰς ταύτας τῶν χριστιανῶν ἐκτιμῶντες πολλοὶ εἰδωλολάτραι καὶ Ἰουδαῖοι ἠσπάζοντο τὸν χριστιανισμόν.

7 Πῶς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐγεννήθη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εἰς τὴν πόλιν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας, ἀπὸ γονεῖς εὐγενεῖς. Ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἦτο πολὺ μορφωμένος. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἦτο μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ κατ' ἀρχὰς ὄχι μόνον δὲν ἠσπασθη τὸν χριστιανισμόν, ἀλλ' ἦτο καὶ φοβερὸς πολέμιος καὶ διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος βλέπων τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς Δαμασκὸν διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς χριστιανοὺς τῆς πόλεως ταύτης, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολλοί.

Καθ' ὁδὸν ὅμως παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Σωτὴρ, ὁ ὁποῖος τὸν μετέβαλεν εἰς θερμὸν κήρυκα τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐκτοτε ὁ Παῦλος εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ χρι-

στιανισμού και ἵδρυσε τὰς περισσοτέρας ἐξ ὅλων τῶν Ἀποστόλων ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος καθὼς καὶ ὁ Πέτρος λέγονται κορυφαῖοι. Ὁ Παῦλος λέγεται καὶ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἐπειδὴ ἐκήρυξε τὸν χριστιανισμόν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔκαμε μεγάλας πορείας εἰς ὅλον τὸ ἀπέραντον Ρωμαϊκὸν κράτος πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμού, κατὰ τὰς ὁποίας πολλάκις ἐκινδύνευσεν ἢ ζωὴν του. Μετέβη εἰς τὴν Κύπρον, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὸ Ἰκόνιον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐκήρυξε τὸν χριστιανισμόν καὶ ἵδρυσεν ἐκκλησίας.

Μετὰ ταῦτα διέσχισε τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Τρωάδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπέρασε μὲ πλοῖον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκήρυξε τὸν χριστιανισμόν καὶ ἵδρυσε πολλὰς ἐκκλησίας εἰς διαφόρους πόλεις. Ἐπειδὴ ὅμως κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν εἰδωλολάτραι, αἱ δὲ Ἀθηναῖαι εἶχον πολλοὺς ναοὺς καὶ βωμοὺς εἰδωλολατρικούς. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐνῶ περιήρχετο τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων, διὰ νὰ ἴδῃ τὰ ἀξιόθcata τῆς πόλεως, εἶδε μεταξὺ τῶν πολλῶν ναῶν, καὶ ἓνα, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀφιερῶσαι εἰς τὸ ἄγνωστον θεόν. Διὰ τὸν ἄγνωστον τοῦτον θεὸν ὠμίλησεν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ ὁποῖος εὗρίσκεται πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως.

«Αὐτὸς ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε, λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, εἶναι ὁ ἀληθὴς Θεός, ὁ ὁποῖος ἔπλασε καὶ κυβερνᾷ ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἀντὶ

νὰ λατρεύετε αὐτόν, λατρεύετε τὰ κτίσματά του». Ἐκ τῶν Ἀθηναίων ὀλίγοι ἐπίστευσαν· πρῶτος δ' ἐξ ὅλων ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, τὸν ὅποιον ὁ Παῦλος ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐμιλῶν ἀπὸ τὸν Ἀρειον Πάγον.

Ὁ Διονύσιος ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον τὸ ἔτος 95 μ. Χ. Ἡ ἐκκλησία μας ἐορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 3 Ὀκτωβρίου ἐκάστου ἔτους, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν τὸν θεωρεῖ ὡς πολιούχον Ἅγιον αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμεινεν ἄρκετους μῆνας, διότι ἡ Κόρινθος ἦτο ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ μεγαλυτέρων πόλεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὴν Κόρινθον ἐπίστευσαν πολλοὶ καὶ ἱδρυσε μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς τὴν Ρώμην διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν χρι-

στιανικήν θρησκείαν. Δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ὁ φοβερός διώκτης τῶν χριστιανῶν Νέρων. Οὗτος διέταξε καὶ συνέλαβον τὸν Παῦλον, καὶ ἀφοῦ ἐβασάνισαν αὐτὸν μὲ ἀπανθρωπίαν, τὸν ἐθανάτωσαν κατὰ τὸ ἔτος 67 μ. Χ.

Τὴν μνήμην τοῦ ἡ ἐκκλησία μας ἐορτάζει τὴν 29ην Ἰουνίου. Εἰς ἀνάμνησιν δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁμιλίας του, ὅλος ὁ λαὸς καὶ ὁ κληρὸς τῶν Ἀθηνῶν συνέρχεται τὴν παραμονὴν τῆς μνήμης του εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅπου τελεῖ κατανυκτικωτάτην θρησκευτικὴν τελετήν.

Υ Υ 8. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν.

Ἐν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐμπόδια, τὰ ὅποια παρουσιάσθησαν κατὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἦσαν οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοί. Οἱ διωγμοὶ οὗτοι ἔγιναν εἴτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, εἴτε ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων, μὲ διαφόρους προφάσεις.

Τοὺς σεισμοὺς π.χ. τὰς πλημμύρας, τὰς ξηρασίας, τὰς νόσους καὶ πᾶσαν θεομηνίαν, ἀπέδιδον οὗτοι εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν. Ἐλεγον δὲ ὅτι τότε μόνον θὰ σωθῶσιν οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τὰ κακὰ αὐτά, ὅταν ἐκλείψουν οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ κράτος.

Τοιουτρόπως ἐξηρεθίζετο ὁ λαὸς καὶ ἤρχιζον οἱ διωγμοί. Οὐδέποτε ἄνθρωποι μετεχειρίσθησαν τοιαῦτα βασανιστήρια καὶ τόσον σκληροὺς τρόπους θανάτου, ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν τῶν χριστιανῶν. Ἠλείφοντο οὗτοι μὲ πίσσαν καὶ ἐκαίοντο, ἐσταυρώνοντο, ἐλογχίζοντο, ἐπριονίζοντο τὰ διάφορα μέλη τοῦ

σώματός των, ἐρρίπτοντο εἰς τὰ ἀμφιθέατρα καὶ κατεσπαράσσοντο ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Ἐν γένει ἐθανατώνοντο μὲ παντὸς εἶδους βασανιστήρια ἀπανθρωπότεα.

Ἐκ τῶν διωγμῶν, οἱ ὅποιοι ἔγιναν κατὰ τῶν χριστιανῶν, οἱ σπουδαιότεροι εἶναι δώδεκα. Ἐξ ὧν ὁ μὲν φοβερώτερος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἐπὶ τοῦ θηριώδους αὐτοκράτορος Νέρωνος. Οὗτος διήρκεσε τέσσαρα ἔτη (64—68). Κατ' αὐτὸν ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον χιλιάδες χριστιανῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος.

Ὅμοιοι διωγμοὶ εἰς σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ἔγιναν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Τραϊανοῦ (110 μ.Χ.), Δεκίου (251 μ. Χ.) καὶ Διοκλητιανοῦ (288—305 μ.Χ.). Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων ἡ Ἑθνικὴ θρησκεία καθὼς καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος εὗρισκοντο εἰς κατάπτωσιν. Ἐνόμιζον λοιπόν, ὅτι ἂν ἡ Ἑθνικὴ θρησκεία ἀνέκτα τὴν ἀρχαίαν αἴγλην καὶ δύναμίν της, θὰ ἐπανήρχετο καὶ τὸ κράτος εἰς τὴν πρώτην ἀκμὴν καὶ δόξαν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκήρυξαν γενικὸν διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν. Ὁ Διοκλητιανὸς μάλιστα ἐξέδωκεν αὐστηρὸν διάταγμα νὰ ἐξαλειφθῇ καθολοκληρίαν ὁ χριστιανισμός. Ὅλοι ὅσοι ἐθανατώθησαν μὲ τὰ φρικτὰ αὐτὰ βασανιστήρια λέγονται Μάρτυρες. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἀφοσίωσις τῶν Μαρτύρων εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, τόσον θάρρος ἐδείκνυον καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅταν συνελαμβάνοντο, ὥστε προεκάλουν τὸν θαυμασμὸν ὅλου τοῦ κόσμου. Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ οἱ βασανιστὰι των, βλέποντες τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν πίστιν τῶν χριστιανῶν, ἐγίνοντο καὶ αὐτοὶ χριστιανοὶ καὶ ἀπέθνησκον ὡς μάρτυρες.

Τοιουτοτρόπως ὁ χριστιανισμὸς ἐθεμελιώθη καὶ ἐθριάμβευσε μὲ τὸ τίμιον αἷμα τῶν μαρτύρων, τὴν μνήμην τῶν ὁποίων διατηρεῖ μὲ εὐλάβειαν ἡ ἐκκλησία μας. Οἱ διωγμοὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 54 καὶ διήρκεσαν μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους Μεγάλου Κωνσταντίνου (313).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

2 Χ 9. Πῶς ἐκυβερνᾶτο τὸ ἀπέραντον Ρωμαϊκὸν κράτος.

Εἰς τὸ ἀπέραντον Ρωμαϊκὸν κράτος ἔκαμνον συχνὰς ἐπιδρομὰς διάφοροι γειτονικοὶ βάρβαροι λαοί.

Ἀπὸ βορρᾶ μὲν οἱ Γότθοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐπροξένουν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, ἐξ ἀνατολῶν δὲ οἱ Πέρσαι, οἱ ὅποιοι ἐφιλοδόξουν νὰ γίνουν κύριοι ὅλης τῆς Ἀσίας, ὅπως ἄλλοτε οἱ πρόγονοὶ τῶν. Τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος ἐκινδύνευε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τούτους, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ δὲν ἐπῆρκει εἰς τὴν διοίκησιν τόσον ἀπεράντου κράτους. Ἔνεκα τούτου ὁ φοβερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν Διοκλητιανὸς προσέλαβε καὶ ἄλλον συνάρχοντα, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν ἑδρὰν του εἰς τὴν Ρώμην, αὐτὸς δὲ ἐξέλεξε πρωτεύουσάν του τὴν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Τοιουτοτρόπως τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος ἐκυβερνήθη ὑπὸ δύο αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Αὐγουστοί. Μετὰ ταῦτα ὁ Διοκλητιανὸς πρὸς μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους καὶ ἵνα διοικῇται τοῦτο καλύτερον, προ-

σέλαβε δύο ακόμη συνάρχοντας, οί όποιοι ώνομάσθησαν Καίσαρες καί ήσαν κατώτεροι τών Αυγούστων. Κατά τό έτος 305 ό Διοκλητιάνδς άπεχώρησε τής άρχής. Αυτοκράτορες του Ρωμαϊκού κράτους κατά τό έτος εκείνο ήσαν ό Μαξέντιος καί ό Λικίνιος, Καίσαρες δέ εις μέν την άνατολήν ό Μαξιμίνος, εις δέ την δύσιν ό Κωνσταντίος ό Χλωρός, ό όποίος έκυβέρνα την Γαλατίαν (Γαλλίαν) καί την Βρεττανίαν.

Ό Κωνσταντίος ήσθένησε τό έτος 306 καί άπέθανε. Διάδοχόν του άφήκε τόν υίόν του Κωνσταντίον, ό όποίος δια τά μεγάλα του έργα ώνομάσθη Μέγας, ώς θά ίδωμεν κατωτέρω.

3) 10. **Ό Μέγας Κωνσταντίνος (306—337).**

1. Πώς ό Κωνσταντίνος γίνεται μονοκράτωρ καί προστατεύει τόν Χριστιανισμόν.

Ό Κωνσταντίνος έγεννήθη τό έτος 274 μ. Χ. από πατέρα τόν Κωνσταντίον τόν Χλωρόν καί μητέρα την Έλένην, ή όποία ήτο εύσεβεστάτη χριστιανή από την Νικομήδειαν τής Μικράς Ασίας.

Ό Κωνσταντίνος ήτο άξιωματικός του Ρωμαϊκού στρατού καί ειχε δείξει μεγάλην γενναιότητα καί στρατηγικήν ικανότητα εις διαφόρους πολέμους εναντίον τών γερμανικών λαών (Γότθων), οί όποιοι έκαμνον έπιδρομάς εις τās δυτικάς επαρχίας του Κράτους, την Βρεττανίαν δηλαδή καί την Γαλατίαν.

Μετά τόν θάνατον του πατρός του, ό λαός καί ό στρατός, οί όποιοι ήγάπων καί έτίμων πολυ τόν Κωνσταντίνον, άνεκήρυξαν αυτόν Καίσαρα τής Γαλατίας καί Βρεττανίας. Όταν έγινε Καίσαρ έδειξε μεγάλην

Δ. Ααράων. Ιστορία Ε' Τάξ. έκδ. 2α 1935

2

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος

στάτευεν αὐτούς, διότι ἡ εὐσεβὴς μήτηρ του εἶχεν ἐμ-

πνεύσει εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οἱ Χριστιανοὶ διὰ τοῦτο τὸν ἡγάπων μέχρι λατρείας, ἐνῶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἄλλους αὐτοκράτορας ἡσθάνοντο ἀποστροφῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν διωγμῶν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης Μαξέντιος, φοβερὸς τύραννος καὶ ἐχθρὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἠθέλησε νὰ γίνῃ μονοκράτωρ, καὶ διὰ τοῦτο ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τοῦ Κωνσταντίνου, κατόπιν δὲ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων αὐτοκρατόρων.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὅταν ἐπληροφορήθῃ τοὺς σκοποὺς τοῦ Μαξεντίου δὲν ἀνέμενεν αὐτὸν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν του. Ἐτοιμάζεται μετὰ δραστηριότητος, καὶ βαδίζει κατὰ τοῦ Μαξεντίου ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ του, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπηρέτουν πολλοὶ χριστιανοί. Ὅταν διέβῃ τὰς Ἀλπεῖς, αἱ ὁποῖαι χωρίζουν τὴν Γαλατίαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπλησίαζε πρὸς τὴν Ρώμην, ἐπληροφορήθῃ ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Μαξεντίου ἦτο πολυαριθμότερος τοῦ ἰδικοῦ του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολὺ τὸν ἐλύπησε. Πολὺ περισσότερον ἠῤῥixανε τὴν μελαγχολίαν του, ἡ ἰδέα ὅτι ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς Ρώμης, τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν ἱερὰν πόλιν.

Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν τὸν ἐβοήθησεν ἡ ἡθικὴ δύναμις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μίαν ἡμέραν εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐπιγραφὴν «ἐν τούτῳ νικά». Τὴν νύκτα πάλιν εἶδεν εἰς τὸν ὕπνον του τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του τὸν Σταυρόν, καὶ τοῦ εἶπε : «μὲ τὸ σημεῖον αὐτὸ βάδιζε καὶ θὰ νικήσῃς». Τὴν πρωΐαν διέταξε νὰ κατασκευάσουν μίαν ση-

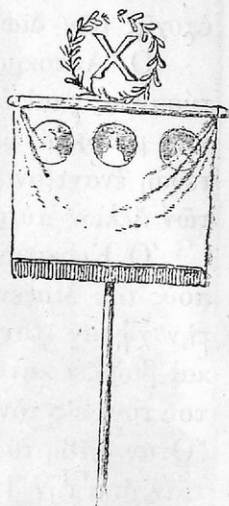
μαίαν ἐρυθρὰν μὲ τὰ γράμματα Χ. Ρ. καὶ τὸν σταυρὸν εἰς τὸ ἄκρον.

Ἡ πρώτη αὐτὴ χριστιανικὴ σημαία ὠνομάσθη λάβαρον καὶ ἦναπεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ μέγαν ἐνθουσιασμόν. Μὲ τὸ λάβαρον ἐμπρὸς βαδίζει κατὰ τῆς Ρώμης ὁ Κωνσταντῖνος.

Ὁ Μαξέντιος ἔκαμε τὸ λάθος νὰ περιμένῃ τὸν Κωνσταντῖνον ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ρώμης, ἀντὶ νὰ κλεισθῇ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ νὰ πολεμήσῃ ἀπὸ τὰ τεῖχη, ὅποτε θὰ παρουσιάζοντο εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου μεγάλαι δυσκολίαι.

Ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Ρώμην συναντῶνται οἱ δύο στρατοὶ καὶ γίνεται φοβερὰ μάχη. Οἱ χριστιανοὶ πολεμοῦν μὲ ἐνθουσιασμόν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ πεισματώδη μάχην ὁ Μαξέντιος νικᾶται, τρέπεται εἰς φυγὴν, καὶ ἐνῶ φεύγει φονεύεται (312 μ. Χ.). Τοιουτοτρόπως ὁ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔγινε κύριος ὅλου τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.

Ἀπὸ τὴν Ρώμην ὁ Κωνσταντῖνος μετέβη εἰς τὸ Μεδιόλανον, ὅπου ἦλθε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Αὐγούστος τῆς Ἀνατολῆς Δικίνιος, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκεν ὁ Κωνσταντῖνος σύζυγον τὴν ἀδελφὴν του Κωνσταντίαν. Ἐδῶ οἱ δύο Αὐτοκράτορες ἐξέδωκαν τὸ λεγόμενον διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου (313 μ. Χ.) διὰ τοῦ ὁποίου ἐδι-

Τὸ Λάβαρον

δον πλήρη ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὰς δύο θρησκείας, τὴν Ἑθνικὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν. Ἠκύρωσαν τὸ διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐναντίον τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτω ἠδύναντο πλέον οὗτοι νὰ ἐκτελοῦν ἐλευθέρως τὰ θρησκευτικὰ τῶν καθήκοντα. Ὁ Λικίνιος καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ διατάγματος τοῦ Μεδιολάνου, ἐξηκολούθησε νὰ καταδιώκῃ τοὺς χριστιανούς. Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος ἐξεστράτευσε ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνίκησεν ὁλοσχερῶς εἰς δύο μάχας, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Χρυσόπολιν. Τὸν δὲ στόλον τοῦ Λικινίου κατέστρεψε καθολοκληρίαν ὁ στόλος τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Κωνσταντῖνος ἔμεινε οὕτω μόνος ἄρχων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, μονοκράτωρ.

2. Πῶς ὁ Κωνσταντῖνος μεταθέτει τὴν ἔδραν του εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τοὺς ἐχθρούς του μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἠγάπησε περισσότερον τοὺς χριστιανούς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης ἦσαν εἰδωλολάτραι, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον χριστιανοί, ἐπεθύμει νὰ μεταθέσῃ τὴν ἔδραν του εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἐξέλεξε λοιπὸν πρωτεύουσάν του τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀποικία τῶν Μεγαρέων εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, καὶ τοῦ ὁποίου τὰς φυσικὰς καλλονὰς εἶχε θαυμάσει, ὅταν τὸ ἐπεσκέφθη κατὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Λικινίου. Ὁ Κωνσταντῖνος διέταξε καὶ ἠῦρναν τὸ Βυζάντιον, διότι ἦτο μικρὸν χωρίον, ἔκτισε δὲ καὶ τείχη, τὰ ὁποῖα ἐπροστάτευον αὐτό.

Μετὰ ταῦτα διέταξε καὶ ἔκτισαν ὥραϊα οἰκοδομήματα καὶ 14 περίπου ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Τὸ ἐστόλισε μὲ ὥραϊα καλλιτεχνήματα, τὰ ὅποια ἔφερεν ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κράτους. Κατεσκεύασεν ἀγοράς, λουτρά, ὥραϊας πλατείας καὶ δρόμους, καθὼς καὶ ἵπποδρόμια.

Τότε ἔφερε καὶ τὸν περίφημον χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὅποιον οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀφιερῶσαι εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας τοῦ Ὁ Κωνσταντῖνος ἐτέλεσε τὴν ἐνδεκάτην Μαΐου τοῦ ἔτους 330 μ. Χ. καὶ τὴν ὠνόμασε Νέαν Ρώμην, ὃ δὲ λαὸς τὴν ὠνόμασε Κωνσταντινούπολιν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ.

Βραδύτερον αἱ ἀνατολικαὶ γῶραι τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπετέλεσαν ἰδιαίτερον κράτος, τὸ ὅποιον ὠνομάσθη Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του Βυζάντιον. Τὸ κράτος τοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξελληνίσθη τελείως καὶ ὠνομάσθη Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα.

3. Πῶς ὁ Κωνσταντῖνος προστατεύει τὸν Χριστιανισμόν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ πολλοὶ χριστιανοὶ εἶχον ἐσφαλμένην γνώμην περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας του. Αἱ ἐσφαλμέναι αὗται γνώμαι ἐλέγοντο αἱρέσεις, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτῶν αἱρετικοί.

Εἷς ἐκ τῶν φανατικωτέρων αἰρετικῶν ἦτο ὁ Ἄρειος, ὁ ὁποῖος ἦτο πρεσβύτερος εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο τέλειος Θεὸς ἀλλὰ κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἄρειος κατώρθωσε μὲ τὴν διδασκαλίαν του νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ τοιουτοτρόπως αἱ χριστιανοὶ διηρέθησαν εἰς δύο κόμματα, τὰ ὁποῖα διαρκῶς ἐφιλονίκουν. Ὁ χριστιανισμὸς ἐταράσσεται καὶ μαζὺ μὲ αὐτὸν καὶ ὅλον τὸ κράτος, διότι εἰς τὰς συζητήσεις ἐλάμβανον μέρος μὲ πάθος ὅλοι (ὁ ἀπλοῦς λαός, οἱ ἄρχοντες καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες). Διὰ τοῦτο προήρχοντο μεγάλαι ταραχαὶ ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ κράτος. Ὁ Κωνσταντῖνος διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐνότητα εἰς τὸ κράτος του καὶ τὸν χριστιανισμόν, ἐκάλεσε σύνοδον ὅλων τῶν ἐπισκόπων τοῦ κράτους του. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἡ ὁποία λέγεται πρώτη Οἰκουμενικὴ σύνοδος, συνεκροτήθη εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας. Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην συνῆλθον 318 πατέρες τῆς ἐκκλησίας τὸ ἔτος 325, καὶ ὕστερον ἀπὸ πολλὰς συζητήσεις κατεδίκασαν τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. Ἡ σύνοδος αὕτη συνέταξε τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἄρθρα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, δηλαδὴ τὸ «Πιστεύω». Τοῦτο συνεπλήρωσε κατὰ τὸ ἔτος 381 ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ ὁποία συνῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Μεγάλου Θεοδοσίου.

4. Πῶς ἀποθνήσκει ὁ Κωνσταντῖνος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἠσθένησε καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Νικομήδειαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀφοῦ προηγουμένως ἐβαπτίσθη τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας Εὐσεβίου.

Ὁ νεκρός του μεταφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. Ἡ ἐκκλησία, διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφερεν εἰς αὐτὴν, ὠνόμασεν αὐτὸν ἅγιον καὶ ἱσαπόστολον, ἡ δὲ ἱστορία μέγαν διὰ τὰ μεγάλα του κατορθώματα. Ἡ ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν 21 Μαΐου ἐκάστου ἔτους τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς ἁγίου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐορτάζει καὶ τὴν μνήμην τῆς εὐσεβεστάτης μητρὸς του Ἑλένης, ἡ ὁποία ἀνέθρεψεν αὐτὸν χριστιανικώτατα καὶ μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας ἀνεῦρεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνύψωσεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὸν τίμιον σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος διὰ τῆς μεταθέσεως τῆς πρωτεύουσης τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βυζάντιον ἐνίσχυσε τὸν Ἑλληνισμόν. Διὰ τῆς ὑποστηρίξεως δὲ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας συνετέλεσεν εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου θὰ μείνῃ ἀθάνατον εἰς τὴν μνήμην τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι μὲ εὐγνωμοσύνην θὰ ἐνθυμοῦνται τοῦτο.

11. Ποῖοι ἔγιναν αὐτοκράτορες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ ἀπέραντον κράτος του διεμοιράσθησαν οἱ τρεῖς υἱοὶ του : Κωνσταντῖνος, Κώνστας καὶ Κωνστάντιος, συμφώνως μὲ τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρὸς των. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος καὶ Κώνστας ἐφονεύθησαν εἰς διαφόρους πολέμους, βραδύτερον δὲ ἀπέθανε καὶ ὁ Κωνστάντιος εἰς τὴν Κιλικίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καθ' ὃν χρόνον

ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν ἐναντίον τῶν Περσῶν πόλεμον.

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν υἱῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγινεν Αὐτοκράτωρ ὁ ἀνεψιὸς του Ἰουλιανός. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐσπούδασεν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἶχε συμμαθητὰς τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν καὶ τὸν Μέγαν Βασίλειον ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς ἔγινεν Αὐτοκράτωρ, ἐσκέφθη νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸ κράτος του τὴν Ἑθνικὴν θρησκείαν. Ἀνεβίβαζεν εἰς τὰς μεγάλας θέσεις τοῦ κράτους τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἐξεδίωκεν ἐξ αὐτῶν τοὺς χριστιανούς, ἵδρυν ἐθνικοὺς ναοὺς καὶ παντοιοτρόπως προσεπάθει νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὸν θνήσκοντα Ἑθνισμόν.

Τοῦναντίον κατεδίωκε τὸν χριστιανισμόν, μεταχειρισθεὶς πάλιν τοὺς διωγμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ χριστιανοὶ ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ διωγμοὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ, διὰ τοὺς ὁποίους ὠνομάσθη παραβάτης καὶ ἀποστάτης, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερον, διότι ὁ χριστιανισμὸς ὡς ὀρθὴ καὶ ἀληθὴς θρησκεία, εἶχε ρίψει βαθεῖας τὰς ρίζας του εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι καθ' ἡμέραν ἐπληθύνοντο. Οὗτος ἀφοῦ ἐπληγώθη εἰς μίαν μάχην κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐνόησε τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, λέγεται ὅτι ἀνεφώνησε «Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε».

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον διάφοροι αὐτοκράτορες μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Οὐάλης, ὁ ὁποῖος ἦτο φανατικὸς ὁπαδὸς τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐάλη ἔγινεν ἡ μεγάλη ἐπιδρομὴ τῶν Οὐνῶν καὶ τῶν Γότθων εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Οἱ Γότθοι ἦσαν λαὸς γερμανικὸς, καὶ

κατόκουν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους.¹ Οἱ Οὔνοι ἦσαν λαὸς μογγολικὸς ἡμιάγριος, ἔζων δέ, πρὶν ἔλθουν εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας βίον νομαδικόν, ἔτρωγον κρέας ὠμὸν καὶ ῥίζας δένδρων καὶ ἐνεδύνοντο μὲ δέρματα αἰγῶν.

Οἱ Οὔνοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς Ρωσίας, καὶ προσέβαλον τοὺς Γότθους. Οἱ Γότθοι ἠναγκάσθησαν πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Οὔνων νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἔσωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας.

5X 12. Ὁ Μέγας Θεοδόσιος (379 - 395).

Ὁ Μέγας Θεοδόσιος ἦτο στρατηγὸς γενναῖος καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον

Ὁ Μέγας Θεοδόσιος

τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ κράτος ἐκινδύνευεν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων.

Ὁ Θεοδόσιος μόλις ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἡ πρώτη φροντίς του ἦτο ν' ἀπαλλάξῃ τὸ κράτος τοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων. Οὗτοι

εἶχον ἐγκατασταθῇ εἰς τὰ βόρεια σύνορα αὐτοῦ, εἰς τὴν σημερινὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, ἀπὸ τὰς ὁ-

ποίας ἐξώρμων καὶ ἔκαμνον τὰς καταστρεπτικὰς ἐπι-
δρομάς των.

Ἐπολέμησεν ἐναντίον των ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, κατὰ
τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ ὑποτάξῃ αὐτοὺς τελείως,
τοὺς ἠνάγκασεν ὅμως νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ γί-
νουν ὑπήκοοι καὶ σύμμαχοί του. X

1. Πῶς ὁ Θεοδοσίος προστατεύει τὸν Χριστιανισμὸν

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἡ ἐκ-
κλησία εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἀνωμαλίαν διότι ὁ πα-
τριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Δημόφιλος ἦτο
Ἀρειανός. Ὁ Θεοδοσίος ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ εἰρηνεύσῃ
τὴν ἐκκλησίαν καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ὀρθοδοξίαν, κατε-
βίβασε τοῦτον ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἀντ' αὐ-
τοῦ δὲ ἀνεβίβασε τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὁ
ὁποῖος ἦτο μέγας θεολόγος καὶ ἐνθουσιώδης ὑπερασπι-
στὴς τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐν γένει δὲ ὁ Θεοδοσίος ὑπεστή-
ριξε τὸν χριστιανισμὸν καὶ κατεδίωξε τὴν ἐθνικὴν
θρησκείαν. Ἐκλείσε διὰ νόμου ὅλους τοὺς ναοὺς τῶν
Ἑθνικῶν καὶ τὰ μαντεῖα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει εἰδωλολα-
τρικά, καὶ ἀπηγόρευσεν ἐντελῶς εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τὴν
λατρείαν τῶν εἰδώλων.

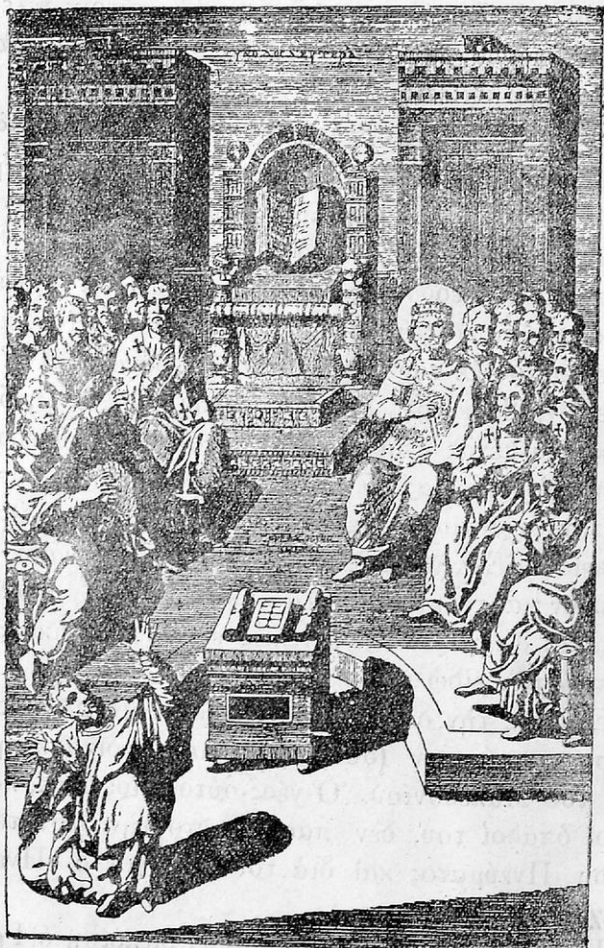
Ἐκάλεσε τὴν δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς
Κωνσταντινούπολιν (381), ἡ ὁποία κατεδίκασε τὴν αἵ-
ρεσιν τοῦ Μακεδονίου. Ὁ νέος οὗτος αἰρετικός, καθὼς
καὶ οἱ ὁπαδοί του, δὲν παρεδέχοντο τὴν θεότητα τοῦ
Ἀγίου Πνεύματος καὶ διὰ τοῦτο ἐλέγοντο Πνευμα-
τομάχοι.

Ἡ σύνοδος αὕτη εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη ὁ Γρηγό-
ριος ὁ Ναζιανζηνός, συνεπλήρωσε καὶ τὸ σύμβολον τῆς
πίσεως, μὲ τὰ πέντε τελευταῖα ἄρθρα του.

ὁ ἴδιος

2. Πῶς ὁ Θεοδοσίος ἐνώνει τὸ Δυτικὸν μετὰ τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου συνέβαινον εἰς

Ἡ Β' Οἰκουμένη Σύνοδος
τὴν Δύσιν φοβεροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους

ἐκινδύνευσεν τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος.

Ἔνεκα τούτου ὁ Θεοδοσίος ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Δυτικοῦ κράτους, κατέπαυσεν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἤνωσε πάλιν ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος (394). Μετὰ ἓν ἔτος ἀπέθανεν ὁ Θεοδοσίος, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀρκάδιος καὶ Ὀνώριος διαιρέσθησαν τὸ κράτος, ὅπως εἶχε παραγγείλει ὁ πατὴρ των πρὸ τοῦ θανάτου του.

Ὁ μὲν Ἀρκάδιος δηλαδὴ ἔλαβε τὸ Ἀνατολικόν, ὁ δὲ Ὀνώριος τὸ Δυτικὸν κράτος. Τὸ Δυτικὸν κατελύθη μετὰ τινα ἔτη (476) ὑπὸ διαφόρων γερμανικῶν λαῶν. Τὸ Ἀνατολικὸν ὅμως διτηρήθη ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ δόξαν ὥς θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα.

13. Ποῖος ἦτο ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ τῶν χωρῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἰδρύθη τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος

Εἰς ὅλας τὰς χώρας ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἵδρυσεν τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, ὁμιλουμένη γλῶσσα ἦτο ἡ Ἑλληνική. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἤκμαζον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ὡστε ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ ὅλων τῶν χωρῶν τούτων ἦτο Ἑλληνικός. Τοῦτον ὅχι μόνον δὲν ἐπεχείρησαν νὰ μεταβάλουν οἱ Ρωμαῖοι κατακτηταί, ἀλλὰ τοῦναντίον ἠσπάζθησαν αὐτόν. Οἱ Ρωμαῖοι, ὥς γνωρίζομεν, ἐθαμβώθησαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἤρχισαν νὰ σπουδάζουν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ νὰ μιμοῦνται τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς των, ἀκόμη δὲ

καὶ εἰς τὴν θρησκείαν. Βραδύτερον ὅταν οἱ Ἕλληνες ἡσπασθῇσαν τὸν χριστιανισμόν, τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἦσαν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις. Ἐξηκολούθει ὁμως τοῦτο, καὶ ἀφοῦ ἔγινε πρωτεύουσά του ἡ Κωνσταντινούπολις, νὰ λέγεται Ρωμαϊκόν. Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα ἦτο ἡ Λατινική, οἱ κάτοικοι ἐλέγοντο Ρωμαῖοι καὶ οἱ βασιλεῖς ὠνόμαζον τοὺς ἑαυτοὺς των αὐτοκράτορας Ρωμαίων. Ἐντὸς ὀλίγου ὁμως καὶ τὰ χαρακτηριστικά ταῦτα ἐγιναν τελείως ἑλληνικά. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς δύο μεγάλας ἡθικὰς δυνάμεις, τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν, ὅπως εἴπομεν, τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

14. Πῶς τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος γίνεται καθαρῶς Ἑλληνικὸν

1. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐδόθη τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Ἕλληνα νὰ καταλαμβάνουν δημοσίας θέσεις εἰς τὸ κράτος. Τοιοῦτοτρόπος κατώρθωσαν οὗτοι διὰ τῆς ἱκανότητός των νὰ παραγκωνίσουν τοὺς κατακτητὲς καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

Εἰς τὴν διοίκησιν ἐπομένως ἤρchiσε νὰ ἐπικρατῇ ἡ

ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως ἐπεκράτει πρὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ γράμματα.

Ἐπίσημος δηλαδὴ γλῶσσα ἔγινεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἑλληνικὴ. Εἰς αὐτὴν ἐγράφοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ οἱ νόμοι. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα ὠμίλουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Οὗτος ἔλαβε σύζυγον τὴν ὠραίαν καὶ σοφὴν θυγατέρα τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Λεοντίου, Ἀθηναΐδα, ἡ ὁποία ἐβαπτίσθη καὶ ὠνομάσθη Εὐδοκία. Ἡ Εὐδοκία εἰσήγαγεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἑλληνικὰς συνηθείας. Ἰδρυσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Πανεπιστήμιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδιδάσκετο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία.

Τοιοιούτῳ ὅπως ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μετέβαλλον ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἑλληνικὸν τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος. Κατὰ τὸν πέμπτον δὲ αἰῶνα τὸ ἀνατολικὸν κράτος δὲν εἶχε πλέον οὐδὲν γνῶρισμα Ρωμαϊκὸν παρὰ μόνον τὸ ὄνομα.

2. Ἡ Χριστιανικὴ πίστις

Εἰς τὸν ἐξελληνισμόν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους σπουδαίως συνετέλεσε καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤκμασαν οἱ σπουδαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ ρήτορες καὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας : Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Χρυσόστομος. Οὗτοι ἐσπούδασαν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ρητορικὴν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Διὰ τῆς εὐγλωττίας των δὲ καὶ τῶν σπανίων ἀρε-

τῶν των ἀνεδείχθησαν οἱ θεόπνευστοι κήρυκες τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὰ ἀκλόνητα στηρίγματα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν φιλοσοφικὴν καὶ θεολογικὴν των μόρφωσιν, μὲ τὰ συγγράμματά των καὶ μὲ τὴν ὑπέροχον ἀρετὴν των, κατεπολέμησαν τοὺς αἵρετικούς, καὶ ἡγωνίσθησαν διὰ τὴν ἠθικοποίησιν τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐγένετο τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς αὐτὴν ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις κατὰ τὰς Οἰκουμενικὰς συνόδους.

Ὅπως λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, οὕτω καὶ ὁ χριστιανισμὸς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ στερέωσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Τοιοιουτρόπως ἡ ἀθάνατος ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις, αἱ δύο αὗται μεγάλαι ἠθικαὶ δυνάμεις, κατώρθωσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξελληνίσουν τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἐκτοτε τοῦτο δὲν ἐλέγετο πλέον Ρωμαϊκόν, ἀλλ' Ἑλληνικόν ἢ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, καὶ περιελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον μὲ σύνορον βόρειον τὸν Δούναβιν ποταμόν. Περιελάμβανεν ἐπίσης τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου πελάγους, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Μεσοποταμίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

15. Ποῖα ἦσαν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον αὐτοκράτορες ἀνίκανοι, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν ὁποίων παρ' ὀλίγον νὰ καταλύσουν τὸ Βυζαντιακὸν κράτος διάφοροι ἐχθροὶ του, οἱ ἑξῆς :

1ον) Οἱ Γότθοι κατέστρεψαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἐπέρασαν τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ταινάρου καταστρέφοντες καὶ λεηλατοῦντες. Μεγάλην καταστροφὴν ἔπαθον τότε τὰ καλλιτεχνήματα τῆς Ὀλυμπίας.

2ον) Οἱ Πέρσαι ἐξ ἀνατολῶν καὶ οἱ Οὐννοι ἀπὸ βορρᾶ ἔκαμνον μεγάλας καὶ καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς.

3ον) Ἄλλος βάρβαρος καὶ πολεμικὸς γερμανικὸς λαὸς οἱ Βανδῆλοι κατέλαβον τὴν Καρχηδόνα εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ μὲ τὸν πειρατικὸν στόλον των ἐλεηλάτουν καὶ κατέστρεφον τὰς ἑλληνικὰς νήσους.

4ον) Περὶ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου αἰῶνος παρουσιάζονται ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα νέοι ἐχθροὶ, ἄγριοι καὶ ἀνήμεροι, οἱ Ἀβαροι καὶ οἱ Βούλγαροι. Οὗτοι ἦσαν συγγενεῖς τῶν Οὐννων καὶ ἦλθον ἀπὸ τὰ βάρη τῆς Ἀσίας. Τὸ αὐτὸ ἔτος παρουσιάσθησαν νέοι ἐχθροὶ οἱ Σλάβοι, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Ρωσίαν.

16. Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας (527—569)

1. Πῶς ὁ Ἰουστινιανὸς σφῶζει τὸ κράτος του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐκινδύνευσε ν' ἀφανισθῇ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς διαφόρων βαρβαρικῶν λαῶν, ὡς γνωρί-

ζομεν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔσωσε τὸ κράτος ἀπὸ

Ἰουστινιανὸς ὁ Μέγας
τὸν τέλειον ἑξαφανισμόν, εἰς δραστήριος καὶ ἱκανὸς

αὐτοκράτωρ ὁ Ἰουστινιανός, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἔτος 527.

Ὁ Ἰουστινιανός εἶχε λάβει λαμπρὰν ἀνατροφὴν καὶ σπουδαίαν μόρφωσιν. Ἐγνώριζε κάθε ἐπιστήμην καὶ τέχνην, ἦτο νομικός, θεολόγος, ἀκόμη δὲ καὶ ποιητὴς καὶ ἀρχιτέκτων.

Ἦτο φίλεργος καὶ εἶχε μεγάλην ἀντοχὴν εἰς τοὺς κόπους. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἰδρῦσῃ καὶ πάλιν τὴν Μεγάλην Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νυχθημερὸν εἰργάζετο. Τόσον πολὺ εἰργάζετο, ὥστε δὲν εἶχε καιρὸν νὰ φάγῃ, ἡδύνατο δὲ νὰ γευματίσῃ μὲ ὀλίγα χόρτα καὶ ὀλίγον ὕδωρ καὶ νὰ κοιμηθῇ μίαν μόνον ὥραν.

Εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τοῦ σπουδαίως συνετέλεσε καὶ ἡ ἱκανότης τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ ἐκλέγῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα διὰ κάθε ἔργον. Τὰ μεγάλα πολεμικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἔργα του, ἀνέθεσεν εἰς μεγάλους στρατηγούς, σπουδαίους νομοδιδασκάλους καὶ περιφήμους ἀρχιτέκτονas καὶ καλλιτέχνας, οἱ ὁποῖοι ἐλάμπρυναν τὴν βασιλείαν του.

Εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ κράτους τοῦ σπουδαίως ἐπίσης συνετέλεσε καὶ ἡ σύζυγός του Θεοδώρα.

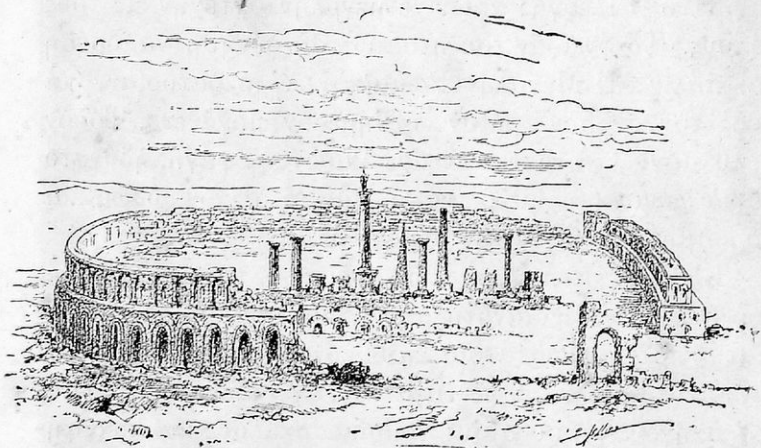
Ἡ Θεοδώρα κατήγετο ἀπὸ ταπεινὴν οἰκογένειαν, εἶχεν ὅμως πολλὰ προτερήματα. Ἦτο ὡραία, εἶχεν ἑξαιρετικὴν εὐφυΐαν καὶ μεγάλην θέλησιν καὶ κρίσιν. Ἡ ἀξία της δὲ ἐδείχθη εἰς τὴν λεγομένην στάσιν τοῦ «Νίκα».

2. Πῶς ἐγένινεν ἡ στάσις τοῦ «Νίκα».

Εἰς τὸν ἱππόδρομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγίνοντο συχνὰ ἱπποδρομαίαι, μὲ τὰς ὁποίας ἡχάριστοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ ἄρματοδρόμοι, καθὼς καὶ οἱ θεαταί, εἶχον διαιρεθῆ εἰς δύο κόμματα, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο ἀπὸ τὸ χρῶμα τῶν στολῶν τῶν ἄρματοδρόμων Πράσινοι καὶ καὶ Βενέτοι.

Τὰ κόμματα ταῦτα ἦσαν ἀντίζηλα καὶ συχνὰ ἐφίλονίκουν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ φανα-

Ὁ ἵππόδρομος

τισμὸς καὶ αἱ ἀντιζηλῖαι τῶν δύο κομμάτων εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον, ὥστε συνεκρούσθησαν ταῦτα. Ἡ κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τὰ συγκρουσθέντα κόμματα. Ἀντὶ τούτου ὅμως προεκάλεσε φοβερὰν στάσιν, ἥ ὁποία ὠνομάσθη στάσις τοῦ «Νίκα», διότι τὸ σύνθημα τῶν στασιαστῶν ἦτο «Νίκα». Οἱ στασιασταὶ διασκορπίζονται εἰς τὴν πόλιν καὶ λεηλατοῦν καὶ σφάζουν. Ἀνάπτουν μίαν μεγάλην πυρκαϊάν, ἥ ὁποία καταστρέφει τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα καὶ καίει καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ὁ Ἰουστινιανὸς συγκαλεῖ συμβούλιον εἰς τὰ ἀνά-

κτορα, εἰς τὸ ὁποῖον λαμβάνει μέρος, ὅπως πάντοτε, καὶ ἡ Θεοδώρα. Εἰς τὸ συμβούλιον ὅλοι συμβουλεύουν τὸν αὐτοκράτορα νὰ φύγῃ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀτρόμητοι εἰς τοὺς πολέμους στρατηγοὶ του.

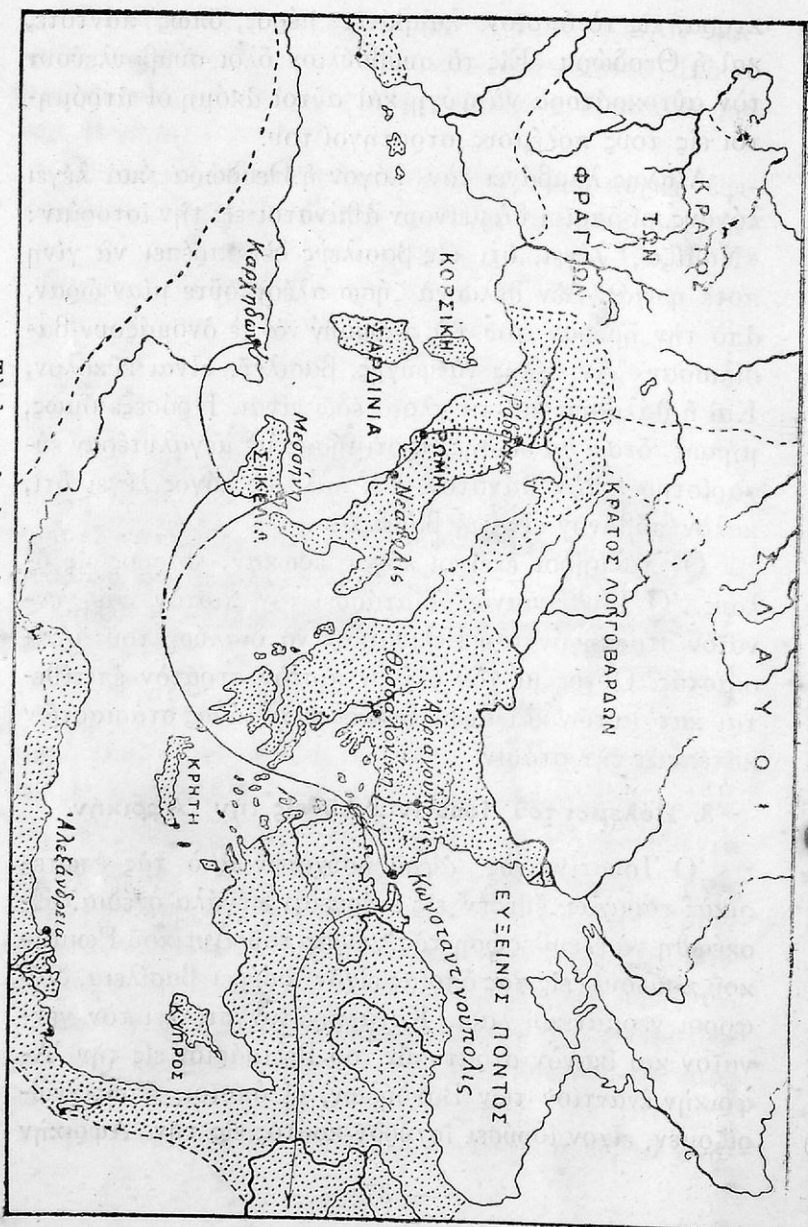
Αἴφνης λαμβάνει τὸν λόγον ἡ Θεοδώρα καὶ λέγει λόγους, οἱ ὅποιοι θὰ μείνουν ἀθάνατοι εἰς τὴν ἱστορίαν : «Νομίζω, λέγει, ὅτι εἷς βασιλεὺς δὲν πρέπει νὰ γίνῃ ποτὲ φυγὰς. Δὲν θέλω νὰ ζήσω πλέον οὔτε μίαν ὥραν, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ παύσουν νὰ μὲ ὀνομάζουν βασιλίσσαν. Ἄν θέλῃς νὰ φύγῃς, βασιλεῦ, εἶναι εὐχολον. Καὶ ἡ θάλασσα καὶ τὰ πλοῖα ἐδῶ εἶναι. Πρόσεξε ὅμως, μήπως, ὅταν θὰ σωθῇς, προτιμήσῃς μὲ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν τὸν θάνατον. Εἷς παλαιὸς λόγος λέγει ὅτι, καλὸν σάβανον εἶναι ἡ βασιλεία».

Οἱ τολμηροὶ ἐκεῖνοι λόγοι ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλους. Ὁ Ἰουστινιανὸς διατάσσει τὸν πιστὸν καὶ γενναῖον στρατηγὸν τοῦ Βελισάριον νὰ διαλύσῃ τοὺς στασιαστὰς. Οὗτος μὲ τὸν ὀλίγον πιστὸν στρατὸν ἐπιτίθεται κατ' αὐτῶν καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσε χιλιάδας στασιαστῶν κατέπνιξε τὴν στάσιν.

3. Πόλεμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀφοῦ ἡσύχασεν ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχάς, ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν μεγάλα σχέδια. Ἐσκέφθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς χώρας τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ἰδρύσει βασιλεία, διάφοροι γερμανικοὶ λαοί. Κατὰ πρῶτον στέλλει τὸν γενναῖον καὶ ἱκανὸν στρατηγὸν τοῦ Βελισάριον εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν Βανδήλων, οἱ ὅποιοι, ὅπως γνωρίζομεν, εἶχον ἰδρύσει ἰσχυρὸν κράτος εἰς τὴν Ἀφρικὴν

Τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ (565)

μὲ πρωτεύουσαν τὴν Καρχηδόνα καὶ ἔκαμνον ἐπιδρομὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς νήσους.

Ὁ Βελισάριος κατώρθωσε, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Ἀφρικανῶν, οἱ ὅποιοι ἐμίσουν πολὺ τοὺς Βανδήλους, νὰ καταλύσῃ ἐντὸς τριῶν μηνῶν τὸ κράτος τῶν καὶ νὰ φέρῃ αἰχμάλωτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν βασιλέα αὐτῶν Γελίμερον. Ἀπειροὶ ἦσαν οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ λάφυρα, τὰ ὅποια ἐκόμισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ δὲ Καρχηδὼν διετέλεσε πρωτεύουσα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ 150 ἔτη.

4. Πόλεμοι εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βανδήλων ὁ Βελισάριος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Γότθων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατορθώνει ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς καὶ σκληροὺς ἀγῶνας νὰ κυριεύσῃ τὴν Ρώμην καὶ νὰ συλλάβῃ τὸν βασιλέα τῶν αἰχμάλωτων.

Μετὰ τινα χρόνον οἱ Γότθοι ἐπανεστάτησαν πάλιν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλεν ἐναντίον τῶν τὸν περίφημον στρατηγὸν Ναρσῆν, ὁ ὁποῖος κατέλυσε ἐντελῶς τὸ κράτος τῶν Γότθων.

Τοιοῦτοτρόπως οἱ φοβεροὶ Βανδῆλοι καὶ Γότθοι ἐξηφανίσθησαν πλέον ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν καὶ ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Ἰταλία ὑπετάχθησαν καὶ ἠνώθησαν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν.

5. Πόλεμοι κατὰ τῶν Περσῶν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ στρατηγὸς Ναρσῆς ἠγωνίζετο ἐναντίον τῶν Γότθων, οἱ Πέρσαι μὲ τὸν βασιλέα αὐτῶν

Χοσρόην Α' εἰσέβαλον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Ἐναντίον τούτων ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε τὸν Βελισάριον, ὁ ὁποῖος ὕστερον ἀπὸ μακροῦς καὶ ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας κατώρθωσε νὰ κλείσῃ εἰρήνην τιμητικὴν. Μετὰ ταῦτα ὁ Βελισάριος ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Σλάβους καὶ τοὺς Οὐννους, οἱ ὁποῖοι ἔκαμνον φοβερὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἐλεηλάτουν, ἔκαιον καὶ ἡρῆμωνον τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἕως τὴν Κωνσταντινούπολιν.

δχ 6. Εἰρηνικὰ ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

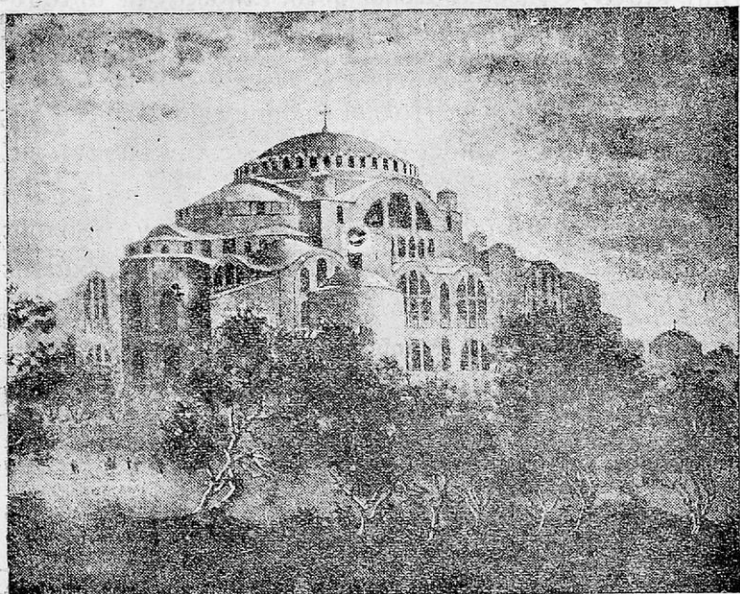
Νομοθεσία.—Οἱ διάφοροι νόμοι καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἦσαν ἄπειρα καὶ εὗρίσκοντο εἰς τὰ βιβλία τῶν Ρωμαίων νομικῶν χωρὶς τάξιν καὶ χωρὶς μέθοδον. Τοιοῦτοτρόπως οἱ νομικοὶ δὲν ἐγνώριζον ποῖοι νόμοι εἶχον καταργηθῇ καὶ ποῖοι ἴσχυον. Οἱ σπουδασταὶ δὲν ἐγνώριζον τί ἔπρεπε νὰ μάθουν καὶ οἱ δικασταὶ ποῖοι ἦσαν οἱ νόμοι συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ δικάζουν. Ἐνεκα τούτου συνέβαινε κατὰ τὰς διαφόρους δίκας πολλοὶ ν' ἀδικοῦνται ἀπὸ ἄγνοιαν τῶν νόμων. Ἡ δικαιοσύνη δηλαδή, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σπουδαιότερον στήριγμα ἐνὸς κράτους, δὲν εὗρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ βάλῃ τάξιν εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ ν' ἀνυψώσῃ ταύτην, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἀπὸ αὐτὴν ἐξηρτᾶτο ἡ πρόοδος τοῦ κράτους του.

Διῶρισε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας του ἐπιτροπὰς ἀπὸ νομομαθεῖς, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέθεσε νὰ συλλέξουν καὶ τακτοποιήσουν ὅλους τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα τοῦ κράτους.

Πρόεδρος τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ἦτο ὁ σοφὸς νο-

μομαθής Τριβωνιανός, ὁ ὁποῖος διηύθυνε ὅλην τὴν ἐργασίαν. Ἡ ἐπιτροπὴ συνέλεξε καὶ ἐτακτοποίησεν ὅλα τὰ διατάγματα καὶ τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι ὠνομάσθησαν

Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας

Ἰουστινιάνειος κῶδιξ. Οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι ἀκόμῃ ἕως σήμερον ἡ βάσις τῆς νομοθεσίας ὅλων τῶν κρατῶν καὶ σπουδάζονται εἰς ὅλα τὰ Πανεπιστήμια, λέγονται δὲ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον.

7. Πῶς ὁ Ἰουστινιανὸς ὑποστηρίζει τὸν χριστιανισμόν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα ἐπροστάτευσαν πολὺ τὸν χριστιανισμόν καὶ κατεδίωξαν τοὺς Ἑθνικούς.

Ἐκλείσαν τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἀντιχριστιανικὰς. Ἔστειλαν ἱεραποστόλους εἰς τὰ πέ-
ρατα τῆς οἰκουμένης διὰ νὰ διαδώσουν τὴν χριστιανι-
κὴν πίστιν. Οἱ ἱεραπόστολοι οὗτοι ἐκήρυξαν μὲ αὐτοθυ-
σίαν τὸν χριστιανισμόν εἰς τοὺς πέριξ τῆς Κασπίας θα-
λάσσης βαρβάρους λαοὺς, καθὼς καὶ τοὺς Οὐννους, τοὺς
ὁποίους ἐγνωρίσαμεν. Πολλοὶ ἔφθασαν εἰς τὰ βάθη τῆς
Ἀσίας, εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Κίναν, καὶ
ἐκήρυξαν τὸν χριστιανισμόν.

Ἐπίσης διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία
ἐταράσσετο ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τῶν Μονοφυσιτῶν, ἐκάλεσε
τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

8. Κτίσις τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

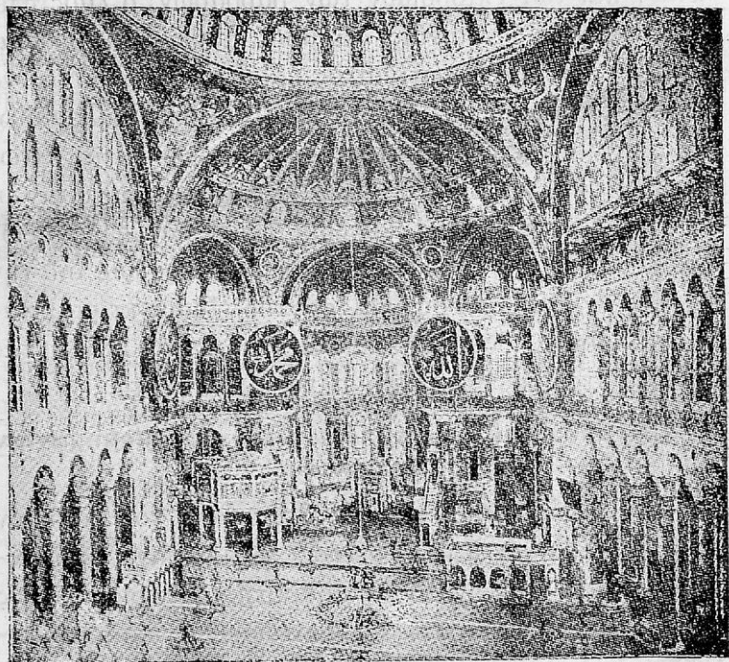
Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ τὸν Ναὸν
τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁ ὁποῖος εἶχε καεῖ κατὰ τὴν στάσιν
τοῦ «Νίκα». Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἐξέλεξεν, ὅπως πάντοτε,
τὰ κατάλληλα πρόσωπα.

Δύο σπουδαῖοι Ἕλληνες μηχανικοὶ ἀπὸ τὴν Μι-
κράν Ἀσίαν, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, ἀνέλαβον τὸ
ἔργον τοῦτο. Δέκα χιλιάδες ἐργάται εἰργάσθησαν ἐπὶ
πέντε ἔτη.

Ἀφθονα ἦσαν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐξωδεύθη-
σαν καὶ τὰ πολύτιμα ὑλικά. Ὁ χρυσός, ὁ ἄργυρος, τὸ
ἐλεφαντοστοῦν, οἱ πολύτιμοι λίθοι, τὰ χρωματιστὰ μάρ-
μαρα καὶ τὰ λαμπρὰ ψηφιδωτὰ τῶν τοίχων, προκα-
λοῦν τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου.

Τόσον ἦτο τὸ μεγαλεῖον τοῦ ναοῦ, ὥστε κατὰ
τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνέβη εἰς
τὸν ἄμβωνα, ὕψωσε τὰς χεῖράς του καὶ ἀνεφώνησε ::
«Νενίκησά σε, Σολομών».

Ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς Βυζαντινῆς τέχνης. Ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος, ὁποῖος ἔχει γράψει τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, λέγει : «Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην ὁ νοῦς τοῦ ἀν-

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας

θρώπου ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ περιπατεῖ εἰς τὸν ἀέρα. Εἰς τὸν ναὸν ἐκείνον νομίζεις ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός. Οὐδεὶς ποτε ἐχώρτασε νὰ βλέπῃ τὸ θέαμα τοῦτο».

Ὁ ναὸς οὗτος σήμερον εἶναι τζαμί τουρκικόν. Ἀπὸ τὴν μνήμην ὁμως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ οὐδέποτε

ἐσβέσθη ἡ ἐλπίς ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν
πάλιν θὰ γίνῃ χριστιανικὸς ναὸς.

9. Φιλανθρωπικὰ κτίρια.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐκτὸς τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ὁ λαὸς ὑπέφερε καὶ ἀπὸ θεομηνίας, σεισμούς, ἀσθενείας, ἀφορίαν τῆς γῆς κ.λπ. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ Θεοδώρα διὰ νὰ βοηθοῦν τοὺς δυστυχεῖς, ἔκτισαν διάφορα φιλανθρωπικὰ κτίρια, ξενῶνας, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα κ.λπ., εἰς τὰ ὁποῖα εὕρισκον περίθαλψιν οἱ δυστυχεῖς. Ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν κτιρίων, ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισε φρούρια διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους καὶ παντὸς εἶδους κτίρια, παλάτια, λουτρά, ὑδραγωγεῖα, καὶ νέας ἀκόμη πόλεις, τὰς ὁποίας ἐστόλισε μὲ περίφημα καλλιτεχνήματα.

10. Πῶς ὑποστηρίζει τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ὁ Ἰουστινιανός.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐμπόριον ὅλου τοῦ κόσμου ἦτο εἰς χεῖρας τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Μόνον τὸ ἐμπόριον τῆς μετὰξῆς ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Περσῶν καὶ τῶν Κινέζων, οἱ ὁποῖοι ἐφύλαττον μυστικὴν τὴν καλλιέργειαν ταύτης καὶ ἐκέρδιζον ἄπειρα χρήματα.

Ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν τοῦ κράτους του ἔστειλεν εἰς τὴν Κίαν δύο μοναχοὺς. Οὗτοι ὅχι μόνον ἔμαθον τὴν καλλιέργειαν τῆς μετὰξῆς, ἀλλὰ κατώρθωσαν νὰ μεταφέρουν λαθραίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν σπόρον τοῦ μεταξοσκώληκος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ἐμπόριον

τῆς μετάξῃς ὅλης τῆς Εὐρώπης ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἦτο εἰς χεῖρας τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ εἶναι ἀφάνταστος ὁ πλοῦτος, ὁ ὁποῖος εἰσήρχετο εἰς τὰ ταμεία τοῦ κράτους, ἀπὸ ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέθανε τὸ ἔτος 565, τὸ ὄνομά του ὅμως ἔμεινεν ἀθάνατον. Εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν ὁ Ἑλληνισμὸς ὀφείλει μεγάλην εὐγνωμοσύνην, διότι ἐπὶ τῆς βασιλείας του τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ὁλοὲν γίνεται Ἑλληνικόν.

Ἐπίσης κατῴρθωσε διὰ τῶν πολέμων του νὰ σώσῃ ὅχι μόνον τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ διαφόρων βαρβάρων λαῶν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην.

Μὲ τὴν νομοθεσίαν του δέ, τὴν ὑποστήριξιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ μὲ τὰ μεγάλα ἐκπολιτιστικά του ἔργα διετηρήθη καὶ ἐμεγαλουργήσεν ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐπὶ ἑννέα αἰῶνας.

17. Ὁ Ἡράκλειος (610—641)

1. Πῶς ἐργάζεται ὁ Ἡράκλειος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐβασίλευσαν διάφοροι ἀνίκανοι αὐτοκράτορες καὶ τὸ Βυζαντιανὸν κράτος ἐκινδύνευσεν ν' ἀφανισθῇ ἀπὸ τὰς ἀγρίας ἐπιδρομὰς τῶν διαφόρων ἐχθρῶν του.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην παρουσιάσθησαν νέοι ἐχθροί, οἱ Λογγοβάρδοι, λαὸς γερμανικὸς, οἱ ὁποῖοι εἰσέβαλον καὶ κατέλαβον τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Οἱ Ἀβάροι καὶ οἱ Σλαῦοι ἔκαμνον καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα των Χοσρόην Β' ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην καὶ ἤρπασαν τὸν τίμιον Σταυρὸν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. Μετὰ ταῦτα ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριεύσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ καταλύσουν τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

Ἐνόμιζέ τις ὅτι τὸ κράτος εὐρίσκετο εἰς τὰς παραμονὰς τῆς καταστροφῆς του, ὅταν τὸ ἔτος 610 ἀνέβῃ εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡράκλειος.

Ὁ Ἡράκλειος ἦτο αὐτοκράτωρ ρωμαλέος καὶ δραστήριος μὲ θέλησιν ἰσχυρὰν καὶ μὲ βαθὺ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Ἀλλ' ὅταν ἀνέβῃ εἰς τὸν θρόνον, ὁ στρατὸς του εὐρίσκετο εἰς παραλυσίαν, τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἦσαν κενά, διάφοροι δὲ ἐχθροὶ εἶχον καταλάβει πλείστας ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ ἀπεσταλμένους καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὸν Χοσρόην.

Ὁ ἀγέρωχος ὁμοῦ Χοσρόης ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὅτι, τότε μόνον θὰ παύσῃ τὸν πόλεμον, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀρνηθῶν τὸν Χριστὸν καὶ λατρεύσουν τὸν Ἥλιον.

Ὁ Ἡράκλειος ἂν καὶ εὐρίσκετο εἰς δύσκολον θέσιν δὲν ἀπελπίζεται. Λαμβάνει, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Πατριάρχου Σεργίου τὰ χρήματα καὶ τὰ πολύτιμα ἱερὰ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ βραδύτερον εἰς τὰς ἐκκλησίας περισσότερα.

Μὲ τὴν δραστηριότητα ἣ ὁποία διέκρινεν αὐτόν, ἐτοιμάζει διὰ τῶν χρημάτων τούτων στρατὸν καὶ στόλον, καθ' ὃν χρόνον οἱ Πέρσαι ἐπροχώρουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἶχον φθάσει εἰς τὴν Χαλκηδόνα ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἡράκλειος πρὶν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν συνάπτει συνθήκην μετὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀβάρων Χαγάνον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ βόρεια σύνορα τοῦ κράτους του.

2. Ἐκστρατεία Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἀφοῦ ὁ Ἡράκλειος ἠτοίμασε τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας,

Ὁ Ἡράκλειος ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Περσῶν.

ὅπου προσηυχήθη καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ ταῦτα, κρατῶν τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐπεβίβασθη εἰς τὰ πλοῖα μετὸν στρατὸν του, συνοδούμενος ἀπὸ τὰς εὐχὰς τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του, λέγει εἰς τὸν πατριάρχην Σέργιον καὶ τὸν πρωθυπουργὸν

Βῶνον : «Εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεομητόρος καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς σὰς ἀφίνω τὴν πόλιν ταύτην».

Ὁ Ἡράκλειος ἀφοῦ ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τῶν πλοίων δὲν προσέβαλε τὸν περσικὸν στρατὸν, ὁ ὁποῖος εἶχε στρατοπεδεύσει εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀλλὰ συνέλαβε τὸ ἐξῆς στρατηγικὸν σχέδιον : Ἐπλευσε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὸν Ἰσικὸν κόλπον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἀπεβιβάσθη καὶ κατέλαβε τὴν Κιλικίαν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προχωρήσῃ καὶ προσβάλλῃ τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Ὁ Ἡράκλειος προχωρεῖ ὡς κεραυνὸς ἀπὸ τὴν Κιλικίαν καὶ διαλύει τὰς περσικὰς φρουρὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐλευθερώνει χριστιανοὺς αἰχμαλώτους καὶ χώρας χριστιανικὰς καὶ φθάνει μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀρμενίας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Περσίαν.

Ὁ Χοσρόης, ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνον, ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μικρὰς Ἀσίαν καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῆς πατρίδος του.

Ὁ Ἡράκλειος συναντᾷ τὸν Χοσρόην κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, νικᾷ αὐτὸν εἰς μίαν μεγάλην μάχην καὶ τὸν ἀναγκάζει ν' ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

3. Πῶς οἱ Ἀβαιοι πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Χοσρόης ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι κινδυνεύει νὰ καταλυθῇ τὸ κράτος του, ἔπεμψεν ἰσχυρὸν στρατὸν κατὰ τοῦ Ἡρακλείου, συγχρόνως δὲ κατώρθωσε νὰ συμμαχήσῃ μὲ τοὺς Ἀβάρους. Οὗτοι συμφώνως μὲ τὴν συμμαχίαν ταύτην ὤφειλον νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἡράκλειος εὕρισκετο εἰς τὴν Ἀσίαν.

Οἱ Ἀβαιοι ἠθέτησαν τὴν συνθήκην των μὲ τὸν

Ἡράκλειον καὶ ἀφοῦ ἠνώθησαν με τοὺς Σλάβους, ἐπῆλ-
θον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἐπολιόρχη-
σαν ἀπὸ ξηραῖς καὶ θαλάσσης. Ἡ Κωνσταντινούπολις
κινδυνεύει, ἀλλ' οἱ φιλοπάτριδες πατριάρχης Σέργιος
καὶ πρωθυπουργὸς Βῶνος δὲν δειλιοῦν. Ζητοῦν γονυ-
πετεῖς τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου, καὶ συγχρόνως ἐτοι-
μάζουν γενναίαν ἀντίστασιν.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ βαρβαρι-
κοῦ καὶ καταποντίζει τοῦτον, ὁ δὲ στρατὸς ἀπὸ τῶν τει-
χῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκρούει τὰς ἐπιθέσεις
τῶν βαρβάρων καὶ ἀναγκάζει τοὺτους νὰ τραποῦν εἰς
φυγὴν.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐσώθη καὶ μαζὶ με αὐτὴν
ὁλόκληρον τὸ κράτος, διότι ἂν ἡ Κωνσταντινούπολις
ἐκυριεύετο, θὰ κατελαμβάνετο ὅλον τὸ κράτος ὑπὸ τῶν
Περσῶν καὶ Ἀβάρων.

4. Πῶς ἐγένεν ὁ ἀκάθιστος ὕμνος.

Ἐπειδὴ ἡ σωτηρία τοῦ κράτους ἀπεδόθη εἰς τὴν
βοήθειαν τῆς Θεοτόκου, ὅλος ὁ λαὸς καὶ ὁ κληρὸς τῆς
Κωνσταντινουπόλεως, με τὸν Σέργιον καὶ Βῶνον ἐπὶ
κεφαλῆς, μετέβησαν με μεγάλην χαρὰν καὶ εὐλάβειαν εἰς
τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὴν
Θεοτόκον καὶ δείξουν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς
αὐτήν. Τότε ἐγένεν καὶ ὁ εὐχαριστήριος καὶ νικητήριος
Ὑμνος πρὸς τὴν Θεοτόκον, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη «Ἀκά-
θιστος Ὑμνος» διότι ὁ λαὸς ὀρθίως ἔψαλλεν αὐτόν.
Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος εἶναι οἱ λεγόμενοι σήμερον χαι-
ρετισμοὶ τῆς Θεοτόκου, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν νὰ ψάλ-
λονται.

λωνται εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας, ἐκάστην Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἐν ἐκ τῶν ὠραιότερων τροπαρίων τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου εἶναι τὸ ἐξῆς : « Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια » κ.λ.π. X

5. Πῶς ὁ Ἡράκλειος καταστρέφει τοὺς Πέρσας.

Τὴν χαρμόσυνον εἶδσιν τῆς σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπληροφορήθη ὁ Ἡράκλειος, ἐνῶ εὐρίσκετο πλησίον τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ βαδίζει κατὰ τοῦ Χοσρόη. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ συναντῶνται πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Νινευί. Ἐκεῖ γίνεται πεισματώδης μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἀφοῦ ἔπαθον φοβερὰν πανωλεθρίαν. Πλείστοι Πέρσαι στρατηγοὶ ἐφονεύθησαν καὶ τριακόςαι σημαῖαι Περσικαὶ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Χοσρόης καὶ μετὰ τὴν πανωλεθρίαν, τὴν ὁποίαν ἔπαθε, δὲν ἠθέλησε νὰ εἰρηνεύσῃ, ἀλλ' ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Περσίας καὶ ἠτοίμαζε νέον στρατὸν καὶ νέας ἐκστρατείας. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Χοσρόη, Σιρόης, ἐπαναστάτησεν, ἐφόνευσεν τὸν πατέρα του, καὶ ἔκαμεν εἰρήνην μὲ τὸν Ἡράκλειον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει ὁ πατήρ του, καθὼς καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν.

Ὁ Ἡράκλειος ἀνήγγειλε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δι' ἐπιστολῆς του, ἡ ὁποία ἀνεγνώσθη ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας εἰς τὸν ἀνυπόμονον Ἑλληνικὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης.

Οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος πόλεμος μεταξύ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων, ἡ δὲ Περσία ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη ὑπεδουλώθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

**6. Πῶς ὁ Ἡράκλειος ἐπιστρέφει εἰς τὴν
Κωνσταντινούπολιν.**

Μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης μὲ τὸν Σιρόην, ὁ Ἡράκλειος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ μέσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας τὸν ὑπεδέχθησαν ὡς σωτῆρα καὶ ἐλευθερωτὴν. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆλθεν ἐπὶ ἄρματος μεγαλοπρεποῦς, τὸν ὁποῖον ἔσυρον τέσσαρες ἐλέφαντες ὁ δὲ λαός, οἱ μεγιστᾶνες καὶ ὁ Πατριάρχης Σέργιος, τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην, κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖράς των κλάδους ἑλαιῶν.

**7. Πῶς ὁ Ἡράκλειος ὑψώνει τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς
τὴν Ἱερουσαλήμ.**

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (629) μετέβη ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ὕψωσε τὸν τίμιον Σταυρὸν τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἶχον στήσει αὐτὸν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Ἀγία Ἑλένη. Καθ' ὃν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ ὕψωνε τὸν Τίμιον Σταυρὸν εἰς τὸν Κρανίου τόπον, οἱ ἱερεῖς ἔψαλλον: «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου πολίτευμα». Ἡ ἐκκλησία μας ἐορτάζει μέχρι σήμερον, τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, τὴν διπλὴν ὑψωσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Πρὸς τὸν Ἡράκλειον ὁ Ἑλληνισμὸς ὀφείλει μεγάλην εὐγνωμοσύνην, διότι μὲ τοὺς ἐνδόξους πολέμους τοῦ ἔσωσε τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τὸν περσικὸν κίνδυνον. Ἐπίσης, διότι ἀφήρесеσεν ἀπ' αὐτοὺς τὸν Τίμιον Σταυρὸν καὶ τὸν ὕψωσεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ διότι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τὸ ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος ἐξελληνίσθη καὶ ἔγινε γνήσιον ἑλληνικόν.

Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα, ἡ διοίκησις, ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ ὄνομα τοῦ κράτους, ὅλα ἦσαν ἑλληνικά ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου τὸ ἀνατολικὸν κράτος δὲν ὀνομάζεται πλέον Ρωμαϊκόν, ἀλλὰ Ἑλληνικὴ ἢ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Τὰς χώρας ὅμως, τὰς ὁποίας μὲ τόσους ἀγῶνας ἠλευθέρωσεν ὁ Ἡράκλειος, κατέλαβον καὶ ἠρῆμωσαν μετ' ὀλίγον νέοι ἐχθροὶ αἰφνίδιοι, οἱ Ἀραβες, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

1) + 18. Ἀραβες καὶ Μωάμεθ.

1. Ποῖοι ἦσαν οἱ Ἀραβες καὶ ποία ἡ θρησκεία αὐτῶν

Οἱ Ἀραβες κατέκουν εἰς τὴν Ἀραβικὴν χερσόνησον, ἡ ὁποία εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐλέγοντο οὗτοι καὶ Ἰσμαηλῖται καὶ Ἀγαρηνοί, διότι κατήγοντο ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ, υἱὸν τοῦ Ἀβραὰμ ἐκ τῆς ἐτέρας συζύγου τοῦ Ἀγαρ.

Οἱ Βυζαντινοὶ τοὺς ὠνόμαζον καὶ Σαρακηνοὺς ἐκ τοῦ ὀνόματος μιᾶς ἀραβικῆς φυλῆς.

Οἱ Ἀραβες εἶχον σῶμα ρωμαλέον, ἡγάπων πολὺ τὸν πόλεμον καὶ ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ μίαν ἐλαφρὰν λόγχην, μὲ τόξον καὶ μὲ μίαν μικρὰν στρογγύλην ἀσπίδα. Ἦσαν εἰδωλολάτραι καὶ ἔζων χωρισμένοι εἰς πολλὰς φυλάς. Ἦνωνεν ὁμως αὐτοὺς ἐν κοινὸν ἱερόν, ἡ ἱερά των πόλις Μέκκα, ὅπου ἦτο ὁ ἀρχαιοτάτος ναὸς Καάβα, τὸν ὁποῖον ἐπίστευον ὅτι ἔκτισεν ὁ Ἀβραάμ. Εἰς τὸν ναὸν Καάβα ἐφύλαττον ἓνα λίθον, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἦτο τὸ ἱερώτατον σέβασμα τῶν Ἀράβων. Τὸν λίθον τοῦτον μετέβαινον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀραβίας διὰ νὰ προκυνήσουν, ὅπως κάμνουν καὶ σήμερον ἀκόμη. Μεταξὺ τῶν Ἀράβων ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ χριστιανοί· εἰς αὐτοὺς εἶχε διαδοθῇ ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τὴν Ἀβησσυνίαν, ὅπου τὸν εἶχαν κηρύξει Βυζαντινοὶ ἱεραπόστολοι.

Τὴν θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν Ἀράβων μετέβαλε καθ' ὀλοκλήριαν εἰς ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος Μωάμεθ.

2. Ποῖος ἦτο ὁ Μωάμεθ καὶ πῶς ἐνώνει τοὺς Ἀραβας εἰς ἓν κράτος.

Ὁ Μωάμεθ ἐγεννήθη εἰς τὴν Μέκκαν τῆς Ἀραβίας τὸ ἔτος 571 ἀπὸ γονεῖς πτωχοῦς, ἀλλ' ἐναρέτους. Πολὺ μικρὸς ἔμεινεν ὀρφανὸς καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετῇ εἰς διαφόρους ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἔκαμνον ταξίδια μὲ καραβάνια εἰς τὴν γειτονικὴν των Συρίαν. Εἰς τὰ ταξίδια ταῦτα ἀπὸ συζητήσεις πὺν ἔκαμνε μὲ χριστιανούς καὶ Ἰουδαίους ἐγνώρισε τὰς θρησκείας των, αἱ ὁποῖαι ἔκαμνον εἰς αὐτὸν μεγάλην ἐντύπωσιν, καὶ διὰ

τοῦτο ἤρχισε νὰ μελετᾷ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Διὰ τῆς μελέτης ταύτης ἐπέισθη ὅτι ἡ εἰδωλολατρικὴ θρησκεία τῶν Ἀράβων ἦτο ψευδὴς καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ κηρύξῃ εἰς αὐτοὺς μίαν νέαν θρησκείαν. Διὰ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀραβας νὰ παραδεχθῶν τὴν νέον θρησκείαν του, ἔλεγεν ὅτι παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Ἅγγελος Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε : «Μωάμεθ, κήρυξε». Παρουσιάσθη λοιπὸν ὡς προφήτης ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀληθινὴν πίστιν, καὶ εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν ἤρχισε τὸ κήρυγμά του εἰς τὴν Μέκκαν. Οἱ Ἀραβες κατ' ἀρχὰς ὄχι μόνον δὲν ἔδωκαν σημασίαν εἰς τὸ κήρυγμά του, ἀλλ' ἤρχισαν καὶ νὰ τὸν εἰρωνεύωνται.

Ὅταν ὁμως εἶδον ὅτι ἀπέκτησε πολλοὺς ἀφοσιωμένους ὁπαδοὺς, τὸν κατεδίωξαν καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του διὰ τῆς φυγῆς (622) εἰς τὴν Μεδίναν τῆς Ἀραβίας.

Τὸ ἔτος τῆς φυγῆς του ἐκείνης, ἡ ὁποία λέγεται Ἑγίρα, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Μωαμεθανικῆς χρονολογίας. Εἰς τὴν Μεδίναν ὁ Μωάμεθ προσείλκυσε πολλοὺς ὁπαδοὺς, τοὺς ὁποίους ἀφοῦ ἐφανάτισε καταλλήλως ὠδήγησεν ἐναντίον τῆς Μέκκας. Ὁ Μωάμεθ, κατόπιν ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας, ἐνίκησε τοὺς κατοίκους τῆς Μέκκας. Τοιοῦτοτρόπως ἠνάγκασεν αὐτοὺς διὰ τῆς βίας ὄχι μόνον τὴν θρησκείαν του ν' ἀναγνώρισουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἰδρῇ τότε μαζὶ μὲ τὴν νέαν θρησκείαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατώρθωσεν ὁ Μωάμεθ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θρησκείαν του εἰς τοὺς Ἀραβας καὶ νὰ ἐνώσῃ αὐτοὺς εἰς ἓν κράτος ἰσχυρόν.

3. Ποία ἦτο ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ περιέχεται εἰς ἓν βιβλίον τὸ ὁποῖον λέγεται Κοράνιον. Τὸ Κοράνιον διδάσκει ὅτι ὑπάρχει εἰς μόνος Θεός, ὁ Ἀλλάχ, καὶ προφήτης αὐτοῦ εἶναι ὁ Μωάμεθ. Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι προφῆται, ἀλλ' ὁ μεγαλύτερος προφήτης εἶναι ὁ Μωάμεθ.

Παραδέχεται ὅτι ὑπάρχει μέλλουσα κρίσις κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ κακοὶ θὰ ριφθοῦν εἰς τὴν κόλασιν, οἱ δὲ καλοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν, Παράδεισον ὅπου τρέχουν ρυάκια με καθαρὸν ὕδωρ, γάλα καὶ μέλι. Εἰς τὸν παράδεισον θὰ εἰσέλθουν πρῶτοι, ὅσοι φονεύονται εἰς τοὺς πολέμους διὰ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ. Τὸ ὄνειρον τοῦ Μωάμεθ ἦτο νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν θρησκείαν του καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀραβίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Δὲν ἐπρόφθασεν ὁμως διότι ἀπέθανε τὸ ἔτος 632.

Τὸ ἔργον του ἀνέλαβον νὰ συνεχίσουν οἱ διάδοχοί του, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Χαλίφαι. X

4. Πόλεμοι τῶν Χαλιφῶν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ Ἑλλήνων πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ.

Ὁ Μωάμεθ εἶχεν εἶπει : «Κάμετε πόλεμον ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν εἰς τὸν Ἀλλάχ καὶ τὸν προφήτην του». Τὸ δὲ Κοράνιον ὑπέσχετο ἄφθονα ὑλικά ἀγαθὰ, ὅπως εἶδομεν, εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ φονεύωνται εἰς τοὺς πολέμους διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ.

Οἱ λόγοι οὗτοι εἶχον φανατίσει τοὺς Χαλίφας καὶ τοὺς Ἀραβας τόσον πολὺ, ὥστε ὡς χεῖμαρρος ἐξεχύθησαν ἔξω τῶν συνόρων τῆς Ἀραβίας πρὸς ἐξάπλωσιν

τοῦ Μωαμεθανισμοῦ. Ὁ χαλίφης Ὁμάρ, ἀφοῦ ἡτοίμασε τρεῖς στρατιάς ἔστειλεν αὐτὰς κατὰ τῆς Συρίας, Περσίας καὶ κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν Συρίαν ἐνίκησαν τοὺς στρατηγούς τοῦ Ἡρακλείου καὶ ἀφοῦ κατέλαβον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅλην τὴν Συρίαν εἰσέβαλον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατέλαβον πλείστας πόλεις αὐτῆς παρ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ στρατὸς, ὁ ὁποῖος ἐβάδισε κατὰ τῆς Περσίας, κατῴρθη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ. Ὁ τρίτος στρατὸς κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον προχωρεῖ καὶ κυριεύει ὅλην τὴν βορείαν Ἀφρικὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐνώσει μὲ τὸ κράτος τοῦ Ὁθουμανίου, ὅταν κατέστρεψε τὸ κράτος τῶν Βανδύλων, ὅπως γνωρίζομεν.

Ὁ Ἡράκλειος μάχεται ἐναντίον των, ἀλλὰ ματαίως. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀραβες κατεσκεύασαν πολυάριθμον στόλον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐξώρμων ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐληλάτουν καὶ ἡρῆμωνον τὰς νήσους καὶ τὰ ἑλληνικὰ παράλια.

Κατέλαβον τὰς νήσους Κύπρον καὶ Ρόδον καὶ ἀφοῦ ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ ἐκυρίευσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ κατέλυσαν τὸ βασίλειον τῶν Γότθων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀραβες ἵδρυσαν ἐν ἀπέραντον χρόνῳ τὸ ὁποῖον ἔφθανε πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς Δυσμὰς δὲ μέχρι τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ.

95. Πῶς οἱ Ἀραβες ἐκστρατεύουν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πολιορκοῦν αὐτήν.

Ἀφοῦ οἱ Ἀραβες ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Χαλίφης τῶν Ἀράβων ἦτο ὁ Μωαβίας, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Μωαβία καὶ τὸν φανατισμὸν τῶν Ἀράβων ἠϋξανε ἡ προφητεία τοῦ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἶπει : «Εὐτυχὴς θὰ εἶναι ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, καθὼς καὶ ὁ στρατηγὸς ποὺ θὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν». Ἀφοῦ λοιπὸν ἠτοίμασε πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον, ὁρμᾷ διὰ μέσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ φθάνει εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει καὶ ὁ στόλος, καὶ τοιουτοτρόπως ἡ Κωνσταντινούπολις πολιορκεῖται ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης.

Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο τότε ὁ Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος, ἑγγονος τοῦ Ἡρακλείου, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν γενναιότητά του ἔσωσε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸν Ἑλληνισμόν. Οἱ Ἀραβες πολιορκοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη μὲ πολὺ πείσμα. Κάμνουν λυσσώδεις ἐπιθέσεις, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες ἀποκρούουν μὲ ἡρωϊσμόν. Μόλις τὸ ἑβδομον ἔτος κατῴρθωσαν οἱ Ἕλληνες νὰ καταστρέψουν τὸν ἐχθρικὸν στόλον μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ. Τοῦτο ἦτο μία σπουδαία ἐφεύρεσις τοῦ Ἕλληνος μηχανικοῦ Καλλινίκου ἀπὸ τὴν Συρίαν. Τὸ ὑγρὸν πῦρ ἐρρίπτετο μὲ σιδηροῦς σωλῆνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξήρχετο ὡς κεραυ-

νός καὶ κατέκαιε πλοῖα, κτίρια καὶ ὀλοκλήρους στρα-
τούς. Ἐκαίεν ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, κατέτρωγε δὲ
καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν σίδηρον. Ἀπὸ τὸ ὑγρὸν πῦρ
ἐσώθησαν ὀλίγα μόνον Ἀραβικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια κα-
τέστρεψεν ἡ τρικυμία κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των. Τὸν
δὲ στρατὸν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του διὰ μέσου
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπεδεκάτισε στρατηγός τις τοῦ Κων-
σταντίνου Πωγωνάτου.

Τοιοιτοτρόπως ὁ ὑπερήφανος Μωαβίας ἠναγκάσθη
νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐντροπιασμένος, ὑπε-
χρεώθη δὲ νὰ πληρώνῃ φόρον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς
Κωνσταντινουπόλεως.

6. Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, οἱ
Ἀραβες ἤλθον μὲ πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον
καὶ ἐπολιόρκησαν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Αὐτοκράτωρ τότε ἦτο ὁ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος, ἀνὴρ
μορφωμένος, γενναῖος καὶ φιλόπατρις.

Ἐπὶ ἐν ἔτος οἱ Ἀραβες κάμνουν λυσσώδεις ἐπιθέ-
σεις ἐναντίον τῆς πόλεως, ἀλλ' ὁ γενναῖος Αὐτοκράτωρ
μετὰ τοῦ γενναίου στρατοῦ του ἀποκρούουν ἡρωϊκῶς
ὅλας τὰς ἐπιθέσεις καὶ κατακαίουν τὰ ἐχθρικά πλοῖα μὲ
τὸ ὑγρὸν πῦρ.

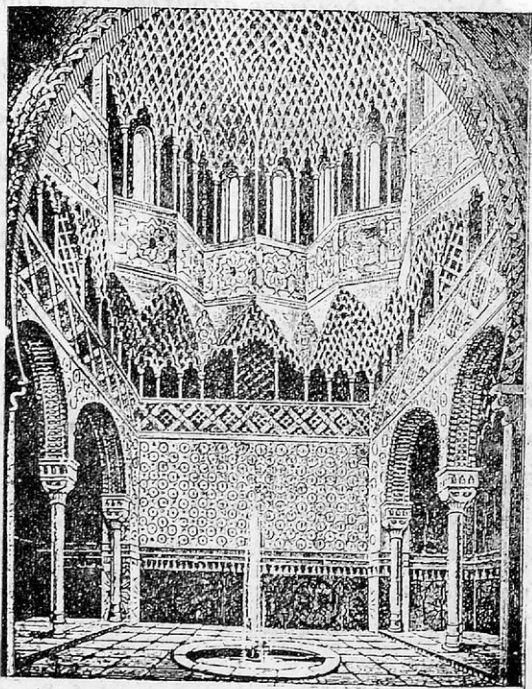
Ἐπὶ τέλους ἡ ἔλλειψις τροφίμων καὶ ὁ δορυμὸς χει-
μῶν ἀναγκάζουν τοὺς Ἀραβας νὰ λύσουν τὴν πολιορ-
κίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των. Αἱ κα-
ταστροφαὶ των ἦσαν φοβεραὶ 2.500 πλοῖα καὶ 500
χιλιάδες ἄνδρες κατεστράφησαν κατὰ τὴν δευτέραν ταύ-
την πολιορκίαν.

3)

7. Πῶς οἱ Ἀραβες ἐκπολιτίζονται.

Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι οὕτω καὶ οἱ Ἀραβες, ὅταν ἤλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται.

Ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα εἰς μέγαν βαθμόν. Οἱ χαλίφαι ἐξώδεον ὑπὲρ τῶν γραμμάτων μέγαν.

Στοῦ ἀραβικῆ.

χρηματικὰ ποσά. Ἰδρυσαν πάρα πολλὰ σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια εἰς ὅλον τὸ κράτος των, εἰς δὲ τὴν Κορδοῦν τῆς Ἰσπανίας, ἡ ὁποία ἦτο ἔδρα χαλίφου περὶ-

φημον βιοβλιοθήκην. Ἰδιαιτέρως ἔκαμαν μεγάλας προ-
όδους εἰς τὰ μαθηματικά, τὴν ἀστρονομίαν, γεωγραφίαν
καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἰατρικὴν.

Μετέφραζον Ἑλληνας συγγραφεῖς εἰς τὴν ἀραβι-
κὴν γλῶσσαν, καὶ προπάντων τὸν Ἀριστοτέλη, τὰ συγ-
γράμματα τοῦ ὁποίου ἐξετίμων παρὰ πολὺ. Λέγεται
μάλιστα ὅτι ὁ χαλίφης τῶν Ἀράβων Μαιμούν, εἰς μίαν
συνθήκην μὲ τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον, προέτεινεν
ὥς ὅρον εἰρήνης τὴν παράδοσιν τῶν χειρογράφων τοῦ
Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων συγγραφέων.

Ἐπίσης ἡ Ἀραβικὴ τέχνη ἐτελειοποιήθη καὶ προ-
ώδευσε πάρα πολὺ. Οἱ Ἀραβες ἐφημίζοντο διὰ τὰ
λεπτοῦφानτα μεταξωτὰ ὑφάσματα, τὰ βελούδα καὶ τοὺς
τάπητας. Κατειργάζοντο ἐπίσης μὲ πολλὴν τέχνην τὰ
δέρματα τὰ ὅπλα καὶ πρὸ πάντων τὰ ξίφη (Δαμασκηνά).

Κατεσκεύαζον θαυμάσια κομψοτεχνήματα ἀπὸ ἐ-
λεφαντοκόκκαλον, μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα καὶ πρὸ
πάντων κομψότατα τζαμιὰ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
θρησκευτικῶν καθηκόντων των, μυθικὰ παλάτια διὰ
τοὺς χαλίφας καὶ ὥραιας στοάς.

Εἰς τοὺς τοίχους τῶν οἰκοδομῶν τούτων ἔκαμνον
ὥραιας διακοσμῆσεις μὲ διάφορα συμπλέγματα γεωμε-
τρικῶν σχημάτων, σχέδια ἀνθέων καὶ διαφόρων φυτῶν
κ.λ.π., τὰ ὁποῖα λέγονται ἀ ρ α β ο υ ρ γ ή μ α τ α. Ἐ-
μαθον προσέτι νὰ καλλιερگوῦν τὴν γῆν. Αὐτοί, πρῶτοι
μάλιστα μετέφερον καὶ διέδωκαν εἰς τὴν Εὐρώπην πολ-
λὰ δένδρα καὶ φυτά, ἡ καλλιέργεια τῶν ὁποίων ἦτο ἄ-
γνωστος (τὸ βαμβάκι, τὸ ρύζι, τὸ ζαχαροκάλαμον κλπ.)

Παρέλαβον ἐπίσης ἀπὸ τὴν Κίνα καὶ μετέδωκαν εἰς
τὴν Εὐρώπην τρεῖς σπουδαίας ἐφευρέσεις : τὴν κατα-
σκευὴν τοῦ χάρτου, τὴν πυξίδα καὶ τὴν πυρίτιδα. Αἱ

ἐφευρέσεις δὲ αὗται σπουδαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. X

8. Πῶς παρακμάζουν οἱ Ἀραβες.

Τὸ κράτος τῶν Ἀράβων ἤκμαζεν ἐφ' ὅσον ἦτο ἠνωμένον. Βραδύτερον ὁμως διηρέθη εἰς τρία χαλιφάτα τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσπανίας, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς διετήρουν φιλικὰς σχέσεις μεταξύ των καὶ ἤκμαζον. Ἀπὸ τὸν δέκατον ὁμως αἰῶνα μετὰ τῶν χαλιφάτων τούτων ἤρχισαν φιλονικίαι πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαί. Πολλοὶ στρατηγοὶ ἐκήρυξαν τοὺς ἐαυτοὺς των ἀνεξαρτήτους καὶ ἵδρυσαν πολλὰ Μουσουλμανικὰ κράτη, τὰ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξησθένισαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ἀπὸ τὴν ἐξασθένεισιν ταύτην τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους ἐπωφελήθησαν οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες καὶ ἀνέκτησαν πολλὰς χώρας των εἰς τὴν Ἀσίαν, παρ' ὀλίγον δὲ νὰ ἐξαπλώσουν τὸ κράτος των εἰς τὰ σύνορα τὰ ὅποια εἶχεν ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείου.

Τοιοιυτοτρόπως τὸ Ἀραβικὸν κράτος κατελύθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ διάφορα ἄλλα κράτη. Εἰς ἓν δὲ ἀπὸ τῶν καταλυθέντων χαλιφάτων του, ἰδρύθη καὶ τὸ κράτος τῶν Τούρκων, τὸ ὅποιον ἦτο πεπωμένον, ἀφοῦ δὲν τὸ κατώρθωσαν οἱ Ἀραβες, νὰ καταλύσῃ αὐτὸ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα.

Ἀνασκόπησις.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία διέτρεξε μέγαν κίνδυνον ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, οἱ ὅποιοι εἶχον φανατισθῇ ἀπὸ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωά-

μεθ'. Ὡς χείμαρρος ὥρμησαν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐκυρίευσαν δύο μεγάλας ἑλληνικὰς χώρας τῆς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐκινδύνευσεν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Κωνσταντινούπολις.

Μὲ τόσον θρησκευτικὸν φανατισμὸν ἀγωνίζονται οἱ Ἄραβες νὰ διαδώσουν τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τὸ Ἀραβικὸν κράτος ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν Πυρηναίων καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἀγωνίζεται σκληρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀραβικοῦ κινδύνου, μεγάλη δὲ τιμὴ καὶ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τοὺς γενναίους αὐτοκράτοράς τῆς Κωνσταντινῶν Δ' Πωγωνᾶτον καὶ Λέοντα Γ' τὸν Ἰσαυρον. Οὗτοι ἔσωσαν κατὰ τὰς δύο πολιορκίας τῆς τὴν Κωνσταντινούπολιν μαζὺ δὲ μὲ αὐτὴν τὸν ἑλληνισμόν, τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν πολιτισμὸν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Τὴν σωτηρίαν τῆς ταύτης ἡ Εὐρώπη ἀναγνωρίζει ὅτι ὀφείλει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ Ἄραβες ἐλθόντες εἰς συνάφειαν μὲ τοὺς Ἕλληνας ἔκαμαν μεγάλην πρόοδον εἰς τὸν πολιτισμόν, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, τὰς ὁποίας παρέλαβον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐτελειοποίησαν εἰς μέγαν βαθμόν.

Σπουδαῖον ἐπίσης γεγονὸς τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ὁ τέλειος ἐξελληνισμὸς τοῦ κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ γλῶσσα, ἡ διοίκησις, ἡ ἐκκλησία, ὅλα εἶναι ἑλληνικά.

19. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμῖσις.

1. Ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Δ' Πωγωνάτου, τὸ Βυζαντιακὸν κράτος περιῆλθεν εἰς μεγάλην ἀθλιότητα ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν αὐτοκρατόρων του. Οἱ Σλάβοι, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Ἀραβες τὸ ἐκολόβωσαν, ἀφαιρέσαντες πλείστας ἐπαρχίας του, ὡς γνωρίζομεν. Τὰ αἷτια ὅμως τῆς ἀθλιότητός του ταύτης δὲν ὠφείλοντο μόνον εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν αὐτοκρατόρων του ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους λόγους, τοὺς ἑξῆς:

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ, οἱ χριστιανοὶ ἐστόλιζαν τοὺς τοίχους τῶν ναῶν των μὲ ζωγραφίας, μὲ εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν ἁγίων, τὰς ὁποίας συνήθιζον νὰ προσκυνοῦν. Ἐτέλουν ἐορτάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἔκαμνον μεγαλοπρεπεῖς πανηγύρεις καὶ λιτανείας καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὅλα αὐτὰ λέγονται ἑξωτερικοὶ τύποι τῆς λατρείας καὶ τελοῦνται μέχρι σήμερον διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίζουν τὰ ἅγια πρόσωπα πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων γίνονται.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως οἱ χριστιανοί, ἕνεκα τῆς ἀμαθείας των καὶ τῆς ἐλλείψεως χριστιανικῆς διδασκαλίας παρημέλησαν ὅλα τὰ χριστιανικά των καθήκοντα, ὅσα ἐδίδαξεν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι. Τοιουτοτρόπως περιορίσθησαν μόνον εἰς τὴν τέλεσιν τῶν ἑξωτερικῶν τύπων τῆς λατρείας, ὥστε ὁ χριστιανισμὸς κατήντα εἰδωλολατρεία. Δὲν ἐγνώριζον, ὅτι, ἐκεῖνος ὁ

ὁποῖος προσκυνεῖ εἰκόνα ἁγίου προσκυνεῖ τὸν ἅγιον, ὁ ὁποῖος εἶναι ζωγραφισμένος εἰς αὐτὴν καὶ ὄχι αὐτὴν ταύτην τὴν εἰκόνα. Ἐθεώρουν ὅτι αἱ εἰκόνες ἔχουν θαυματουργὸν δύναμιν, ἡ δὲ ἔννοια τὴν ὁποίαν ἀπέδιδον εἰς τὴν προσκύνησιν αὐτῶν ὑπεβίβαζε τὸν χριστιανισμόν εἰς εἰδωλολατρείαν καὶ ἔπαυεν οὗτος νὰ εἶναι λατρεία πνευματική.

Ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴν ὀρθὴν λατρείαν, ὠδήγει αὐτοὺς εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ ἐξημίωσεν, ὄχι μόνον τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτος, διότι ἐγένετο αἰτία πολλῶν ἀτόπων.

Πολλοὶ χριστιανοὶ κατέφευγον ἀπὸ ὀκνηρίαν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ ἐγένοντο μοναχοί, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι τοιουτοτρόπως λατρεύουν καλύτερον τὸν θεὸν καὶ σφύζουσιν τὰς ψυχὰς των.

Τὰ μοναστήρια ἐγέμισαν ἀπὸ στρατιᾶς μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔμειναν ἄργοι καὶ τὸ κράτος ἐστερεῖτο στρατιωτῶν καὶ ἀνθρώπων ἐργασίας. Αἱ ἐορταὶ ἔγιναν τόσον πολλαί, ὥστε τὸ ἡμῖς τοῦ ἔτους, οἱ ἄνθρωποι δὲν εἰργάζοντο καὶ ἡ γῆ ἔμενεν ἀκαλλιέργητος. Τὰ πλούσια κτήματα τῶν μοναστηρίων δὲν ἐπλήρωνον φόρους, τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἔμενον κενὰ καὶ τὸ κράτος ἐξησθένιζε καὶ ἐξηθλιοῦτο.

Ἡ ἀθλία αὕτη κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιπέσει ἡ ἐκκλησία, εἶχεν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως διὰ ν' ἀνορθωθῇ καὶ τὸ κράτος. Οἱ ἀνεπτυγμένοι ἔβλεπον ὅτι ἔπρεπε νὰ πολεμηθοῦν τὰ ἄτοπα ταῦτα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, διότι ὅλοι ἐφοβοῦντο τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἀμαθοῦς λαοῦ καὶ τῶν μοναχῶν.

41/χ 2. Πῶς γίνεται ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐπὶ τοῦ
αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' Ἰσαύρου.

Κατὰ τὸ ἔτος 717 ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων/-
πόλεως ὁ Λέων ὁ Γ' Ἰσαυρος, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσισε νὰ
θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἀθλίαν αὐτὴν κατάστασιν καὶ ν'
ἀνορθώσῃ τὸ κράτος.

Ὁ Λέων Γ' ὠνομάσθη Ἰσαυρος διότι κατήγετο
ἀπὸ τὴν Ἰσαυρίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἦτο αὐτο-
κράτωρ μεγαλοφυΐας, γενναῖος, στρατηγικὸς καὶ δραστή-
ριος, καὶ διὰ τῶν προτερημάτων του τούτων ἔσωσε
τὴν Κων/πολιν κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν της ὑπὸ
τῶν Ἀράβων, ὡς γνωρίζομεν.

Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Κων/πόλεως ἀπὸ τὸν Ἀ-
ραβικὸν κίνδυνον, τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ διορθώσῃ τὰ
κακῶς ἔχοντα. Ἦθελε νὰ καλυτερεύσῃ τὴν ζωὴν τῶν
ὑπηκόων του καὶ νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν καὶ δύναμιν εἰς
τὸ κράτος του. Διὰ τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν πρόοδον
τοῦ κράτους του ὁ Λέων διώρθωσε τὴν ὑπάρχουσαν
νομοθεσίαν καὶ ἐξέδωκε νέους νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐγρά-
φησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μὲ τοὺς νέους
νόμους του ὁ Λέων ὥργάνωσε τὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ἔ-
γενεν ἰσχυρότατος, καθὼς καὶ τὸ ναυτικὸν καὶ τὴν γεωρ-
γίαν. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν καλὴν νομοθεσίαν του συ-
νετέλεσεν εἰς τὴν αὕξησιν τοῦ πλούτου τοῦ κράτους
καὶ τὴν πρόοδον αὐτοῦ. Τὸ λαμπρὸν ὅμως τοῦτο ἔργον
τοῦ Λέοντος ἐπεσκίασε τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων.

Ὁ Λέων βλέπων ὅτι τὰ ἄτοπα τὰ ὁποῖα συνέβαι-
νον εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἶχον κακὰ ἀποτελέσματα καὶ
ἐξησθένιζον τὸ κράτος, ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταρ-

ρυθμίση τὴν ἐκκλησίαν. Ἦθελε δηλαδὴ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν ὀρθὴν λατρείαν, ὅπως εἶχεν αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὴν μεταρρυθμίσιν του ὅμως ταύτην δὲν προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς διαφωτίσεως καὶ καθοδηγήσεως τῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς βίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε σφάλμα βασικὸν τῆς πολιτικῆς του.

Τὸ ἔτος 726 ἐξέδωκε τὸ περίφημον διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηγόρευε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ διέτασσε τὴν καταβίβασιν αὐτῶν ἐκ τῶν ναῶν. Τὴν καταβίβασιν τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐπηκολούθησαν φοβεραὶ ταραχαί. Ὁ λαὸς διηρέθη εἰς δύο μερίδας. Εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριζον τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ ὠνομάζοντο εἰκονολάτραι. Ἦσαν δὲ οὗτοι μοναχοὶ κυρίως καὶ ὁ ἁμαθὴς λαός. Καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριζον τὴν κατάργησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ ὠνομάζοντο εἰκονομάχοι. Ἦσαν δὲ οὗτοι κυρίως οἱ μορφωμένοι καὶ ὁ στρατός.

Τὸ ζήτημα τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐξημίωσε τὸ κράτος, διότι ἠμπόδισε τὸν Λέοντα νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὰς χώρας τῶν Ἀράβων ἀμέσως μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς β' πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ δὲ Ἀράβες εὐρόντες κατάλληλον εὐκαιρίαν ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τοῦ κράτους, ἐπέδραμον πολλάκις κατὰ τῆς Μ. Ἀσίας. Περὶ τὸ τέλος ὅμως τῆς βασιλείας του (740) ὁ Λέων ἐξεστράτευσεν ἐναντίον αὐτῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς.

Τὸ ἔτος 741 ἀπέθανεν ὁ μεγαλοφυὴς οὗτος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς γενναιότητος καὶ τῆς δραστη-

ριότητός του, ἔσωσεν ὄχι μόνον τὸ κράτος, ἀλλὰ ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν Χριστιανισμόν. X

20. Ποῖοι ἄλλοι αὐτοκράτορες ἦσαν εἰκονομάχοι.

1. Κωνσταντῖνος Ε' (741—775).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος Γ' Ἰσαύρου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντῖνου Ε', ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε μετὰ μεγαλυτέρου πείσματος τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Συνεκάλεσε σύνοδον, ἣ ὁποία κατεδίκασε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων ὡς εἰδωλολατρείαν. Ἦτο ὁμως ἐκ τῶν γενναιοτάτων καὶ εὐφροεστάτων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὰ περισσότερα μέρη τῆς Συρίας καθὼς καὶ κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα.

2. Λέων Δ'.

Τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων κατεπόλεμησε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Δ', υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Β'. Ὁ Λέων Δ' ἔλαβε σύζυγον Ἑλληνίδα, τὴν Εἰρήνην τὴν Ἀθηναίαν, ἣτο ὁμως ἐκ τῶν ἀνικανωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

3. Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος Δ' ἐκυβέρνησε τὸ κράτος ἡ χήρα αὐτοῦ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου ΣΤ'. Ἡ Εἰρήνη, ἣ ὁποία ὡς εὐσεβῆς γυνὴ ἦτο ὑπὲρ τῆς ἀνασταυλώσεως

τῶν εἰκόνων, ἐκάλεσε τὴν 7ην Οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἣ ὁποία ἀπεφάσισε τὴν ἀναστύλωσιν τῶν ἀγίων εἰκόνων. Τοιοῦτοτρόπως, ὕστερον ἀπὸ 28 ἔτη, ἀνεστυλώθησαν πάλιν αὗται.

4. Λέων Ε΄.

Μετὰ 33 ὅμως ἔτη ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Ε΄ ὁ Ἀρμένιος διέταξε τὴν καταβίβασιν τῶν εἰκόνων κατ' ἀπαίτησιν τοῦ στρατοῦ. Ἐνεκα τούτου ὁ λαὸς τὸν ἐμίσησεν ἂν καὶ ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἱκανωτάτων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν καὶ εἰς τοὺς πολέμους τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν εἰκονολατρῶν ἐναντίον τοῦ Λέοντος ἐπωφελήθη ὁ στρατηγός τοῦ Μιχαὴλ Τραυλός, καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν δολοφονήσῃ καὶ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον.

5. Μιχαὴλ Β΄.

Ὁ Μιχαὴλ Β΄ Τραυλὸς ἦτο αὐτοκράτωρ εὐφυὴς ἀλλὰ χωρὶς χαρακτῆρα. Εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀγίων εἰκόνων ἐνέπαιζε καὶ τοὺς εἰκονομάχους καὶ τοὺς εἰκονολάτραις.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ κατελήφθη ἡ Κρήτη ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, οἱ ὅποιοι ἔκτοτε ἐπροξένουν μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια καὶ τὰς νήσους.

5)X

6. Θεόφιλος (829—842).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαὴλ Β΄ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Θεόφιλος, ὁ ὁποῖος κατεδίωξε μὲ φανατισμὸν τοὺς εἰκονολάτραις καὶ πρὸ πάντων τοὺς

μοναχούς. Ἐξέδωκε διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπηγό-
ρευσε τὴν προσκύνῃσιν τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ ἔκλει-
σε πολλὰ μοναστήρια.

Ὁ Θεόφιλος ἦτο μορφωμένος, ἀλλ' εἶχε χαρακτη-
ρα ἰδιότροπον καὶ σκληρόν. Ἔνεκα τῆς ἰδιοτροπίας
του ταύτης δὲν ἔλαβε σύζυγον τὴν ὡραίαν καὶ μορφω-
μένην Βυζαντινὴν κόρην Κασιανήν, τὴν ὁποίαν ὑπε-
ρηγάπα, ἀλλ' ἐπροτίμησεν ἀντὶ ταύτης τὴν Θεοδώραν.
Ἡ Κασιανὴ μετὰ ταῦτα περιέπεσεν εἰς μελαγχολίαν,
ἀπεστράφη τὴν κοινωνίαν καὶ ἔγινε μοναχή. Ὡς μο-
ναχή ἡ Κασιανὴ ἔγραψε πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕ-
μνους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ περίφημον τροπάριον
«Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνὴ
κ.λ.π.». Τὸ τροπάριον τοῦτο ψάλλεται κατανυκτικώ-
τατα τὴν ἑσπέραν τῆς Μεγάλης Τρίτης εἰς τὰς Ἐκ-
κλησίας.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου τὸ κράτος ἡσύ-
χασεν ἐπὶ τινα χρόνον ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων,
διότι οὗτος διετήρησε φιλικὰς σχέσεις μὲ αὐτοὺς. Ἔ-
στειλε πρὸς αὐτοὺς ὡς πρέσβυν τὸν σοφολογιώτατον
Ἰωάννην τὸν Γραμματικόν, ὁ ὁποῖος πολὺ ὠφέλησε
τοὺς Ἀράβας εἰς τὰ γράμματα. Πολλὰ βιβλία τῶν ἀρ-
χαίων φιλοσόφων μετεφράσθησαν τότε εἰς τὴν Ἀρα-
βικὴν. Μετὰ ταῦτα ὅμως ὁ Θεόφιλος διέκοψε τὰς σχέ-
σεις μετ' αὐτῶν καὶ ἔκαμεν ἐναντίον των μακροὺς καὶ
αἱματηροὺς πολέμους εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Συρίαν.

Ὁ Θεόφιλος ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν
διοίκησιν τοῦ κράτους του. Ὠχύρωσε τοῦτο μὲ φρού-
ρια, ἐστόλισε τὴν Κων)πολιν μὲ ὡραῖα φιλανθρωπικὰ
καὶ ἐκπαιδευτικὰ κτίρια, καὶ ἐκαλλιέργησε ἐπιμελῶς τὰ

γράμματα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῶν προγενεστέρων αὐτοκρατόρων εἶχον παραμεληθῇ.

7. Πῶς γίνεται ἡ ἀναστύλῳσις τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Ὁ Θεόφιλος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ, μὲ τὸν θάνατόν του δὲ ἔληξε καὶ τὸ ζήτημα τῶν ἁγίων εἰκόνων, τὸ ὅποῖον ἀνεστάτωσε τὴν κοινωνίαν περισσότερον ἀπὸ ἓνα αἰῶνα (120 ἔτη).

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Θεόφιλος, ὁ υἱὸς καὶ διαδόχος του Μιχαὴλ ἦτο ἀνήλικος. Ἐπίτροπος τοῦτου ἔγινεν ἡ μήτηρ του Θεοδώρα, ἡ ὁποία εἶχε σύμβουλόν της τὸν ἀδελφόν της Βάρδαν. Οὗτος ἦτο στρατηγὸς καὶ εἶχεν ἀνακηρυχθῇ Καῖσαρ.

Ἡ Θεοδώρα ἦτο εὐσεβὴς χριστιανὴ καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τῶν εἰκονολατρῶν. Διὰ τοῦτο συνεκάλεσεν ὅπως ἄλλοτε ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία σύνοδον, ἡ ὁποία ἀνεστύλωσε τὰς εἰκόνας, συμφώνως μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ ἀναστύλῳσις ἔγινε τὴν α' Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τοῦ ἔτους 842. Ἐκτοτε ἡ ἡμέρα αὕτη ἐορτάζεται πανηγυρικῶς κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὁρθοδόξων καὶ λέγεται Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

21. Οἱ Βούλγαροι

1. Ποῖοι ἦσαν οἱ Βούλγαροὶ καὶ πῶς ἦλθον εἰς τὴν Εὐρώπην.

Οἱ Βούλγαροι εἶναι λαὸς μογγολικός, συγγενὴς τῶν Τούρκων. Ἦλθον εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, ὅπου κατῴκουν.

Κατ' ἀρχὰς ἦλθον εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν πλησίον τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβον τὸ ὄνομα Βούλγαροι. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν πλησίον εἰς τὰς βορείας ἐπαρχίας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἀρχίσαντες κατ' αὐτοῦ τὰς ἐπιδρομὰς των. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εὐρόντες εὐκαιρίαν, εἰσέβαλον εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου, ὡς γνωρίζομεν. Μετὰ ταῦτα κατῴρθωσαν νὰ ἐγκατασταθῶν εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ ὄρους Αἴμου χώραν, τὴν Κάτω Μοισίαν, ἣ ὁποία ἔκτοτε ὠνομάσθη Βουλγαρία ἐκ τοῦ ὀνόματός των. Εἰς τὴν χώραν ταύτην κατῴκουν Σλάβοι, τοὺς ὁποίους οἱ Βούλγαροι ὑπέταξαν. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ Σλάβοι ἦσαν περισσότερον ἀνεπτυγμένοι, οἱ Βούλγαροι ἠσπάσθησαν τῶν γλῶσσάν των, ἐλησμόνησαν τὴν ἰδικήν των καὶ ἔκτοτε ὀμιλοῦν τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν, θεωρούμενοι Σλάβοι.

2. Πόλεμοι τῶν Βουλγάρων κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς

Αὐτοκρατορίας. Κωνσταντῖνος Ε΄.

Ὅταν οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν κάτω Μοισίαν, τὴν σημερινὴν δηλαδὴ Βουλγαρίαν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐβασίλευεν ὁ εἰκονομάχος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ε΄. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέτρεψε τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὴν χώραν ταύτην μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐπιδιοθοῦν εἰς ἔργα εἰρηνικά. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθουν τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τοὺς πολέμους των, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ καθησυχάσῃ τοὺτους διὰ τῶν ὅπλων. Ὁκτὼ φορὰς ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς πολλάκις. Ἐπὶ τέλους εἰς μεγάλην μάχην πλησίον τῆς Ἀγχιάλου κατέστρεψεν αὐτοὺς τελείως.

Οὐδεὶς ἄλλος αὐτοκράτωρ, ἐκτὸς τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, ἐταπείνωσε τόσον πολὺ τοὺς Βουλγάρους ὅσον ὁ Κωνσταντῖνος Ε΄.

3. Νικηφόρος Α΄.

Οἱ Βούλγαροι ἀφοῦ ἡσύχασαν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἐπανελάβον καὶ πάλιν τὰς ἐπιδρομὰς των ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Α΄. Ὁ γενναῖος Νικηφόρος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των, καὶ ἐνίκησεν αὐτούς. Ἐφθασε μάλιστα μέχρι τῆς πρωτεύουσας των Σόφιας. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ὅμως περιεκυκλώθη αἰφνιδίως καὶ ἔπαθε μεγάλην καταστροφὴν, ἐφονεύθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος.

4. Λέων Ε΄.

Τὴν μεγαλυτέραν καταστροφὴν ἐπέφερεν εἰς τοὺς

Βουλγάρους ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων Ε'. Οὗτος συνήντησε τοὺς Βουλγάρους πλησίον τῆς Μεσημβρίας τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἐκεῖ συνεκροτήθη φονικὴ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι κατεστράφησαν τελείως. Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς αὐτῶν Κροῦμμος ἐπληγώθη εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέθανε. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην εἰς τὴν Μεσημβρίαν, οἱ Βούλγαροι ἔπαυσαν τὰς ἐπιδρομὰς των καὶ ἡσύχασαν ἐπὶ 70 περίπου ἔτη.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ἡσυχίας δύο Ἑλλη-
νες μοναχοί, ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, μετέβησαν εἰς
τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς αὐτοὺς τὸν χριστιανι-
σμόν. Ἐκτοτε ἦλθον εἰς στενὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἑλλη-
νας καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκπολιτίζωνται.

22. Πόλεμοι τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας ἐναντίον τῶν Βουλγάρων.

X 1. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών (867—886).

Ἰδρυτὴς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἦτο ὁ Βασί-
λειος Α', ὁ ὁποῖος ἐλέγετο Μακεδών, διότι πατρίς του
ἦτο ἡ Μακεδονία.

Ὁ Βασίλειος Α' ἦτο αὐτοκράτωρ ἱκανώτατος. Κα-
τεσκεύασε στόλον ἰσχυρόν, μὲ τὸν ὁποῖον ἐνίκησε πολ-
λάκις τοὺς Σαρακηνοὺς πειρατὰς, οἱ ὁποῖοι κατέστρε-
φον τὰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ τὰ ἑλληνικὰ παράλια.
Ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ ἐνίσχυσε
τὸν στρατόν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του οἱ Σέρβοι καὶ οἱ
Δαμαλτοὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν, ἡσπά-
σθησαν δὲ τὸν χριστιανισμόν καὶ οἱ Μανιᾶται, οἱ ὁποῖ-

οι μόνοι ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι εἰδωλολάτραι. Ἐν γένει ὁ Βασίλειος Α' ὑπεστήριξε τὴν ἐκκλησίαν ὅπως ὁ Ἰουστινιανός. Συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ νέους νόμους, οἱ ὅποιοι ἐγράφησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τέλος οἱ Βούλγαροι, οἱ ὅποιοι ἐπροτίμων νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν Πάπαν, ἠναγκάσθησαν ν' ἀναγνωρίσουν τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν ὁ Βασίλειος ἀπέθανε, τὸ κράτος εὗρίσκετο εἰς ἀρίστην κατάστασιν. X

2. Λέων ΣΤ' ὁ σοφὸς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου τοῦ Α' ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱός του Λέων ΣΤ', ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη σοφὸς διότι κατεγίνετο πολὺ εἰς τὰ γράμματα παραμελῶν τὸ κράτος του.

Ἐπὶ τοῦ Λέοντος τὸ κράτος ἔπαθε μεγάλας συμφορὰς ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, Βουλγάρους καὶ Ρώσους.

Οἱ Ἀραβες ἐπολιορκήσαν τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν, φεύγοντες δὲ παρέλαβον ἀμέτρητα λάφυρα καὶ 22 χιλιάδας αἰχμαλώτους.

Οἱ Βούλγαροι μετὰ 70 ἐτῶν ἡσυχίαν, ὥς γνωρίζομεν, ἐπανεστάτησαν καὶ ἐκήρυξαν φοβερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ Λέοντος. Ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Συμεών, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκπαιδευθῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἶχε σπουδάσει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔκαμνεν ἐπιδρομὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Τέλος οἱ Ρῶσοι ἐπέδραμον μὲ τὸν στόλον των κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐληλάτησαν τὰ παρὰ-

λια τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Ἑλληνας ἀφοῦ ἔλαβον μεγάλα χρηματικά ποσά.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' ὁ Πορφυρογέννητος, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του.

Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐξηκολούθουν τοὺς πολέμους τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁ Συμεὼν κατώρθωσε νὰ ἐκτείνῃ τὸ κράτος του πρὸς νότον καὶ δυσμάς. Τότε οἱ Ἕλληνες συνεμάχησαν μὲ τοὺς Κροάτας καὶ ἐνίκησαν τὸν Συμεὼν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε τὸ ἴδιον ἔτος.

Ὁ διάδοχος τοῦ Συμεὼν ἦτο φίλος τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔλαβε σύζυγον Ἑλληνίδα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ χήρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ρωσσίας Ἰγώρ, Ὁλγα, ἡ ὁποία εἶχε βαπτισθῇ καὶ ἐγίνε δεκτὴ μετὰ μεγάλης λαμπρότητος.

7) 3. Ρωμανὸς Β', Νικηφόρος Β' Φωκᾶς καὶ Ἰωάννης
Τσιμισκῆς (959-976).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Ρωμανὸς Β'. Οὗτος διὰ τοῦ γενναίου στρατηγοῦ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἠλευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς τὴν Κρήτην. Ταύτην εἶχον καταλάβει οὗτοι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Β' τοῦ Τραυλοῦ καὶ ἐξορμῶντες ἐξ αὐτῆς ἐλεηλάτουν τὰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ τὰ ἑλληνικὰ παράλια.

Μετ' ὀλίγα ἔτη ὁ Ρωμανὸς ἀπέθανε καὶ ἀφῆκε τὴν σύζυγόν του Θεοφανώ μὲ δύο ἀνήλικα τέκνα, τὸν Βα-

σίλειον καὶ Κωνσταντῖνον. Ἐπίτροπος τούτων ἔγινεν ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκάς. Οὗτος βραδύτερον ἔλαβε σύζυγον τὴν χήραν τοῦ Ρωμανοῦ Θεοφανῶ καὶ ἔγινε βασιλεύς.

Ὁ Νικηφόρος Β' Φωκάς εἶχεν ὀργανώσει θαυμάσιον στρατὸν ὡς στρατηγός. Μόλις λοιπὸν ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἐξεστράτευσεν μὲ τὸν ἀδελφόν του Λέοντα Φωκᾶν καὶ τὸν ἀνεψιόν του Ἰωάννην Τσιμισκῆν κατὰ τῶν Ἀράβων. Ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας καὶ ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις τῆς Κιλικίας. Μετὰ ταῦτα κατέλαβε καὶ τὴν νῆσον Κύπρον, τὴν ὁποίαν ἡλευθέρωσε διὰ παντὸς ἀπὸ τοὺς Ἀραβας.

Ὅταν ὁ Νικηφόρος ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κιλικίας, ἦλθον εἰς τὴν Κων(σταντι)νὴν πρέσβεις τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ἐζήτουν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔδιδον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Βουλγάρους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συμεών. Ὁ Νικηφόρος διέταξε νὰ ραπίσουν τοὺς πρέσβεις, καὶ εἶπεν ὅτι θὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς Βουλγαρίαν διὰ νὰ τὰ πληρώσῃ ἀκριβῶς. Ὁ Νικηφόρος ἐσχεδιάζε νὰ καταλύσῃ τὸ Βουλγαρικὸν κράτος, προσεκάλεσε δὲ ὡς συμμάχους κατὰ τῶν Βουλγάρων τοὺς Ρώσους. Οὗτοι ἐδέχθησαν προθύμως, εἰσέβαλον εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ κατέλαβον ἓν μέρος αὐτῆς, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠθελον μετὰ ταῦτα νὰ ἀποχωρήσουν. Ὁ Νικηφόρος ἠτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον των, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ δυσηρεστημένος ἀνεψιός του Ἰωάννης Τσιμισκῆς καὶ ἡ ἄπιστος σύζυγός του Θεοφανῶ, τὸν ἐδολοφόνησαν καθ' ἣν ὥραν προσηύχετο εἰς τὸ δωμάτιόν του. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικηφόρου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, ὁ ὁποῖος ἀνε-

δείχθη εἰς ἐκ τῶν ἱκανωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ἀφοῦ ἔστειλε τὴν ἐπικίνδυνον Θεοφανῶ εἰς μοναστήριον, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ρώσων, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὴν Βουλγαρίαν καὶ εἶχον εἰσβάλλει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Μετὰ μακροὺς καὶ ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας ἐναντίον Ρώσων καὶ Βουλγάρων, ἐνίκησε τούτους καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς Ρώσους νὰ συνθηκολογήσουν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φύγουν ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Βόγοριν, καὶ τὸ μὲν βουλγαρικὸν στέμμα κατέθεσεν ὁ Τσιμισκῆς εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, τὴν δὲ Βουλγαρίαν ὑπέταξε καὶ ἤνωσε μὲ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος, διαιρέσας αὐτὴν εἰς ἑπτὰ ἐπαρχίας.

8) 4. Πῶς ὁ Βασίλειος κατασυντρίβει καὶ καταλύει τὸ Βουλγαρικὸν κράτος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ αὐτοκράτορος τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ἔγινεν ὁ Βασίλειος Β', υἱὸς τοῦ Ρωμανοῦ Β', ἐκ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Ὅταν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Βασίλειος Β' ἦτο μόλις 20 ἐτῶν. Διὰ τοῦτο οἱ στρατηγοὶ τοῦ Σκληρὸς καὶ Βάρδας Φωκᾶς ἐπανεστάτησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι ἦτο εὐκόλον νὰ

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος

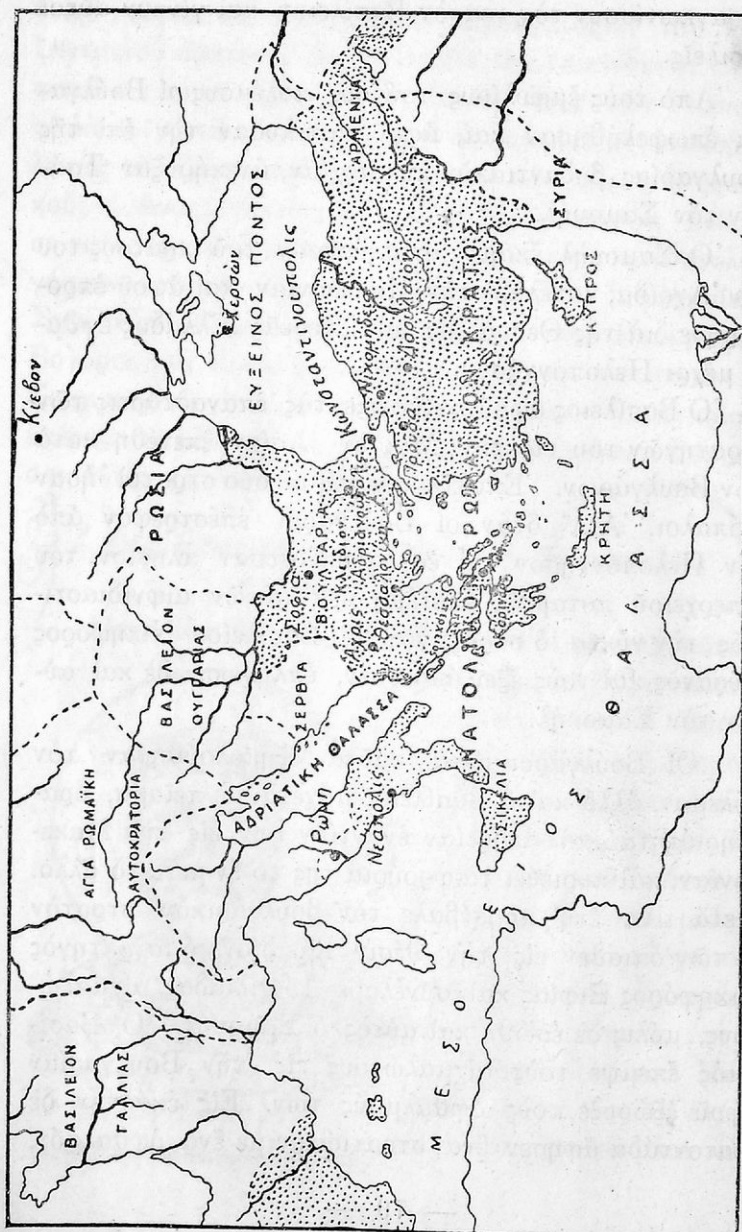
παραγκωνίσουν τὸν νεαρὸν Βασίλειον καὶ γίνουν αὐτοὶ βασιλεῖς.

Ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους τούτους πολέμους οἱ Βούλγαροι ἐπωφελήθησαν καί, ἀφοῦ κατέλυσαν τὴν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας βυζαντιακὴν κυριαρχίαν, ἀνεκήρυξαν Τσάρον τὸν Σαμουήλ.

Ὁ Σαμουήλ ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του τὴν Ἀχρίδα, κατέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀφοῦ ἐπρωχώρησε διὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔφθασε μέχρι Πελοποννήσου.

Ὁ Βασίλειος ἀφοῦ κατέπνιξε τὰς ἐπαναστάσεις τῶν στρατηγῶν του εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπετέθη κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἰσόπαλοι. Ἀλλ' ὅταν οἱ Βούλγαροι ἐπέστρεφον ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ἐπετέθη κατ' αὐτῶν αἰφνιδιαστικῶς τὴν νύκτα ὁ στρατηγὸς τοῦ Βασιλείου Νικηφόρος Οὐρανὸς καὶ τοὺς ἐξωλόθρευσεν, ἐπλήγωσε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Σαμουήλ.

Οἱ Βούλγαροι μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ ὁ Βασίλειος μάχεται μὲ πείσμα, δραστηριότητα καὶ ἀνδρείαν ἐναντίον των εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ κυριεύει τὰ φρούριά της τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Μετὰ τινα ἔτη προσέβαλε τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς τὴν θέσιν Κλειδίον, ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Ξιφίας καὶ συνέλαβε 15 χιλιάδας αἰχμαλώτους, μόλις δὲ ἐσώθη καὶ αὐτὸς ὁ Σαμουήλ. Ὁ Βασίλειος ἔπεμψε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἀφοῦ ἐξώρυξε τοὺς ὀφθαλμούς των. Εἰς ἐκάστην δὲ ἑκατοντάδα ἄφησεν ἓνα στρατιώτην μὲ ἓνα ὀφθαλμόν,

Τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (976 - 1025)

διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς λοιποὺς εἰς τὰς πατρίδας των. Ὁ Σαμουήλ ὅταν εἶδε τόσους Βουλγάρους τυφλοὺς, ἔπρεσε κατὰ γῆς ἀναίσθητος καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέθανεν.

Ὁ Βασίλειος κατῴρθωσεν ὕστερον ἀπὸ ὀλίγα ἔτη νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, ὅτε δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν της Ἀχρίδα, παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Σαμουήλ.

Ἀπὸ τὴν Ἀχρίδα ὁ Βασίλειος κατέβη διὰ μέσου τῆς Μακεδονίας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐγένετο δὲ ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα διήρχετο. Ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἐτέλεσεν εὐχαριστήριον δοξολογίαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παρθενῶνος, ὁ ὁποῖος τότε εἶχε μεταβληθῇ εἰς ναὸν τῆς Παναγίας, τῆς Ἀθηνωτίσσης καλουμένης. Ἀπὸ τὰς Ἀθήνας κατέβη εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἀνέμενεν αὐτὴν ὁ ἐλληνικὸς στόλος. Ἐπεβιβάσθη εἰς αὐτὸν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμόν ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος τὸν ὠνόμασε Βουργαροκτόνον.

Ἐπὶ τοῦ Βασιλείου ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμόν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας Βλαδίμηρος, ὁ ὁποῖος μετὰ ταῦτα ἔλαβε σύζυγον τὴν νεωτέραν ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου Ἀνναν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Βλαδιμήρου ἠκολούθησαν οἱ Ρῶσοι, ἀσπασθέντες ὅλοι τὸν χριστιανισμόν.

Ἀφοῦ ὁ Βασίλειος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰς βουλγαρικὰς ἐνοχλήσεις, ἐστράφη κατὰ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τοῦ κράτους του, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον. Τοὺς Ἀραβας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀρμενίας, τοὺς λαοὺς τοῦ Καυκάσου καὶ τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν.

Ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δόξα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους μεσουρανεῖ. Ὁ γενναῖος αὐτοκράτωρ Βασίλειος Α΄ ὁ Μακεδὼν καθαρίζει τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς πειρατὰς Σαρακηνοὺς ἢ Ἀγαρηνοὺς. Ὁ Λέων ΣΤ΄ καὶ ὁ υἱὸς του Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, διὰ τῆς σοφίας των καὶ τῶν συγγραμμάτων των, ἀνεδείχθησαν θερμοὶ προστάται τῶν γραμμάτων. Διὰ τῆς λαμπρᾶς δὲ νομοθεσίας των ἀνώρθωσαν τὸ κράτος. Οἱ γενναῖοι αὐτοκράτορες, Ρωμανός, Φωκᾶς, Τσιμισκῆς καὶ Βασίλειος Β΄, σφῶνουν ὀριστικῶς τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευεν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ὁποίους κατασυντρίβουν. Εἰς τὴν μεγαλυτέραν δὲ ἰσχὺν καὶ δόξαν του ἔφθασε τὸ κράτος ἐπὶ Βασιλείου Β΄ τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἐπὶ 40 ἔτη μάχεται ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τέλους κατασυντρίβει καὶ κάμνει τὴν Βουλγαρίαν ἐλληνικὴν ἐπαρχίαν. X

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

9) 23. Οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι.

1. Πῶς ἐμφανίζονται νέοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι.

Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν λαὸς μογγολικός, ὁ ὁποῖος ἔζη χωρισμένος κατὰ φυλάς, εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, μεταξὺ τῆς Κίνας καὶ τοῦ Ὠξου ποταμοῦ, ἐρήμους καὶ ἀγόνους χώρας. Μία ἐκ τῶν τουρ-

κικῶν τούτων φυλῶν, οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι, κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα κατῆλθον πρὸς νότον καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους. Οἱ Ἀραβες, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐξασθενήσει οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ὥς γνωρίζομεν, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν ὁρμὴν των.

Τοιουτοτρόπως, οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι κατέλαβον τὴν Περσίαν, βραδύτερον δὲ κατέλυσαν καὶ ὅλον τὸ Ἀραβικὸν κράτος. Δὲν κατέλυσαν ὁμως καὶ τὴν θρησκείαν των, διότι οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι ὡς τότε ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἡσπάσθησαν τὸν Μωαμεθανισμόν, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκαν νέαν ζωὴν. Ἀφοῦ οἱ Τοῦρκοι κατέλυσαν τὸ Ἀραβικὸν κράτος, ἐστράφησαν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, κατέλαβον τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ πλείστας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μετὰ τινα ἔτη ἡ Περσία κατελήφθη ὑπὸ ἄλλης τουρκικῆς φυλῆς, τῶν Χοβαρεσμιῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἐξεδίωξαν τοὺς Σελτζοῦκους Τούρκους.

Τοιουτοτρόπως ἰδρύθησαν δύο τουρκικὰ κράτη, τὸ Χοβαρεσμιᾶκὸν εἰς τὴν Περσίαν, καὶ τὸ Σελτζουκικὸν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Τούρκων, ἐβασίλευεν εἰς τὴν Κων)πολιν ἡ δυναστεία τῶν Δουκῶν. Ἐπὶ 42 ἔτη ἐβασίλευσαν ἀλληλοδιαδόχως 11 βασιλεῖς τῆς δυναστείας ταύτης. Οὗτοι ἀντὶ νὰ φροντίζουν διὰ τὸν στρατόν, ὑπεστήριζον τὰ γράμματα καὶ τοὺς λογίους, ἐνῶ οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι ὁλοὲν ἐπροχώρουν καὶ εἶχον φθάσει εἰς τὴν Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν πρωτεύουσάν των.

102. Πῶς πολεμᾷ κατὰ τῶν Τούρκων ὁ αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Δ΄ ὁ Διογένης.

Εἰς τὰς κρισίμους στιγμὰς, τὰς ὁποίας διήρχετο τὸ κράτος, ὁ λαὸς ἀπηλπίσθη ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα καὶ ἀδιαφορίαν τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας τῶν Δουκῶν. Διὰ τοῦτο ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον ἕναν γενναῖον στρατηγόν, τὸν Ρωμανὸν Δ΄ Διογένην, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν εἰς τῶν γενναιοτάτων αὐτοκράτόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ὁ Ρωμανὸς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μὲ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀπαλλάξῃ τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους Σελτζούκους Τούρκους. Ὁ στρατὸς εὐρίσκετο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, ἀλλ' ἡ γενναιότης καὶ τὸ θάρρος τοῦ αὐτοκράτορος δίδουν δυνάμεις εἰς αὐτόν. Ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, νικᾷ αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας καὶ τοὺς καταδιώκει μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου. Ὡς αἰτὸς εὐρίσκεται παντοῦ· ἐνῷ οἱ Τούρκοι νομίζουν ὅτι εὐρίσκετο εἰς τὴν Συρίαν, αὐτὸς ἐπιτίθεται ἐναντίον των εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Ἡ φήμη του διαδίδεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον, οἱ δὲ Τούρκοι τὸν τρέμουν.

Οἱ Τούρκοι ἐξακολουθοῦν νὰ κάμνουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας του καὶ ὁ Ρωμανὸς κάμνει καὶ τρίτην ἐκστρατείαν ἐναντίον των, κατὰ τὴν ὁποίαν συναντᾷ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν μάχονται ὡς λέοντες οἱ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ μάχη ἐπανελήφθη καὶ ὁ Ρωμανὸς μάχεται ὡς λέων εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἡ ἀθλία ὁμως κατάστασις τοῦ στρατοῦ του ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ νικηθῇ καὶ νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος (1071). Ὁ ἀρχηγ-

γὸς τῶν Τούρκων Ἄλπ—Ἀρσλάν, τόσον εἶχε θαυμάσει τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ Ρωμανοῦ, ὥστε τὸν ἡλευθέρωσεν.

24. Ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν.

1. Πῶς σώζει τὸ κράτος ὁ Ἀλέξιος Α΄ Κομνηνός.

Ὁ Ἀλέξιος Α΄ ἦτο ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν. Ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον εἰς ἡλικίαν μόλις εἴκοσι τεσσάρων ἐτῶν.

Ἦτο ἀνὴρ ἀνδρεῖος, εὐφυής, συνετὸς καὶ φιλόπατρις. Μὲ τὰ προτερήματά του δὲ αὐτὰ ἔσωσε τὸ κράτος ἀπὸ διαφόρους ἐχθροὺς καὶ ἀνεδείχθη εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Ὅταν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἐκτὸς τῶν Τούρκων, καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ δυσμῶν ἠπείλουν τὸ κράτος του. Ἐκτὸς τούτων, οἱ περισσότερον ἐπικίνδυνοι ἦσαν οἱ Νορμανδοὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οὗτοι ἀπεβίβασθησαν εἰς τὸ Δυρράχιον τῆς Ἀλβανίας μὲ τὸν σκοπὸν νὰ βαδίσουν διὰ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ Ἀλέξιος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των, κατόπιν δὲ μακρῶν πολέμων ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ εἰρηνεύσουν.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξιος κατέβαλε τοὺς Νορμανδοὺς ἐστράφη κατὰ τῶν Σελτζούκων Τούρκων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Ἀλέξιος ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως καὶ τούτους καὶ ἐξηνάγκασε τὸν Σουλτᾶνον αὐτῶν νὰ φιλήσῃ τὸ γόνυ του ταπεινωμένος καὶ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην.

Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνοὶ ἐδείχθησαν ἐπίσης ἱκανοὶ αὐτοκράτορες.

Δυστυχῶς ὁμως δὲν ἡδυνήθησαν νὰ καταβάλουν καθολοκληρίαν τοὺς Σελτζούκους Τούρκους, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ αὐτοκρατορία ἀντιμετώπιζε νέον κίνδυνον ἐξ Εὐρώπης. Οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Δύσεως ἐπεχείρησαν διαφόρους ἐκστρατείας διὰ μέσου τῶν χωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων. Αἱ ἐκστρατεῖαι αὗται λέγονται σταυροφορίαι καὶ ἔβλαψαν πολὺ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα μαθήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

25. Αἱ Σταυροφορίαι.

1. Ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια τῶν Σταυροφοριῶν

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ πολλοὶ χριστιανοὶ μετέβαινον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ προσκυνήσουν τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος εἶχε κτίσει τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Ὅταν οἱ Ἀραβες κατέκτησαν τοὺς Ἀγίους Τόπους, ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐλευθέρως οὗτοι ἐπεσκέπτοντο τοὺς Ἀγίους Τόπους πρὸς προσκύνησιν. Ἀφ' ὅτου ὁμως οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην, ἤρχισαν νὰ φορολογοῦν τοὺς προσκυνητὰς καὶ νὰ τοὺς βασανίζουν μὲ παντοειδῆ βασανιστήρια.

Οἱ προσκυνηταὶ ὅταν ἐπέστρεφον εἰς τὰς πατρίδας των διηγοῦντο τὰ παθήματά των καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐ-

ξωργίζοντο πάρα πολὺ ἐναντίον τῶν Σελτζούκων Τούρκων.

Ἡ ἀγανάκτησις τῶν χριστιανῶν ἐκορυφώθη, ὅτε εἰς Γάλλος, ὁ Πέτρος ἐρημίτης ἐπονομαζόμενος, μετέβη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ προσκυνήσῃ. Ὅταν ἐπέστρεψεν οὗτος, μετέβη εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Γαλλίας, καὶ διηγῆθη μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα εἰς τὸν λαόν, εἰς τοὺς βασιλεῖς, καθὼς καὶ εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν Β', τὰ βάσανα τῶν χριστιανῶν προσκυνητῶν. Ὁ Πάπας Οὐρβανὸς Β' συνεκάλεσεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκκλησιαστικὴν συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν προσῆλθεν ὁ κληρὸς, πολλαὶ χιλιάδες λαοῦ καθὼς καὶ ἱππῶται.

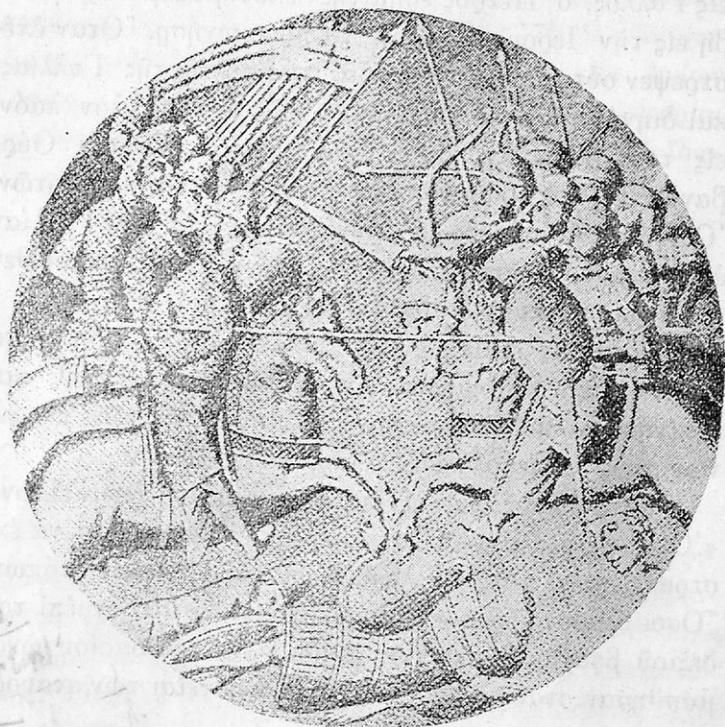
Ὁ πάπας ὠμίλησε μὲ ἐνθουσιασμόν, ἐξῆψε τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα τῶν χριστιανῶν καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ κηρύξουν ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν τυράνων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων.

Ὅλος ὁ λαὸς καὶ οἱ ἱππῶται μὲ μίαν φωνὴν εἶπον : «Ὁ θεὸς τὸ θέλει». Καὶ ἀμέσως ἐτοιμάσθησαν νὰ ἐκστρατεύσουν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἁγίων τόπων. Ὅσοι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ἔφερον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος σταυρὸν ἐρυθρόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθησαν σταυροφόροι, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι των σταυροφορίαι.

2. Πῶς ἔγιναν αἱ τρεῖς πρῶται σταυροφορίαι ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην σταυροφορίαν, οἱ σταυροφόροι ἐπροχώρησαν διὰ μέσου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ ἔφθασαν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως ἦτο τότε ὁ Ἀλέξιος ὁ Α΄ ὁ Κομνηνός, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμαν οὗτοι συνθήκην. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὑπεχρεοῦντο οἱ σταυροφόροι νὰ κυβερνήσουν

Αἱ σταυροφορίαι

1) Δ.Ι.
Διογ. Λα.
2) Δ.
Αμν
3) Διογ. Λα.
τὰς χώρας τὰς ὁποίας θὰ κατελάμβανον, ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντά των.

Ὁ Ἀλέξιος κατόπιν τῆς συμφωνίας ταύτης ἐπέ-
ρασε μὲ ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὲρ τὰς 300 χιλιάδας σταυ-
ροφόρων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Οὗτοι προσέβαλον
καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πρωτεύουσιν τῶν Σελτζούκων

Τούρκων Νίκαιαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκυρίευσον, ἀλλ' οἱ Τούρκοι ἐπροτίμησαν τὰ παραδώσουν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀλέξιον. Οἱ Σταυροφόροι δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ Ἀλεξίου ἐπροχώρησαν διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔφθασαν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀντιόχειαν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ Σταυροφόροι, διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν, ἐνήργησαν φοβερὰν σφαγὴν τῶν Μωαμεθανῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἱερουσαλήμ ἔγινε πρωτεύουσα Χριστιανικοῦ κράτους.

Ἡ δευτέρα σταυροφορία ἔγινεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Οἱ Σταυροφόροι ἔφθασαν εἰς τὴν Συρίαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Δαμασκόν. Ἡ πολιορκία ἀπέτυχε καὶ οὕτω ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν ἄπρακτοι.

Ἡ τρίτη σταυροφορία ἔγινε πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν εἶχον καταλάβει καὶ πάλιν οἱ Τούρκοι. Ἀρχηγοὶ τῆς σταυροφορίας ταύτης ἦσαν ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας μετέβη διὰ ξηρᾶς καὶ κατέλαβε τὸ Ἰκόνιον. Ἐνῶ ὁμως διευθύνετο πρὸς τὴν Συρίαν, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ρεύματος ποταμοῦ τινος καὶ ἐπνίγη.

Οἱ Βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας μετέβησαν διὰ θαλάσσης. Οὗτοι ἀφοῦ ἠνώθησαν εἰς τὴν Συρίαν μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ πνιγέντος αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν, ἐνίκησαν μὲν τοὺς Τούρκους καὶ ἐκυρίευσαν διαφόρους πόλεις, ὅχι ὁμως καὶ τὴν Ἱερουσα-

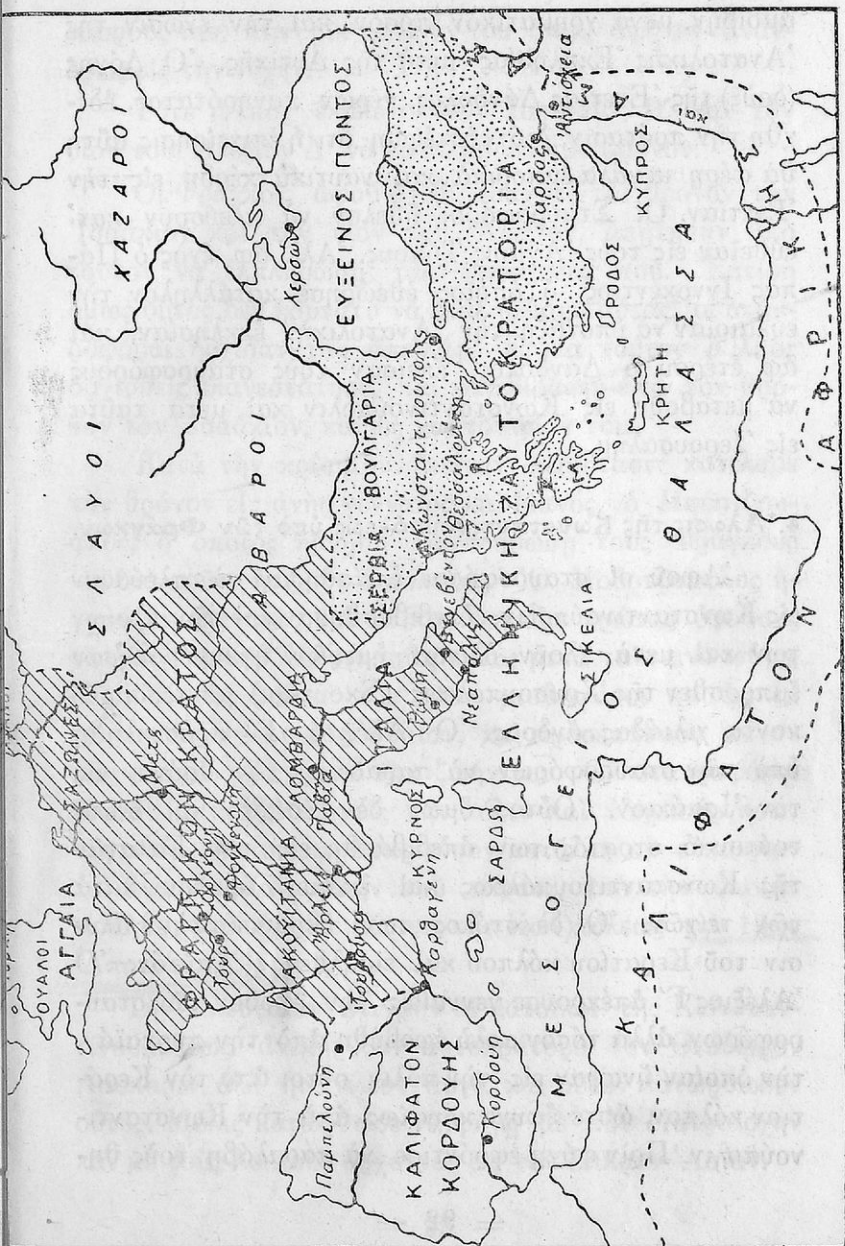
λήμ. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψουν μὲ τοὺς Τούρκους συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἐπετρέπετο ἡ ἐλευθέρω προσκύνησις τῶν Ἀγίων Τόπων.

3. Πῶς γίνεται ἡ Δ' Σταυροφορία ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγέλων.

Ἀφ' οὗτου οἱ Τούρκοι κατέλαβον καὶ πάλιν τοὺς Ἀγίους Τόπους, οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἠτοιμάζοντο διὰ τετάρτην σταυροφορίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰς ἄλλας ἐκστρατείας, τὰς ὁποίας εἶχον κάμει διὰ ξηρᾶς, οἱ σταυροφόροι ὑπέστησαν πολλὰς κακουχίας καὶ διέτρεξαν σοβαροὺς κινδύνους, ἀπεφάσισαν ὅπως κατὰ τὴν τετάρτην σταυροφορίαν μεταβοῦν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους διὰ θαλάσσης. Ἀρχηγοὶ τούτων ἦσαν ὁ Βαλδουῖνος ὁ ὁποῖος ἦτο κόμης τῆς Φλάνδρας, καὶ ὁ Βονιφάτιος ὁ Μομφερρατικός. Οὗτοι μετέβησαν εἰς τὴν Βενετίαν, ἵνα συμφωνήσουν μετὰ τῶν Ἑνετῶν, ν' ἀναλάβωσι τὴν μεταφορὰν τῶν σταυροφόρων εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους μὲ τὸν στόλον των, ὁ ὁποῖος τότε ἤκμαζεν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἰσαάκιος Β' ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγέλων, ἀνὴρ ἀνίκανος. Τοῦτον ἐξεθρόνισεν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος, ὁ ὁποῖος ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐφυλάκισε καὶ ἐτύφλωσε τὸν ἀδελφόν του Ἰσαάκιον Β'.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιος, μετέβη εἰς τὴν Ἑνετίαν καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῶν σταυροφόρων ὅπως ἐπαναφέρῃ τὸν πατέρα του ἐπὶ τοῦ θρόνου. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ τὸν σκοπὸν του ὑπεσχέθη εἰς αὐτούς, ὥς

Ἡ Εὐρώπη ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (768-814)

ἀμοιβήν, μέγα χρηματικὸν ποσὸν καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Δυτικῆς. Ὁ Δόγης (δοῦξ) τῆς Ἑνετίας Δάνδολος, γέρον πονηρότατος, ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διότι ἐσκέφθη ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ φέρῃ μεγάλα ἐμπορικὰ καὶ ναυτικὰ κέρδη εἰς τὴν Ἑνετίαν. Οἱ Σταυροφόροι ἤθελον νὰ πλεύσουν κατ' εὐθείαν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους. Ἀλλ' ἅφ' ἑνὸς ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε κατὰλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἅφ' ἑτέρου ὁ Δάνδολος, ἔπεισαν τοὺς σταυροφόρους νὰ μεταβοῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ἱερουσαλήμ.

4. Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Ἀφοῦ οἱ σταυροφόροι ἐπέισθησαν νὰ πλεύσουν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῶν πλοίων των καὶ μετὰ πλοῦν ὀλίγων ἡμερῶν ἡγκυροβόλησαν ἔμπροσθεν τῆς Χρυσουπόλεως (Σκούταρι) μὲ τεσσαράκοντα χιλιάδας ἄνδρας. Ὁ Ἀλέξιος Γ' προσεκλήθη ὑπὸ τῶν σταυροφόρων νὰ παραδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν Ἰσαάκιον. Οὗτος ὅμως δὲν ἐδέχθη καὶ ἔνεκα τούτου ὁ στρατὸς των ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔκαμεν ἔφοδον κατὰ τῶν τειχῶν. Ὁ δὲ στόλος των ἔθραυσε τὴν ἄλυσιν τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. Ὁ Ἀλέξιος Γ' ἀπέκρουσε γενναίως τὴν ἔφοδον τῶν σταυροφόρων, ἀλλὰ τόσον πολὺ ἐφοβήθη ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν, τὴν ὁποίαν ἤναψαν εἰς τὴν πόλιν οὗτοι ἀπὸ τὸν Κεράτιον κόλπον, ὥστε ἔφυγε κρυφίως ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πρὶν φύγῃ ἐφρόντισε νὰ παραλάβῃ τοὺς θη-

σαυρούς του· τὴν οἰκογένειάν του ὅμως ἀφῆκεν ἀνάνδρως εἰς τὴν τύχην.

Τότε ὁ λαὸς ἐκάλεσε τὸν Ἰσαάκιον Β΄ καὶ τὸν υἱόν του Ἀλέξιον Δ΄ νὰ καταλάβουν τὸν θρόνον.

Οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱόν του Ἀλέξιον, ἀπήτησαν ἀπὸ τοῦτον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ ταύτας, οἱ σταυροφόροι ἤρχισαν τὰς ἀπειλάς. Ἔνεκα τούτου ὁ λαὸς ὀργισθεὶς ἐπανεστάτησε, καὶ κατεβίβασεν ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν Ἰσαάκιον, καθὼς καὶ τὸν υἱόν του.

Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν κατέλαβε τὸν θρόνον εἰς ἀνὴρ γενναῖος καὶ ἱκανός, ὁ Μούρτζουφλος, ὁ ὁποῖος ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ τοὺς Φράγκους καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισεν ὁ πόλεμος. Ὁ Μούρτζουφλος ἠγωνίσθη γενναίως καὶ ἀπέκρουσε τὰς πρώτας ἐφόδους τῶν Φράγκων. Ἦναγκάσθη ὅμως μετὰ ταῦτα νὰ φύγῃ, διότι οἱ στρατιῶται του ἦσαν μισθοφόροι καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐδείκνυνον ἀπροθυμίαν, καὶ προσεπάθουν μόνον πῶς ἕκαστος θὰ ἔσωζε τὴν ζωὴν του. Οἱ σταυροφόροι ἔθεσαν καὶ πάλιν πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐδημιούργησαν σύγχυσιν. Τοιοῦτοτρόπως εὗρον κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ ἤνοιξαν μίαν πύλιν τοῦ τείχους, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον καὶ ἔγιναν κύριοι τῆς Κων)πόλεως τὴν 12ην Ἀπριλίου 1204.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Θεόδωρον Λάσκαριν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργα καὶ οὐδὲν κατώρθωσεν οὗτος. Μόλις κατώρθωσε νὰ φύγῃ μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Εἶναι ἀφάνταστος ἡ καταστροφή τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν οἱ Φράγκοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν ἄλωσιν. Θησαυροὶ ἠρπάγησαν, παντὸς εἴδους λεηλασίαι καὶ φόνοι διεπράχθησαν. Καὶ αὐτὰ τὰ καλλιτεχνήματα κατέστρεφον ἢ ἔστελλον εἰς τὰς πατρίδας των. Εἰς τὴν Βενετιάν εὐρίσκονται μέχρι σήμερον καλλιτεχνήματα, τὰ ὅποια ἠρπάγησαν κατὰ τὴν ἄλωσιν ἐκείνην.

5. Πῶς γίνεται ἡ διανομὴ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἑνετοὶ διεμοιράσθησαν καὶ τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς χώρας, φρονοῦντες ὅτι θὰ ᾔτο εὐκολος ἡ κατάκτησις ὅλου τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔλαβεν εἰς τὸ μερίδιόν του τὴν Θράκην καὶ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ Βονιφάτιος ὁ Μομφερατικὸς ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἔλαβεν εἰς τὸ μερίδιόν του τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην.

Οἱ Ἑνετοί, οἱ ὁποῖοι ἐφρόντιζον διὰ τὰ ἐμπορικὰ καὶ ναυτικὰ συμφέροντά των, ἔλαβον τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου Πελάγους, τὰ παραλία τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας. Ἠγόρασαν δὲ ἀντὶ ἐλαχίστου ποσοῦ καὶ τὴν νῆσον Κρήτην ἀπὸ τὸν Βονιφάτιον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δοθῇ κατ' ἀρχάς. Ἐπίσης ἔλαβον καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγουν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑνετόν.

26. Πόλεμοι τῶν Φράγκων διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.

1. Βαλδουῖνος καὶ Βονιφάτιος.

Οἱ Φράγκοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα διεμοιράσθησαν μεταξύ των. Ἡ κατάληψις ὁμως τούτων δὲν ἦτο εὐκολος, διότι εἰς τὰς διαφόρους ἑλληνικὰς χώρας ιδρύθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν διάφορα ἑλληνικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀντέταξαν γενναίαν ἀντίστασιν.

Ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας Βαλδουῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνηγорεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Μικρᾶς - Ἀσίας διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν διανομήν. Ἀπὸ τὰς χώρας ὁμως ταύτας δὲν κατώρθωνε νὰ καταλάβῃ παρὰ μόνον ἐλαχίστας, διότι εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Θράκην, τὴν ὁποῖαν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου οἱ Ἕλληνες περιώρισαν τὸ κράτος του εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Βονιφάτιος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰς χώρας, τὰς ὁποῖας ἔλαβε κατὰ τὴν διανομήν, καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

2. Οἱ Βιλλαρδουῖνοι.

Δύο ἄλλοι ἱππῶται Γάλλοι, ὁ Βιλλαρδουῖνος καὶ ὁ Σαμπλίτης, ἐνῶ ἐξεστράτευον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους, ἐπληροφορήθησαν τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπεβιβάσθησαν λοιπὸν

εἰς τὴν Πελοπόννησον μὲ σκοποὺς κατακτητικούς. Δεσπότης τῆς Πελοποννήσου ἦτο τότε ὁ Μιχαήλ Α΄ Ὁ Ἄγγελος. Οὗτος ἠγωνίσθη ἡρωϊκῶς κατὰ τῶν Βιλλαρδουίνων, ἀλλ' ἐπιτέλους ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἑπείρον, ὅπου ἱδρύσας τὸ δεσποτᾶτον τῆς Ἑπείρου. Βραδύτερον ἀπεχώρησεν ὁ ἕτερος τῶν κατακτητῶν τῆς Πελοποννήσου, ὁ Σαμπλῖτης, καὶ ἡ Πελοπόννησος παρέμεινεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν μόνον τῶν Βιλλαρδουίνων, ὀνομασθεῖσα Πριγκηπᾶτον τοῦ Μορέως ἢ τῆς Ἀχαΐας.

Τὸν Βιλλαρδουῖνον Α΄ διεδέχθη ὁ Βιλλαρδουῖνος Β΄ καὶ τοῦτον ὁ Βιλλαρδουῖνος Γ΄. Οἱ τρεῖς οὗτοι Βιλλαρδουῖνοι διετηρήθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπὶ 74 ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐκυβέρνησαν μὲ μεγάλην σύνεσιν καὶ ἰκανότητα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ἡ Πελοπόννησος ἀνεπτύχθη καὶ ἤκμασε παρὰ πολὺ.

3. Οἱ Ἑνετοί.

Τέλος οἱ Ἑνετοὶ κατώρθωσαν καὶ κατέλαβον εἰς μὲν τὴν Πελοπόννησον μόνον τὴν Μεθώνην, τὴν Κορώνην καὶ τὸ Ναύπλιον, εἰς δὲ τὴν Εὐβοίαν τὴν Χαλκίδα μόνον.

Μετὰ ταῦτα κατέλαβον τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κρήτην. Ἀπὸ τὰς κατακτήσεις ταύτας ὁ Δόγης τῆς Ἑνετίας Δάνδολος ἐκράτησε τὰς μεγάλας νήσους Εὐβοίαν καὶ Κρήτην, καθὼς καὶ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου Μεθώνην, Κορώνην καὶ Ναύπλιον. Τὰ ὑπόλοιπα μέρη διεμοίρασεν εἰς ἱππότας Ἑνετοὺς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθησαν διάφορα μικρὰ κρατίδια.

Τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ μικρὰ αὐτὰ κρατίδια

ἦτο τὸ Δουκᾶτον τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τὸ Δουκᾶτον τοῦτο παρεχώρησεν ὁ Δάνδολος εἰς τὸν ἀνεψιόν του Σανοῦδον. Οὗτος ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν Νάξον, τὰς δὲ λοιπὰς νήσους παρεχώρησεν εἰς ἄλλας ἐνετικὰς οἰκογενεῖας ἀριστοκρατικάς. Τὴν οἰκογένειαν τοῦ Σανοῦδου εἰς τὴν Νάξον διεδέχθη ἡ οἰκογένεια τοῦ Κρίσπη.

Τοιοιουτρόπως λοιπὸν διὰ τῶν Φράγκων καὶ Ἑνετῶν εἰσέχθη ἀπὸ τὴν Δύσιν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸ Φεουδαλικὸν ἢ Τιμαριωτικὸν σύστημα.

4. Τί ἦτο τὸ Φεουδαλικὸν σύστημα ἢ Φεουδαλισμός.

Τὸ φεουδαλικὸν σύστημα διεμορφώθη εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ἀνεπτύχθη δὲ πρὸ πάντων εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν κατὰ τὸν 9ον αἰῶνα.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὴν διοίκησιν ἐκάστης ἐπαρχίας εἶχεν εἷς διοικητὴς ἢ κόμης. Ἡ ἐπαρχία, τὴν διοίκησιν τῆς ὁποίας εἶχεν ὁ κόμης, ἐλέγετο *φ έ ο υ δ ο ν ἢ τ ι μ ά ρ ι ο ν*, οἱ δὲ διοικηταὶ *φ ε ο υ δ ά ρ χ α ι ἢ τ ι μ α ρ ι ο ὕ χ ο ι*.

Οἱ φεουδάρχαι ἦσαν ὑποτελεῖς εἰς τοὺς βασιλεῖς, ὠρκίζοντο πίστιν εἰς αὐτοὺς καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς ὑπηρετοῦν στρατιωτικῶς.

Ἐξ ἄλλου οἱ μεγάλοι τιμαριούχοι ἔδιδον πολλάκις ἓν μέρος ἀπὸ τὰ φέουδά των εἰς μικροτέρους τιμαριούχους, οἱ ὅποιοι ἐγίνοντο ὑποτελεῖς εἰς αὐτούς. Τοιοιουτρόπως ἀνεπτύχθη μία σειρὰ εὐγενῶν μὲ διαφόρους βαθμούς.

Οἱ σπουδαιότεροι βαθμοὶ ἦσαν τοῦ *π ρ έ γ κ ι π ο ς, δ ο υ κ ό ς, κ ό μ ι τ ο ς* καὶ *β α ρ ώ ν ο υ*.

Οἱ τιμαριοῦχοι ἐκυβέρνησαν αὐθαιρέτως τοὺς γεωργούς, οἱ ὅποιοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔχανον τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐγίνοντο δουλοπάροικοι.

Τὸ φεουδαλικὸν τοῦτο σύστημα ἐφήρμοσαν οἱ Φράγκοι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν τὴν ὑπεδοίλωσαν.

Διήρesan δηλαδὴ τὴν χώραν, ὅπως εἶδαμεν, εἰς Πριγκιπᾶτα (Πελοποννήσου), Δουκατᾶτα (Ἀθηνῶν), κομιτείας (Σαλόνων) καὶ βαρωνείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

27. Ποῖα ἑλληνικὰ κράτη ιδρύθησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Οἱ Φράγκοι, ὅπως εἶπομεν, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ καταλάβουν ὅλας τὰς χώρας, τὰς ὁποίας διεμοιράσθησαν μετὰξύ των, διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν ιδρύθησαν διάφορα ἑλληνικὰ κράτη, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν τὸν πόλεμον ἐναντίον των.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν κρατῶν τούτων ἦσαν αἱ αὐτοκρατορίαι τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Νικαίας, τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου, ἀργότερα δὲ τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ Μυστρᾶ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

1. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος ιδρύθη ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀπὸ ἑνα ἀπόγονον τῶν Κομνηνῶν. Οὗτος ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ αὐτοκράτορα εἰς τὴν

Τραπεζοῦντα, ὁ δὲ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἐνθουσιασμόν, διότι κατήγετο ἀπὸ τὴν χώραν ταύτην.

Τὸ κράτος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τὰ νότια παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τὸν Καύκασον, προώδευσε πολὺ εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἔγινε πολὺ πλούσιον καὶ ἰσχυρόν. Διетήρησεν ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνας τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν εἰς τὰς μακρυνὰς ἐκεῖνας χώρας. Τόσῃ δὲ ἦτο ἡ ἀκμή του, ὥστε ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων διετηρήθη ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος κατελύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Δαβίδ Κορμηνου, ὁ ὁποῖος ἀποκεφαλίσθη μετὰ τῶν 7 υἱῶν του καὶ ἑνὸς ἀνειψιοῦ του, διότι ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸν Μωαμεθανισμόν.

2. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας.

Ὁ Θεόδωρος Α΄ Λάσκαρις, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἵδομεν, κατέφυγε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ εἰς τὴν Νίκαιαν, ὅπου ἵδρυσε κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ἔθεσε στερεὰ θεμέλια.

Ὁ Λάσκαρις ἦτο αὐτοκράτωρ γενναῖος καὶ φιλόπατρις. Διὰ τὰς ἀρετάς του ταύτας ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐστήριξαν εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας των. Οἱ κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅσοι δὲν εἶχον ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Σελτζούκους Τούρκους, τὸν ἀνεγνώρισαν αὐτοκράτορα. Ὅλοι ἐπίσης ὅσοι ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, εὐγενεῖς καὶ ἀπλοῖ στρατιῶται, ἔτρεξαν εἰς τὴν Νίκαιαν διὰ νὰ τὸν ἐνισχύσουν. Ὁ Λάσκαρις διὰ τῆς ἀν-

δρείας του, κατώρθωσε μὲ τὸν ὀλίγον στρατὸν του νὰ νικήσῃ τοὺς Σελτζούκους Τούρκους καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸ κράτος του μέχρι Σμύρνης ἀφ' ἑνὸς καὶ Φρυγίας ἀφ' ἑτέρου.

3. Οἱ διάδοχοι τοῦ Λασκάρως.

Τὸν Λάσκαριν διεδέχθη ὁ γαμβρὸς του Ἰωάννης Βατάτζης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔξοχος στρατηγός. Ἐνίκησεν εἰς πολλὰς μάχας τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κων)πόλεως Βαλδουῖνον καὶ τοῦ ἀφήρесе τὰς ὀλίγας χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπίσης κατέλαβε τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Θράκης καὶ περιώρισεν αὐτὸν εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τοῦτα ἡτοίμασε στόλον μὲ τὸν ὁποῖον ἐνίκησε τοὺς Ἐνετοὺς καὶ κατέλαβε μερικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Βραδύτερον ἐπέρασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὁποῖοι εἶχον συλλάβει αἰχμάλωτον τὸν γενναῖον αὐτοκράτορα τῆς Θεσσαλονίκης Θεόδωρον Ἀγγελον, καὶ ἀφήρσεν ἐξ αὐτῶν τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Ἰωάννης Βατάτζης ἐξεστράτευσε βροδύτερον ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ ὁποίου αὐτοκράτωρ ἦτο τότε ὁ Ἰωάννης Ἀγγελος καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Τὸ σχέδιον τοῦ Βατάτζη ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ μικρὰ ἑλληνικὰ κράτη, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐνώσεως θὰ κατώρθωνον οἱ Ἕλληνες ν' ἀνακτήσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Δυστυχῶς τὴν ἔνωσιν τῶν κρατῶν τούτων ἡμπόδιζεν ἡ μεταξύ των ἀντιζηλία, ποῖον πρῶτον θ' ἀνα-

κτῆσιν ταύτην. Ἡ ἀντιζηλία αὕτη πολὺ ἐξημίωσε τὸν Ἑλληνισμόν.

Τὸν Βατάτζην διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ Θεόδωρος Β' Λάσκαρις, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε γενναίως κατὰ τῶν Βουλγάρων. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ Ἰωάννης Λάσκαρις, τοῦ ὁποῖου ἐπίτροπος διωρίσθη ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος. Οὗτος παρηγκώνισε τὸν Ἰωάννην Λάσκαριν καὶ κατέλαβεν ὀριστικῶς τὸν θρόνον τῆς Νικαίας.

4. Τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Μιχαὴλ Α' Ἄγγελος, ὁ δεσπότης τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν Βιλλαρδουϊνῶν, κατέφυγεν, ὥς γνωρίζομεν, εἰς τὴν Ἡπειρον, ὅπου ἵδρυσεν ἓν κράτος, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἄρταν, ἀργότερα δὲ τὰ Ἰωάννινα.

Οὗτος ἐστρατολόγησε τοὺς ὀρεινοὺς κατοίκους τῆς Ἡπείρου καὶ ἐσχημάτισεν ἀξιόλογον στρατόν. Μὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ἐξήπλωσε τὸ κράτος τοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀλβανίαν, ἐβοήθησε δὲ καὶ τοὺς Ἑλληνας τῆς Πελοποννήσου εἰς τοὺς ἀγῶνάς των κατὰ τῶν Φράγκων.

Ὁ διάδοχος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Θεόδωρος Ἄγγελος ἐνίκησε τοὺς Φράγκους, κατέλυσε τὸ Φραγκικὸν κράτος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἐξήπλωσε τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τότε μετέφερε τὴν ἑδραν τοῦ ἀπὸ τὴν Ἡπειρον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐστέφθη αὐτοκράτωρ.

Μετὰ ταῦτα ὁ γενναῖος οὗτος αὐτοκράτωρ ἐνι-

κήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἀφοῦ δὲ ἡχμαλωτίσθη ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀσάν, ὁ ὁποῖος κατέλαβε καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κράτους του. Τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης κατέλαβε τότε ὁ Ἰωάννης Βατάτζης, ὡς γνωρίζομεν. Τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου τοιοῦτοτρόπως περιορίσθη εἰς ἓν μικρὸν τμῆμα αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

28. Πῶς οἱ Ἕλληνες ἀνακτοῦν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγος.

(1261—1282).

1. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Φραγκικοῦ Κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Φράγκοι μὲ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσαν, ἐξημιώθησαν πολὺ, διότι ἀπετέλεσαν πολλὰ μικρὰ κρατίδια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔλειπεν ἡ ἐνότης. Ἐκτὸς τούτου τὰς δυνάμεις τῶν ἐξήντησαν οἱ κατ' αὐτῶν πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Ἐπὶ πλέον αἱ διχόνοια καὶ οἱ πόλεμοι, τοὺς ὁποίους ἔκαμνον μεταξύ των, ἐξησθένισαν αὐτοὺς πολὺ ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἤρχισαν νὰ παρακμᾶζουν. Τῆς παρακμῆς ταύτης τῶν Φράγκων ἐπωφελήθη ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγος. Μόλις ἐγένεν αὐτοκράτωρ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Φράγκων μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς περιώρισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς μίαν μικρὰν περιοχὴν πέριξ αὐτῆς, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν ἀνακτήσῃ.

2. Πῶς ἐγένεν ἡ ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ στρατηγὸς τοῦ Μιχαήλ, Ἀλέξιος Στρατηγόπουλος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Θράκην μὲ 800 ἄνδρας ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς τὴν Σηλυβρίαν, ἐπληροφορήθη ἀπὸ Ἑλλήνας, ὅτι δλόκληρος ἡ φρουρὰ τῆς Κων)πόλεως ἀπουσίαζεν εἰς ἐκστρατείαν. Ὅταν ἐνύκτωσεν, ὁ Στρατηγόπουλος διέταξε 50 πιστοὺς στρατιώτας του νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ μίαν ὑπόνομον.

Οἱ πιστοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθουν χωρὶς νὰ γίνουν ἀντιληπτοί. Ἀμέσως ἤνοιξαν τὰς πύλας τῶν τειχῶν καὶ οἱ στρατιῶται εἰσῆλθον ἀνενόχλητοι. Οἱ ὀκτακόσιοι ἄνδρες τοῦ Στρατηγοπούλου, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ τοὺς ἀφυπνισθέντας Ἑλλήνας κατοίκους τῆς Κων)πόλεως κατέλαβον αὐτήν, ἀφοῦ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Φράγκων καὶ ἔσφαξαν τοὺς ὀλίγους Φράγκους, οἱ ὅποιοι ἠθέλησαν ν' ἀντισταθοῦν. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κων)πόλεως Βαλδουῖνος Β' φοβηθεὶς ἐδραπέτευσε μὲ μικρὸν πλοιάριον εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ματαίως ἐζήτει βοήθειαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κων)πόλεως.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Κων)πολις ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ 57 ἐτῶν δουλείαν. Ἡ εἰδησις τῆς ἀνακτήσεώς της ἠκούσθη μὲ χαρὰν εἰς ὅλον τὸν κράτος.

Ὁ Μιχαήλ Παλαιολόγος ἦλθεν εἰς τὴν Κων)πολιν τὴν 15ην Αὐγούστου 1261 καὶ ἐσκέφθη αὐτοκράτωρ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

3. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν Κων)πολιν.

Μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κων)πόλεως τὸ Βυζαντιακὸν κράτος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν προτέραν ἔκτασιν καὶ δύναμιν του. Τὰ κράτη τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Ἡπείρου δὲν ἠνώθησαν μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐξηκολούθουν νὰ παραμένουν ἀνεξάρτητα. Ἐξ ἄλλου οἱ Φράγκοι, οἱ Ἑνετοί, οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι, κατεῖχον πλείστας ἐπαρχίας τοῦ κράτους.

Ἐπὶ πλέον νέοι ἐχθροί, οἱ Σέρβοι, ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Στέφανον Δουσάν εἰσέβαλον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, κατέλαβον τὴν ἄνω Μακεδονίαν καὶ ἐληλάτησαν τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν.

Εὐτυχῆς ὑπῆρξεν ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος εἰς τὴν ἐκστρατείαν του ἐναντίον τῶν Βιλλαρδουίνων τῆς Πελοποννήσου, τοὺς ὁποίους ἐνίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἡγεμόνα των. Οὗτος, ὅταν μετὰ ταῦτα ἀπληλευθερώθη, παρεχώρησεν εἰς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον πολλὰ μέρη καὶ φρούρια τῆς Πελοποννήσου. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθη μικρὸν κράτος ἑλληνικὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τοῦτο ὠνομάσθη Δεσποτᾶτον τοῦ Μυστρᾶ.

Βραδύτερον ὁ δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἐξεδίωξε τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Οὕτω τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ Μυστρᾶ περιέλαβεν ὅλην τὴν Πελοπόννησον πλὴν τῶν παραλίων πόλεων, ὅσαι κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

Βραδύτερον ἀνεφάνη νέος ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ

Κάρολ. μ.γ. + 41

Βυζαντιακοῦ Κράτους, ὁ Κάρολος Ἀνδεγαυικός, ἀδελ-
φὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας. Οὗτος εἶχε καταλάβει
τὸ Νορμανδικὸν κράτος τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικε-
λίας. Ἀφοῦ δὲ ἐξηγόρασε ἀπὸ τὸν Βαλδουῖνον τὰ δι-
καιώματά του ἐπὶ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἡτοιμάζετο
νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κων/πόλεως. Ὁ
Μιχαὴλ ἐφοβήθη τότε τόσον, ὥστε ἐδέχθη τὴν ἔνωσιν
τῶν Ἐκκλησιῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας
αὐτῆς θὰ ἔσωζε τὸ κράτος. Τὸ πρακτικὸν τῆς ἐνώσεως
ὑπεγράφη εἰς τὴν σύνοδον τοῦ Λουγδούνου (Λυών),
ἀλλ' ὁ λαὸς ἐξηγέρθη καὶ ἤρχισε τὰς ταραχάς. Αἱ ταρα-
χαὶ αὗται ἐξημίωσαν πολὺ τὸ κράτος. Οἱ διάφοροι ἐχ-
θροὶ εὗρισκον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀφαιροῦν τὰς χώρας
του. Εὐτυχῶς δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ σχέδιά του
ὁ Ἀνδεγαυικός, διότι οἱ κάτοικοι τῆς Σικελίας ἐπανε-
στάτησαν, καὶ κατέσφαξαν μίαν ἐσπέραν τοὺς Γάλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

1. Πῶς παρουσιάζεται εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μία νέα
τουρκικὴ φυλὴ οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι.

Διακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν
Σελτζούκων Τούρκων, νέα τουρκικὴ φυλὴ παρουσιά-
σθη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ φυλὴ τῶν Οὐζων Τούρ-
κων, οἱ ὅποιοι βραδύτερον ὠνομάσθησαν Ὀθωμανοὶ
Τοῦρκοι. Οὗτοι ἦσαν συγγενεῖς τῶν Σελτζούκων Τούρ-
κων καὶ ὑπηρέτουν ὡς μισθοφόροι τοῦ Χοβαρεσμιακοῦ

τουρκικοῦ κράτους τῆς Περσίας μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Μογγόλων.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Χοβαρεσμιακοῦ κράτους οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρμενίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγόν των Σουλεϊμάν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρτογρούλ, μὲ 50 χιλ. περίπου Ὀθωμανούς, μετέβη καὶ ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν σταατιωτικὴν εἰς τὸ Σελτζούκον Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν, καὶ ἐβόηθησεν αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους του κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἀλαεδδίν, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Ἐρτογρούλ διὰ τὰς ὑπηρεσίας του, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν ἓνα τμήμα τῆς Βιθυνίας. Ἐνταῦθα ἐγκατεστάθη μετὰ τῶν ὀπαδῶν του καὶ εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φυλάττῃ τὰ σύνορα τοῦ κράτους τῶν Σελτζούκων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρτογρούλ ἔγινεν ἀρχηγὸς των ὁ υἱὸς του Ὀθωμάν ἢ Ὀσμάν, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτοῦ ὠνομάσθησαν οἱ Οὕζοι. Ὀθωμανοὶ ἢ Ὀσμανοὶ Τοῦρκοι, τὸ δὲ κράτος των Ὀθωμανικὸν ἢ Ὀσμανικόν. Μετὰ τινα ἔτη, ὅτε οἱ Μογγόλοι κατέλυσαν τὸ Σελτζουκικὸν κράτος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Ὀθωμάν ἔγινεν ἀνεξάρτητος καὶ ἵδρυσεν ἰδικόν του κράτος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Προῦσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπέθανε τὸ αὐτὸ ἔτος (1326).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀθωμάν, Σουλτάνος τῶν Ὀθωμανῶν ἔγινεν ὁ υἱὸς του Ὀρχάν. Οὗτος ἐπέβαλεν εἰς τὰ ἄγρια καὶ ἄτακτα τουρκικὰ στίφη τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ ὠργάνωσε τὸ κράτος του, ὥστε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν καὶ ἔκτασιν. Ὁ Ὀρχάν ἵδρυσεν καὶ

τὸ φοβερὸν τάγμα τῶν Γενιτσάρων. Τὸ τάγμα τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ παιδιά χριστιανῶν, τὰ ὅποια οἱ Τοῦρκοι ἤρπαζον διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὰς οἰκογενείας των καὶ τὰ ἐξισλάμιζον. Ὅλοι δηλαδὴ αἱ χῶραι, αἱ ὅποια ὑπετάσσοντο, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδουν εἰς τοὺς Τούρκους κατ' ἔτος ὠρισμένον ἀριθμὸν παιδίων ἡλικίας 7 - 15 ἐτῶν, τὰ ὅποια οὗτοι ἀνέτρεφον μὲ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ ἐδίδασκον τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Μὲ τὴν ἀνατροφὴν ταύτην ἀνεγνώριζον ὡς πατέρα των τὸν Σουλτᾶνον ἐλησμόνουν τοὺς γονεῖς των, τοὺς συγγενεῖς των, τὴν θρησκείαν των καὶ ἐγίνοντο οἱ φοβερώτεροι καὶ φανατικώτεροι ἐχθροὶ τῶν ὁμοφύλων των Ἑλλήνων. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, οἱ Τοῦρκοι ἐξισλάμιζον διὰ τῆς βίας κατὰ χιλιάδας τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Σλάβους, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου χρόνου, μὲ τὸ παιδομάζωμα καὶ τὸν βίαιον ἐξισλαμισμόν ὁ πληθυσμὸς τῶν Ὀθωμανῶν ἠυξήθη καταπληκτικῶς.

2. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι κατελάμβανον τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μ. Ἀσίας, αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἦτο ὁ Ἀνδρόνικος Β' Παλαιολόγος, υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου.

Ἡ κατάστασις διὰ τὸν αὐτοκράτορα ἦτο δύσκολος. Χρήματα δὲν ὑπῆρχον, ἐθνικὸς στρατὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκροτηθῇ. Μετὰ δυσκολίας κατώρθωσεν ὁ Μιχαὴλ νὰ στρατολογήσῃ ἐξ χιλιάδας μισθοφόρους Κατα-

λανούς. Μὲ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἐπολέμησεν ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς Τούρκους ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς κατ' ἀρχάς. Βραδύτερον οἱ Καταλανοὶ ἐγκατέλειψαν τὸν αὐτοκράτορα καὶ μετεβλήθησαν καὶ αὐτοὶ εἰς ἐχθροὺς τοῦ κράτους. Τέλος ὁ Μιχαὴλ κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ, αὐτοὶ δὲ κατῆλθον εἰς τὴν Βοιωτίαν, κατέλυσαν τὸ δουκᾶτον τῶν Φράγκων τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱδρυσαν ἰδικόν των ἰσπανικὸν δουκᾶτον.

3. Πῶς γίνεται ὁ Ἀνδρόνικος Γ' αὐτοκράτωρ.

Τὸ Βυζαντιακὸν κράτος τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξησθένεισαν δυστυχῶς οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἀνδρονίκου Γ', ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον βιαίως. Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' βοηθούμενος ἀπὸ τὸν πιστὸν φίλον του Ἰωάννην Καντακουζηνὸν ἐνίκησε τὸν πάππον του καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον τοῦτον πόλεμον τὸ κράτος ἐξημιώθη πολὺ, διότι ὁ Ὀθωμὰν κατέλαβε τὴν Προῦσαν καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ὥς γνωρίζομεν. Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' μετέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον του, ἀλλ' ἡττήθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κων(σταντινούπολιν).

Ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου οἱ Σέρβοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἱδρῦσει κράτος ἰσχυρόν, ἐπροχώρησαν πρὸς Νότον μὲ τὸν βασιλέα των Στέφανον Δουσάν καὶ κατέλαβον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ τῆς Ἡπείρου μέχρι τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Δουσάν ἠτοίμαζετο νὰ καταλάβῃ καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε, διότι ἀπέθανε.

Τὸ μόνον κατόρθωμα τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' ἦτο

ὅτι ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν Θράκην τὸν Ὅρχαν, ὁ ὁποῖος εἶχε περάσει, ὥς γνωρίζομεν, καὶ εἶχε καταλάβει τὴν Καλλιπόλιν.

4. Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης Καντακουζηνός.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἀνδρόνικος Γ΄ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος ἦτο ἀνήλικος καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ὁ φίλος τοῦ πατρός τοῦ Ἰωάννης Καντακουζηνός. Τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ὁμως ἤθελε νὰ ἔχη καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰωάννου Ε΄ Ἄννα καὶ τοιοῦτοτρόπως συνεκρούσθη μὲ τὸν Καντακουζηνὸν καὶ ἤρχισαν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, καθ' ἣν ἐποχὴν Τοῦρκοι καὶ Σέρβοι ἐπροχώρουν καταλαμβάνοντες τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους τούτους πολέμους ὁ Καντακουζηνὸς τόσον πολὺ ἐτυφλώθη ἀπὸ τὴν μεγάλην φιλοδοξίαν τοῦ, ὥστε διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον καλεῖ εἰς βοήθειάν τοῦ τὸν Ὅρχαν, ὁ ὁποῖος εὔρε' τὸν καιρὸν νὰ περάσῃ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ καταλάβῃ δευτέραν φορὰν τὴν Καλλιπόλιν ὀριστικῶς (1354). Διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ ταύτην ὁ Καντακουζηνὸς ἠσθάνθη βραδύτερον τύψεις τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀποχωρήσας τῆς ἀρχῆς μετέβη εἰς μοναστήριον, ὅπου ἐπέρασε τὸν ὑπόλοιπον βίον τοῦ, συγγράψας τὴν ἱστορίαν τοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Καντακουζινοῦ ἔμεινε μόνος ὁ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰωάννης Ε΄ Παλαιολόγος. Οὗτος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐνηλικιωθῇ, ἀλλὰ τὸ κράτος εὐρίσκετο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων. Ἀπὸ τὴν ἐξασθένεισιν ταύτην τοῦ κράτους ἐπωφελήθη ὁ νέος Σουλτᾶνος τῶν Τούρκων Μουράτ

Α' ὁ ὁποῖος εἶχε διαδεχθῇ τὸν Ὅρχάν. Οὗτος ἀφοῦ κατέλαβεν ὅλην τὴν Θράκην μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν (1360).

Ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὴν ὁρμὴν τῶν Ὀθωμανῶν, μετέβη εἰς τὴν Δύσιν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῆς Εὐρώπης. Δυστυχῶς ὁμως ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ταπεινώσεις καὶ ἐξευτελισμοὺς καὶ ἠναγκάσθη νὰ πληρώσῃ φόρον εἰς τὸν Μουράτ. Μετὰ ταῦτα ὁ Μουράτ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Βουλγαρίας, τὴν ὁποίαν ὑπέταξεν (1388), ἐνίκησε δὲ καὶ τοὺς Σέρβους καὶ ἀφῆρεσεν ἀπ' αὐτῶν μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας. Οἱ Σέρβοι μετὰ τὴν κατὰ κτησιν τῆς Βουλγαρίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, φοβηθέντες ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν διαφόρων χριστιανῶν καὶ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ Μουράτ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁ Μουράτ εἰς τὴν μάχην, ἣ ὁποία ἐγένετο ἐνίκησε τοὺς Σέρβους, ἀλλ' ὅταν μετὰ τὴν μάχην παρετήρει τοὺς νεκροὺς τῶν χριστιανῶν, εἰς γενναῖος Σέρβος, ὁ ὁποῖος ἔκειτο τραυματίας μεταξὺ τῶν νεκρῶν, πυροβολήσας τὸν ἐφόνευσεν. Πρὶν ἀποθάνῃ ὁ Μουράτ διέταξε νὰ θανατώσουν ἐνώπιόν του τὸν αἰχμαλωτισθέντα βασιλέα τῆς Σερβίας Λάζαρον διὰ νὰ τὸν ἴδῃ φονευόμενον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουράτ Α', Σουλτᾶνος τῶν Τούρκων ἐγένετο ὁ υἱὸς του Βαγιαζήτ, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Κεραυνὸς διὰ τὴν μεγάλην του ὁρμητικότητα. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπειδὴ ἐφοβήθησαν ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῶν Ὀθωμανῶν, ἠτοιμάσαν ἐναντίον των μίαν μικρὰν σταυροφορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος Οὐγγροι, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Σιγισμοῦνδον. Ὁ Σιγι-

σμοῦνδος μὲ ἐξήκοντα χιλιάδας ἄνδρας ἐπολιόρχησε τὴν Νικόπολιν τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ ἔσπευσε καὶ προσέβαλεν αὐτοὺς μὲ ἑκατὸν χιλιάδας. Οἱ χριστιανοὶ ἠγωνίσθησαν γενναίως, ἀλλ' ὁ Βαγιαζήτ κατενίκησεν αὐτούς. Πλείστοι ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἠχμαλωτίσθησαν, ὁ δὲ βασιλεὺς Σιγισμοῦνδος μόλις ἐσώθη. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Βαγιαζήτ κατέλαβεν ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μέχρις Ἀθηνῶν. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρχησε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣ ὁποία ὁμως εἰς τὴν περιστασιν ταύτην ἐσώθη, διότι ἐφάνη ἐξ ἀνατολῶν νέος φοβερός ἐχθρός, ὁ Ταμερλᾶνος.

5. Ὁ Ταμερλᾶνος

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μογγόλων Ταμερλᾶνος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἱκανὸς καὶ πολεμικὸς ἀνὴρ, κατώρθωσε νὰ δώσῃ μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὸ κράτος του διὰ τῆς κατακτήσεως πολλῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας. Καθ' ἣν ἐποχὴν λοιπὸν ὁ Βαγιαζήτ ἐπολιόρχει τὴν Κων)πολιν, εἰσέβαλεν οὗτος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μὲ 800 χιλιάδας Μογγόλους καὶ ἄλλους βαρβάρους, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κων)πόλεως καὶ τῶν Σελτζούκων Τούρκων τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ. Ὁ Βαγιαζήτ ἀφοῦ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Κων)πόλεως προσέβαλε τὸν Ταμερλᾶνον μὲ 250 χιλιάδας. Εἰς μίαν μεγάλην μάχην, ἣ ὁποία ἐγένεν εἰς τὴν Ἀγκυραν τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ Ταμερλᾶνος ἐνίκησε τὸν Βαγιαζήτ καὶ τὸν συνέλαβεν αἰχμάλωτον, μετὰ ἐν δὲ ἔτος ἀπέθανεν οὗτος εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. Τοιοτοτρόπως ἐσώθη μὲν ἡ Κων)πολις, ἀλλ' ἡ Μ. Ἀσία οὐδέποτε ἔπαθε τόσας καταστροφάς, ὅσας κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν

ταύτην τῶν Μογγόλων. Ὀλόκληροι πόλεις ἱστορικαὶ ἐξηφανίσθησαν, ὅπως ἡ Νίκαια, ἡ Ἐφεσος καὶ ἄλλαι.

6. Μανουὴλ Β΄ Παλαιολόγος

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ε΄ Παλαιολόγου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως ὁ υἱός του Μανουὴλ Β΄ Παλαιολόγος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ οἱ υἱοὶ τοῦ ἀποθανόντος Βαγιαζήτ ἵδρυσαν διάφορα κράτη καὶ ἤρχισαν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μετὰ τῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Τούρκων, ὁ Μανουὴλ κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἐπὶ τέλους ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ἐπεκράτησεν ὁ Μωάμεθ Α΄, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔγινε μονοκράτωρ, διετέλεσε πιστὸς φίλος τοῦ Μανουὴλ, διότι οὗτος τὸν ἐβοήθησεν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν του. Ὁ Μανουὴλ ἔπαυσε νὰ πληρώνῃ εἰς τοὺς Τούρκους τὸν φόρον, τὸν ὁποῖον ὑπεχρεώθη νὰ πληρώνῃ ὁ πατήρ του, ἐπανεκτίσθη δὲ καὶ πολλὰς ἐπαρχίας διὰ τῆς φιλίας του μὲ τὸν Μωάμεθ Α΄.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ Α΄ ἔγινε σουλτάνος τῶν Τούρκων ὁ Μουράτ Β΄, ὁ ὁποῖος δὲν διετήρησεν, ὅπως ὁ πατήρ του, φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν Μανουὴλ.

Οὗτος ἐπολιορκήσεν ἀμέσως τὴν Κων)πολιν (1422), ἀλλ' ὁ Μανουὴλ ἀπέκρουσε γενναίως τὴν ἔφοδον καὶ ἐκυρίευσεν μάλιστα καὶ τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς τῶν Τούρκων.

Ὁ Μανουὴλ ἠναγκάσθη ἔνεκα ἀσθενείας ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ θρόνου καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ κράτος ἐστερήθη ἑνὸς συνετοῦ καὶ γενναίου αὐτοκράτορος.

7. Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος.

Ὁ Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος εἶχε τέσσαρας υἱοὺς τὸν Ἰωάννην, τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν Θωμᾶν καὶ τὸν Δημήτριον. Ἐκ τούτων ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος, ὁ δὲ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἔγινε δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ.

Ὁ Ἰωάννης Η΄ διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ τὸ κράτος του ἔκαμε συνθήκην μὲ τὸν Μουράτ Β΄, διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν μέρος ἀπὸ τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχε παραχωρήσει ὁ Μωάμεθ Α΄ εἰς τὸν πατέρα του Μανουήλ Β΄.

Μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην ὁ Μουράτ Β΄ ἐκυρίευσεν τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Ἑνετοὶ καὶ ἔσφαξε τοὺς κατοίκους της. Ἐπίσης ἐκυρίευσεν καὶ τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὁποῖα κατεῖχον οἱ Φράγκοι, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκε πολλὰ προνόμια, διότι παρεδόθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως.

Τὴν πολιορκίαν ὅμως τῆς Κων)πόλεως δὲν ἡδυνήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ Μουράτ Β΄, διότι τὸν ἡμπόδιζον οἱ πόλεμοι αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀλβανῶν Γεωργίου Καστριώτου ἢ Σκεντέρμπεη.

Ἀνασκόπησις.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Β΄ τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἤρχισεν ἡ παρακμὴ καὶ ἡ κατὰπτωσις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Αἰτία τῆς παρακμῆς ἦσαν δύο μεγάλοι ἐχθροί, οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Φράγκοι. Ἐκ τῶν δύο μάλιστα τούτων οἱ Φράγκοι ἦσαν καὶ οἱ περισσότερον ἐπικίνδυνοι.

Ἐναντίον τῶν Τούρκων πολεμοῦν μὲ ἀνδρείαν οἱ

Ἕλληνες. Ἄλλ' ἡ ὁρμή τῶν Τούρκων εἶναι ἀσυγκράτητος. Πολὺ ταχέως κατορθώνουν οὗτοι νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Παραλλήλως οἱ Φράγκοι διὰ τῶν σταυροφοριῶν ὑποσκάπτουν τὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ κράτος λαμβάνει νέαν ἰσχὺν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, οἱ ὅποιοι ταπεινώνουν Φράγκους καὶ Τούρκους. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγέλων, τὸ κράτος περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς μεγάλην κατὰπτωσιν. Ἡ Κων)πολις, καθὼς καὶ πλεῖσται Ἑλληνικαὶ χῶραι, ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Φράγκους.

Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας κατορθώνει νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Παλαιολόγων. Ἀλλὰ τὸ κακὸν ἔχει γίνεи. Ἡ ὀριστικὴ καταστροφή ἐπίκειται. Εἰς μάτην οἱ γενναῖοι καὶ φιλοπάτριδες Παλαιολόγοι ἀγωνίζονται νὰ ἐπαναφέρουν τὸ κράτος εἰς τὴν προτέραν του ἀκμὴν. Πλεῖσται χῶραι αὐτοῦ κατέχονται ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ Φράγκων. Αἱ λοιπαὶ καταλαμβάνονται ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οὕτω τὸ κράτος περιορίζεται εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καμμία δύναμις δὲν φαίνεται ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὸ μοιραῖον τέλος τῆς πρώην ἰσχυρᾶς αὐτοκρατορίας.

8. Γεώργιος Καστριώτης ἢ Σκεντέρμπεης

Ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἦτο υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας Ἰωάννου Καστριώτου. Ὁ Μουράτ Β' εἰς μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἀλβανῶν εἶχε παραλάβει ὥς ὀμηρον τὸν μικρὸν τότε Γεώργιον Καστριώτην καὶ τὸν ἠνάγκασε διὰ τῆς βίας ν' ἀσπασθῇ τὸν Ἰσλαμι-

σμόν. Ὁ Μουράτ ἐτίμα πολὺ τὸν Γεώργιον Καστριώ-
την διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὰ ἔκτακτα στρατιωτικά

Ὁ Σκεντέρμπεης.

του προτερήματα. Διὰ τοῦτο τὸν ὠνόμασε Σκεντέρ-
μπεην ἥτοι Ἀλέξανδρον Βέην.

Ὁ γενναῖος ὁμως καὶ φιλότιμος Σκεντέρμπεης, μὲ

όλας τὰς τιμάς, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ Μουράτ Β', δὲν ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα του, οὔτε τὸν βίαιον ἐξισλαμισμόν του. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐμίσει θανασίμως τοὺς Τούρκους, τοὺς ὁποίους ἐπεξήτει κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ ἐκδικηθῇ.

Μίαν ἡμέραν μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας κατώρθωσε νὰ πάρῃ διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸν γραμματέα τοῦ Μουράτ διαταγὴν μὲ τὴν σουλτανικὴν σφραγίδα, διὰ τῆς ὁποίας διετάσseto ὁ τοῦρκος διοικητὴς τῆς Κροΐας νὰ παραδώσῃ τὰ φρούρια εἰς τὸν φέροντα τὴν διαταγὴν. Μετὰ ταῦτα ἐφόνευσε τὸν γραμματέα καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Κροΐαν, ὅπου ἔγινε μὲ ἐνθουσιασμόν δεκτὸς ὡς σωτήρ. Ἀπὸ τὴν Κροΐαν ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἐπροχώρησεν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Ἀλβανίαν, ἔκτοτε δὲ ἐκήρυξεν ἄγριον πόλεμον κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Τρεῖς φορὰς ἐξεστράτευσεν ὁ Μουράτ κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τὸν πόλεμον τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Η' Παλαιολόγος. Πρὸς τοῦτο μετέβη εἰς Ἰταλίαν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ Πάπα. Ὁ Πάπας ἐδέχθη εὐχαρίστως νὰ δώσῃ τὴν ζητουμένην βοήθειαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ γίνῃ ἡ Ἐνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν, Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ πρὸ τῆς ἀνάγκης ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Πάπα. Ὑπέγραψε μάλιστα καὶ σχετικὸν πρακτικόν. Κατόπιν τούτου κατὰ προτροπὴν τοῦ Πάπα οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ ἐκστρατεία ὁμως ἀπέτυχεν, ὁ δὲ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεγε-

θείς ἐξήτησε τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ὑπογραφέντος πρακτικοῦ τῆς ἐνώσεως.

Ὁ Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος ἀπέθανε τὸ ἔτος 1448, μετὰ τρία δὲ ἔτη ἀπέθανε καὶ ὁ Μουράτ.

26. Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

1. Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.

Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος, τὰ βλέμματα ὅλων ἐστράφησαν πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, τὸν δεσπότην τοῦ Μυστρᾶ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἰκανώτερος καὶ δραστηριώτερος ὅλων τῶν Παλαιολόγων. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐστέφθη αὐτοκράτωρ εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀφοῦ ἀφῆκεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τοὺς ἀδελφούς του Θωμᾶν καὶ Δημήτριον. Ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Θρόνου, τὸ Βυζαντιακὸν κράτος εἶχε περιορισθῇ εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι τὰς λοιπὰς χώρας του εἶχον καταλάβει οἱ Τούρκοι.

Οὐδέποτε τὸ κράτος εἶχε περιέλθει εἰς τόσῃν ἀδυναμίαν, ὅσην ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ ὁποία ἄλλοτε εἶχεν 800 χιλιάδας κατοίκων, μόλις τώρα ἠρίθμει 80 χιλιάδας. Ὁ γενναῖος ὁμως καὶ φιλότιμος αὐτοκράτωρ, εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ κράτος του καὶ νὰ πέσῃ ἐντίμως μαχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἤρχισεν ἀμέσως τὰς προετοιμασίας διὰ τὴν ἱερὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσῃ ἐντὸς ὀλίγου. Ἀρχίζει νὰ ἐπισκευάζῃ τὰ τεῖχη, νὰ

ἐφοδιάζῃ τὴν πόλιν μὲ ἀρκετὰ τροφίμα καὶ νὰ προσπα-
θῇ νὰ εὕρῃ συμμάχους, τοὺς ὁποίους ματαίως ἀνεζήτει
εἰς τὴν Εὐρώπην.

Δυστυχῶς τὰ πάντα ἦσαν δύσκολα διὰ τὸν Κων-

Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος.

σταντῖνον. Χρήματα δὲν ὑπῆρχον καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἱερὰ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἡράκλειος.

Ὁ στρατός του ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐννέα χιλιάδας περίπου Ἑλλήνας καὶ ξένους μισθοφόρους, προπάντων Γενουάτας καὶ Ἑνετούς, ὁ δὲ στόλος του ἐκ 10 μόνον πλοίων.

2. Μωάμεθ Β'.

Ὅταν ὁ Μουράτ Β', μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τῆς τρίτης ἐκστρατείας του κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη, ἀπέθανε (1451), σουλτᾶνος τῶν Τούρκων ἔγινεν ὁ υἱός του Μωάμεθ Β', ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη κατακτητής. Οὗτος ἦτο νεώτατος, εἴκοσι δύο ἐτῶν, φιλόδοξος καὶ ὁρμητικὸς καὶ εἶχεν ὡς μόνον ὄνειρον τὴν κατὰκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅλοκλήρους νύκτας ἔμενεν ἄϋπνος καὶ ἔκαμνε σχέδια περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀλώσεως αὐτῆς.

Διαρκῶς ἐπανελάμβανε τοὺς λόγους τοῦ προφήτου : «Εὐτυχὴς θὰ εἶναι ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ κατακτήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν».

Ὅταν λοιπὸν ἔγινε σουλτᾶνος, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν μεγάλην ἐπιχείρησιν.

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς προετοιμασίας του ἐξεστράτευσε μὲ 250 χιλιάδας ἄνδρας καὶ 400 πλοῖα καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Ὁ Μωάμεθ διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν στρατόν του διηύθυνεν αὐτοπροσώπως τὴν πολιορκίαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἔκαμνε λυσσώδεις ἐφόδους, τὰς ὁποίας ἡ γενναία φρουρὰ ἀπέκρουεν ἀνδρείως.

Ὁ στόλος του κατέλαβε τὸ στόμιον τοῦ Κερατίου κόλπου, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, διότι ἡ εἴσοδος του ἐφράσσετο διὰ σιδηρᾶς ἀλύσεως.

‘Ο Μωάμεθ Β’.

Οἱ Τοῦρκοι κατεσκεύασαν σανιδωτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἤλειψαν μὲ λιπαρὰς οὐσίας καὶ τοιουτοτρόπως κα-

τόρθωσαν νὰ μεταβιβάσουν ἐβδομήκοντα περίπου πλοῖα διὰ ξηρᾶς εἰς τὸν Κεράτιον. Οἱ πολιορκούμενοι, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ πλοῖα ταῦτα ἐνέβαλον τὸν τρόπον, προσεπάθησαν νὰ καύσωσιν αὐτά, ἀλλ' ἀπέτυχον.

3. Ἡ Ἀλωσις.

Ὁ Σουλτᾶνος βλέπων ὅτι ὅλαι αἱ ἔφοδοί του ἀπεκρούοντο ἡρωϊκῶς, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ γενικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν τειχῶν. Πρὸ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ἔστειλεν ἀπεσταλμένους εἰς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως, ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν μὲν μεγάλας δόξας καὶ τιμὰς, εἰς δὲ τοὺς κατοίκους ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις ταύτας τοῦ Μωάμεθ καὶ ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν ὅτι, οὔτε αὐτὸς ὥς αὐτοκράτωρ, οὔτε οὐδεὶς ἄλλος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν, καὶ ὅτι οἱ πολιορκούμενοι εἶναι ἑτοιμοὶ νὰ θυσιασθῶσι πρὸς χάριν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κωνσταντίνου ὁ Μωάμεθ ὥρισε τὴν γενικὴν ἔφοδον διὰ τὴν 29ην Μαΐου, διέταξε δέ, ὅπως προετοιμασθῇ αὕτη ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον. Διὰ νὰ φανατίσῃ ὁ Μωάμεθ τὸν στρατὸν τοῦ ἔκαμε τὴν παραμονὴν τῆς ἐπιθέσεως προκηρύξεις, διὰ τῶν ὁποίων διεκήρυττεν εἰς τὸν στρατὸν, ὅτι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡ πόλις θὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ ὅσους αἰχμαλώτους καὶ θησαυροὺς ἀρπάσῃ ἕκαστος θὰ εἶναι ἰδιοί του. Ὅσοι ἀναβοῦν πρῶτοι εἰς τὰ τείχη θὰ ἔχουν μέγала ἀξιώματα καὶ πλούτη, ὅσοι δὲ ὀπισθοχωρήσουν κατὰ τὴν ἔφοδον θὰ θανατώνονται.

Τὴν νύκτα ὁλόκληρον τὸ στρατόπεδον ἐφωταγω-

γῆθη μὲ πυρὰς τὰς ὁποίας ἤναψαν, δερβίσαι δὲ ἐκήρυτον ὅτι: «Ὅποιος φονευθῇ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν, θὰ φάγη καὶ θὰ πιῇ μὲ τὸν Προφήτην τὸ ἴδιον βράδιν εἰς τὸν παράδεισον· ὁποιος δὲ πάλιν ἐπιζήσῃ θὰ ἔχη ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς πλουσίας πόλεως». Τὸ σχέδιον τοῦ Μωάμεθ ἐπληροφορήθη ἐγκαίρως ὁ Κωνσταντῖνος. Τὴν προηγουμένην λοιπὸν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως μετέβη καὶ ἤκουσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου μετέλαβεν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Μετὰ ταῦτα συνέστησεν εἰς ὅλους νὰ ἀγωνισθῶσι μὲ ἡρωϊσμόν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «τῆς χαρᾶς πάντων τῶν Ἑλλήνων».

Ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν διηυθύνθη εἰς τὴν πύλιν τοῦ Ἀγίου Ρωμανοῦ.

Τὴν νύκτα τῆς 28ης πρὸς τὴν 29 Μαΐου, ἐνῶ ὅλοι ἐντὸς τῆς πόλεως ἠγρύπνουν, κρότος πυροβόλου ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἐφόδου. Οἱ Τοῦρκοι, ὡς λύκοι λυσσαλέοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν τειχῶν μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ τύμπανα. Ἡ γενναία φρουρὰ ἀποκρούει τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ἐφόδους καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ἀλλὰ κατὰ ἐξημερώματα τῆς 29ης Μαΐου, ἐν Τάγμα Γενιτσαριῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ μιᾶς μικρᾶς θύρας, τῆς Κερκόπορτας, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀφήσει ἀνοικτὴν κατὰ λάθος. Αἱ πύλαι τῶν τειχῶν ἀνοίγονται καὶ τὰ ἄγρια τουρκικὰ στίφη πλημμυρίζουν τὴν πόλιν. Ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τῆς ἀκολουθίας του περικυκλωθεὶς μάχεται ἀνδρείως καὶ ἀποθνήσκει τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος. Τὸ σῶμα του ἐξαφανίζεται κάτω ἀπὸ τὸν σωρὸν τῶν πτωμάτων. Ἡ φρουρὰ μάχεται ἐπίσης ἡρωϊκῶς καὶ φονεύεται μέχρις ἐνός. Ἡ μεγάλη καὶ

πλουσία πόλις λεηλατεῖται ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι δὲν ἄφησαν τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον τοὺς λίθους τῶν οἰκιῶν. Οἱ κάτοικοι ἔντρομοι ζητοῦν σωτηρίαν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι παντοῦ τοὺς καταδιώκουν καὶ τοὺς ἀνευρίσκουν. Ὀρμοῦν εἰς τὸν ναὸν καὶ δένουν καὶ σύρουν ὡς ἀνδράποδα ὅσους αἰχμαλώτους ἠδύναντο. Ἀρπάζουν τὰ πολύτιμα σκεύη, τὰ κειμήλια καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ πλούσιος ἐκεῖνος ναὸς ἔμεινε ἔρημος καὶ γυμνός.

Ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν εἰσέλθει ἐπίσης εἰς τὴν πόλιν, διέταξε ν' ἀνευρεθῇ τὸ πτώμα τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ νὰ ἀναρτηθῇ ἐπὶ κοντοῦ πρὸς ἐπίδειξιν, ὁ δὲ κορμὸς νὰ ἐνταφιασθῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν.

30. Πῶς ἔγινεν ἡ κατάκτησις τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν.

Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέκτησε καὶ τὰς ὑπολοίπους ἑλληνικὰς χώρας.

Πρῶτον κατέλυσεν τὸ ἑλληνικὸν Δεσποτᾶτον τῆς Πελοποννήσου (1458), τοῦ ὁποίου ἦσαν ἄρχοντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Θωμᾶς καὶ Δημήτριος. Μετὰ ταῦτα κατέλυσεν τὸ Φραγκικὸν Δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν (1460) καὶ κατέλαβε τὰς νήσους Εὐβοίαν καὶ Λέσβον, τὸ ἔτος δὲ 1461 κατέλυσεν τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος. Αἱ Κυκλάδες, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Κύπρος ὑπετάγησαν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα (1520 — 1523), διότι τὰς χώρας ταύτας κατεῖχον οἱ Ἑνετοὶ καὶ

τὰς ὑπερήσπιζον γενναίως διὰ τοῦ στόλου των. Ἡ τελευταία χώρα, τὴν ὁποίαν ὑπέταξαν οἱ Τοῦρκοι, ἦτο ἡ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένη Κρήτη (1669). Ὁ πόλεμος διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κρήτης διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ 20 ἔτη καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ἡ ἀνδρεία, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν οἱ δύο ἀντίπαλοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

31. Ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν Δύσιν.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους (476), ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὸ διάφοροι βάρβαροι λαοί, οἱ ὅποιοι, ὅπως εἶδομεν, ἵδρυσαν διάφορα βασίλεια. Οἱ κατακτηταὶ οὗτοι ὄχι μόνον δὲν ἐφρόντισαν διὰ τὴν πρόοδον τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέταξαν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔκλεισαν καὶ αὐτὰ τὰ σχολεῖα των. Οὕτω ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπεκράτησαν εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας, βαθὺ σκότος ἀμαθείας καὶ πνευματικῆς στασιμότητος.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς ἀμαθείας ὠνομάσθη Μεσαίων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὅμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, πολλοὶ Ἕλληνες εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι, πρὸ πάντων δὲ λόγιοι καὶ καλλιτέχναι, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῆς τουρκικῆς δουλείας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθοῦν. Ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των καὶ ὅ,τι προσφιλὲς εἶχον, ἐξήτησαν ἄσυλον εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, πρὸ πάντων

δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ λόγιοι οὗτοι φεύγοντες παρέλα-

Ἡ Παρθένος, ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης. — Ἔργον τοῦ Ραφαήλ
βον τὰ χειρόγραφα τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἀφοῦ

δὲ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἴδρυσαν σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδασκον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καθὼς καὶ τὰς ὥραίας τέχνας. Οἱ σπουδαιότεροι τούτων ἦσαν ὁ Γεώργιος Πλήθων ἢ Γεμιστός, ὁ Γαζής, ὁ Μανουήλ καὶ Ἰωάννης Χρυσολωρᾶς, ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ Μουσουῦρος, ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρης καὶ ἄλλοι. Τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὰ ὑψηλὰ νοήματα, τὰ ὁποῖα ἐκρύπτοντο εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀφ' ἑνός, καὶ τὰ ὥραια ἔργα τῆς τέχνης ἀφ' ἐτέρου, προσεέλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Διὰ τοῦτο μετὰ μεγάλου ζήλου ἐπεδόθησαν οὗτοι εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν. Οὕτω κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐγίνε μεγάλη πρόοδος εἰς τὰ γράμματα, τὰς ὥραίας τέχνας καὶ ἐν γένει εἰς τὸν πολιτισμόν.

Τὴν πνευματικὴν πρόοδον ἐπηκολούθησεν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τεχνῶν. Οἱ ὅροι τῆς ζωῆς ἐβελτιώθησαν σημαντικῶς καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἤρχισε νὰ προοδεύῃ καὶ νὰ ἀκμάζῃ πάλιν.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὠνομάσθη Ἀναγέννησις, δηλαδὴ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς καὶ προόδου.

Τότε ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἑξοχοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, ὅπως εἶναι οἱ Ἰταλοὶ Μακιαβέλλι, Ἀριόστο, Τορκοῦτο Τάσσο, ὁ Ἀγγλος Σαίξπηρ, ὁ Γάλλος Ραμπελαί, ὁ Ἰσπανὸς Θερβάντες καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν ἑξοχα ποιήματα, δράματα καὶ πεζογραφήματα. Ἐπίσης τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεφάνησαν καὶ μεγάλοι καλλιτέχναι, ὅπως εἶναι οἱ Ἰταλοὶ ντὰ Βίντσι, Μιχαήλ Ἀγγελος, Ραφαήλ Σάντι καὶ ἄλλοι. Οὗτοι ἐμιμήθησαν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας καλλιτέχνας καὶ ἐδημιούργη-

σαν σπουδαῖα ἔργα γλυπτικῆς, ζωγραφικῆς καὶ ἀρχιτε-

Ἡ Ἁγία Ἄννα, ἡ Παρθένος καὶ τὸ παιδίον Χριστός.

κτονικῆς, τὰ ὁποῖα θαυμάζονται σήμερον ἀπὸ ὅλον
τὸν κόσμον.

Ἡ ἀφύπνισις τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ πρόοδος αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁφείλεται καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀναγνωρίζει καὶ αὐτὴ ἡ Εὐρώπη καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον θεωρεῖ τὴν Ἑλλάδα ὡς πνευματικὴν μητέρα καὶ εὐεργέτιδα αὐτῆς.

32. Ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις.

Τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐπηκολούθησαν σπουδαῖαι ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν. Αὗται ἔφερον μεγάλην πρόοδον καὶ ἐβελτίωσαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πλούτου τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν ἐφευρέσεων ἦσαν ἡ ναυτική πυξίς (μπούσουλας), ἡ πυρῖτις καὶ ἡ τυπογραφία.

1. Ἡ ναυτικὴ πυξίς.

Ἡ ναυτικὴ πυξίς εἶναι μία μαγνητικὴ βελόνη, ἡ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ ἐνὸς ὑποστηρίγματος, εὐρισκομένου εἰς τὸ κέντρον κυκλικοῦ κυτίου. Εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κυτίου εἶναι χαραγμένα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Ἡ μαγνητικὴ βελόνη δύναται νὰ περιστρέφεται ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ στηρίγματός της. Ἐχει δὲ τὴν ιδιότητα νὰ δεικνύῃ πάντοτε τὸ μὲν ἓν ἄκρον αὐτῆς τὸν Βορρᾶν, τὸ δὲ ἄλλο τὸν Νότον.

Ἡ πολύτιμος αὕτη ιδιότης τῆς μαγνητικῆς βελόνης χρησιμεύει πρὸ πάντων εἰς τοὺς ναυτικούς διὰ νὰ ὀδηγοῦνται κατὰ τὰ ταξιδιά των. Διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς πυξίδος σπουδαίως ὠφελήθη ἡ ναυτιλία. Οἱ ναυτικοὶ πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς πυξίδος δὲν ἀπεμακρού-

Ἡ Παναγία τῶν Βρυγῶν.

νοντο πολὺ ἀπὸ τὴν ξηρὰν ἐκ φόβου μὴ περιπλανηθῶσι

καὶ ἀφανισθῶσιν εἰς τοὺς ὠκεανούς. Ἔνεκα τούτου οἱ περισσότεροι τόποι τῆς γῆς ἦσαν ἄγνωστοι. Καὶ αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς μόνον τὰ βόρεια παράλια, τὰ βρεχόμενα ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἦσαν γνωστά. Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς πυξίδος οἱ ναυτικοὶ ἐπλεον ἀφόβως εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς καὶ ἀνεκάλυπτον ὀλοκλήρους ἡπείρους καὶ χώρας ἀγνώστους μέχρι τότε.

2. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρίτιδος.

Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς πυρίτιδος ἡ τύχη τῶν πολέμων ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν τῶν πολεμιστῶν καὶ ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν πόλεων. Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς πυρίτιδος, κατεσκευάσθησαν πυροβόλα ὅπλα καὶ τηλεβόλα, εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὁποίων δὲν ἀντεῖχον πλέον τὰ τεῖχη καὶ λοιπὰ ἀμυντικὰ ὅπλα, τὰ ὅποια τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν ἄχρηστα. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς πυρίτιδος εἰς τὰ πυροβόλα ὅπλα κατέρριψε τὴν δύναμιν τῶν ἱπποτῶν.

Οὗτοι μέχρι τῆς ἐφευρέσεως τῆς πυρίτιδος εἶχον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τοὺς πολέμους ἀπέναντι τῶν ἀντιπάλων των, διότι ἐμάχοντο ἐφιπποὶ καὶ ἦσαν ἀκατανίκητοι.

Μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν ὁμως τῆς πυρίτιδος καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν πυροβόλων, ἡ ὑπεροχὴ των αὕτη κατέπεσε, διότι ἐχρησιμοποιοῦν τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ἀντιπάλους των ὅπλα.

3. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας.

Ἡ ἐφεύρεσις, ἡ ὁποία συνετέλεσε περισσότερον εἰς

τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος ἦτο ἡ τυπογραφία.

Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, τὰ βιβλία ἦσαν χειρόγραφα καὶ ὥς ἐκ τούτου τόσον σπάνια καὶ ἀκριβά, ὥστε μόνον οἱ πλούσιοι ἠδύναντο ν' ἀγοράζουσιν αὐτὰ καὶ νὰ μανθάνουν γράμματα. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος (1457), πρῶτος ὁ Ἰωάννης Γουτεμβέργιος ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ κινητὰ στοιχεῖα μετάλλινα διὰ τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων. Τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐτύπωσεν ἦτο ἡ Ἀγία Γραφή. Μετὰ ταῦτα ἡ τυπογραφία διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ βαθμηδὸν ἐτελειοποιήθη. Τὰ βιβλία ἐξετυπώνοντο κατὰ χιλιάδας καὶ ἐπωλοῦντο εἰς τιμὰς χαμηλάς, ὅλος δὲ πλέον ὁ κόσμος ἠδύνατο νὰ προμηθεύεται αὐτὰ καὶ νὰ μανθάνῃ γράμματα. Διὰ τὴν τελειοποίησιν τῆς τυπογραφίας ὁ Γουτεμβέργιος εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὲ ὑπομονὴν καὶ θέλησιν καὶ κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ ὅλας τὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι παρουσιάσθησαν εἰς αὐτόν.

4. Αἱ ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν.

Οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἶχον ἐλαχίστας γεωγραφικὰς γνώσεις. Ὅλας τὰς χώρας τῆς Ἀσίας ὠνόμαζον Ἰνδίας, δὲν ἐγνώριζον δὲ θαλασσίαν ὁδὸν νὰ ταξιδεύουν εἰς ταύτας. Αἱ χῶραι αὗται ἦσαν πλουτοφόροι καὶ τὰ προϊόντα αὐτῶν σπάνια καὶ περιζήτητα κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἰς τὴν Εὐρώπην, τὸ δὲ ἐμπόριον αὐτῶν ἔφερε μεγάλα κέρδη. Τὰ μοσχοκάρυα, τὰ γαρόφαλλα, ἡ κανέλλα, τὸ πιπέρι καὶ λοιπὰ ἀρωματικά, ὁ ἔβενος, τὸ ἐλεφαντόδοντο, τὰ μαργαριτάρια, οἱ

πολύτιμοι λίθοι καὶ λοιπὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν μετεφέροντο εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ δύο ὁδῶν. Διὰ ξηρᾶς μὲ καραβάνια, εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, καὶ διὰ θαλάσσης εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ὁπόθεν μετεφέροντο πάλιν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῶν Ἑνετῶν ἦτο εἰς μεγάλην ἀκμὴν καὶ ὅλον τὸ ἐμπόριον τῶν προϊόντων, τὰ ὅποια ἔφθανον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, οἱ ὅποιοι ἐθισάζοντο.

Ὁ εὐκόλος πλουτισμὸς τῶν Ἑνετῶν ἐκίνησε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι προσεπάθουν ν' ἀνεύρουν νέαν ὁδὸν θαλασσίαν, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὰς πλουτοφόρους Ἰνδίας. Πολλαὶ ἀπόπειραι ἔγιναν ἐκ μέρους τῶν Εὐρωπαίων, διὰ νὰ κάμουν τὸν περίπλου τῆς Ἀφρικῆς καὶ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀλλ' ἀπέτυχον. Πρῶτος ὁ τολμηρὸς Πορτογάλος θαλασσοπόρος Βαρθολομαῖος Διάζ, ἀνεκάλυψε τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἑλπίδος (1486). Μετὰ 12 δὲ ἔτη ὁ Πορτογάλος πάλιν Βάσκο δὲ Γάμα περιέπλευσεν ὅλην τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰνδοστὰν (1498).

Καθ' ὃν χρόνον οἱ Πορτογάλοι προσεπάθουν, πλέοντες πρὸς ἀνατολάς, νὰ φθάσουν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἄλλος θαλασσοπόρος, ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν ὅτι ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικόν, προσεπάθει νὰ φθάσῃ εἰς αὐτάς, πλέων ἀντιθέτως, δηλαδή πρὸς δυσμάς. Ὁ Κολόμβος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τῶν βασιλέων τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας, οὗτοι δὲ προθύμως παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς πλοῖα, ἀρκε-

τοὺς ναύτας καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχρειάζετο διὰ τὸ ταξιδιδόν του ἐκεῖνο. Τὴν 23ην Ἰουλίου 1492 ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους. Μετὰ ταῦτα ἔκαμε τρία ἀκόμη ταξίδια εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Εἰς ὅλα δὲ τὰ ταξίδια του, δὲν εἶχεν ἀντιληφθῇ ὅτι ἀνεκάλυψε νέαν ἥπειρον. Μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἐφρόνει, ὅτι εἶχεν ἀνακαλύψει τὰ ἀνατολικά παράλια τῶν Ἰνδιῶν.

Διὰ τοῦτο τὰς χώρας τῆς Ἀμερικῆς, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψεν, ὠνόμασεν Ἰνδίας, τοὺς δὲ κατοίκους αὐτῆς Ἰνδοὺς. Βραδύτερον μετέβη εἰς τὴν νέαν ταύτην ἥπειρον ὁ Ἀμέρικος, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἀνακαλυφθεῖσα χώρα ἦτο νέα ἥπειρος, τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν καὶ τὸν χάρτην. Ἐκ τοῦ Ἀμερικού δὲ τούτου ἔλαβεν αὕτη τὸ ὄνομα Ἀμερικὴ.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1. Πῶς ιδρύθη καὶ προώδευσε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος	3
2. Πῶς ἐπέδρασαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπὶ τῶν ρωμαίων κατακτητῶν	5
3. Ποία ἦτο ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων π. Χ.	8
4. Πῶς ἐμφανίζεται ὁ χριστιανισμὸς	9
5. Πῶς ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς καὶ πῶς ιδρύθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι	10
6. Πῶς ἔζων οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ	11
7. Πῶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας	11
8. Οἱ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν	14
9. Πῶς ἐκυβερνᾷτο τὸ ἀπέραντον ρωμαϊκὸν κράτος	16
10. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος	17
11. Ποῖοι ἐγιναν αὐτοκράτορες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου	24
12. Ὁ μέγας Θεοδοσίος	26
13. Ποῖος ἦτο ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ τῶν χωρῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ιδρύθη τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος	29
14. Πῶς τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος γίνεται ἑλληνικόν	30
15. Ποῖα ἦσαν τὰ σπουδαιότερα γεγονότα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου	33
16. Ὁ Ἰουστινιανὸς	33
17. Ὁ Ἡράκλειος	45
18. Ποῖοι ἦσαν οἱ Ἀραβες καὶ ποία ἡ θρησκεία των	52
19. Ποῖος ἦτο ὁ Μωάμεθ καὶ πῶς ἐνώνει τοὺς Ἀραβας εἰς ἓν κράτος	53
20. Ποία ἦτο ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ	55
21. Πόλεμοι τῶν Χαλιφῶν κατὰ τῶν Πέρσων καὶ Ἑλλήνων	55
22. Πῶς οἱ Ἀραβες ἐκστρατεύουν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πολιορκοῦν αὐτήν	57
23. Δευτέρα πολιορκία τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων	59
24. Πῶς οἱ Ἀραβες ἐκπολιτίζονται	60
25. Πῶς παρακαμάζουν οἱ Ἀραβες	62
26. Ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως	64
27. Πῶς γίνεται ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμῖσις ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' Ἰσαύρου	66
28. Ποῖοι ἄλλοι αὐτοκράτορες ἦσαν εἰκονομάχοι. Κωνσταντῖνος Ε', Λέων Δ', Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, Λέων Ε', Μιχαὴλ Β', Θεόφιλος	68
29. Πῶς γίνεται ἡ ἀναστυλῶσις τῶν ἁγίων εἰκόνων	71
30. Ποῖοι ἦσαν οἱ Βούλγαροι καὶ πῶς ἤλθον εἰς τὴν Εὐρώπην	72

31. Πόλεμοι τῶν Βουλγάρων κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Κων/τίνος Ε', Νικηφόρος Α', Λέων Ε'	Σελ. 73
32. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών	74
33. Λέων ΣΤ' ὁ σοφὸς καὶ Κων/τίνος ὁ Πορφυρογέννητος	75
34. Ρωμανὸς Β', Νικηφόρος Β', Φωκάς καὶ Ἰωάννης Τσιμισκῆς	76
35. Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος	78
36. Οἱ Σελτζοῦκοι Τοῦρκοι	82
37. Ρωμανὸς Δ' ὁ Διογένης	84
38. Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς	85
39. Αἱ σταυροφορίαι	86
40. Πῶς ἐγιναν αἱ τρεῖς πρῶται σταυροφορίαι	87
41. Ἡ Δ' σταυροφορία	90
42. Ἄλωσις τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων	92
43. Πῶς γίνεται ἡ διανομὴ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν Φράγκων	94
44. Βαλδουῖνος καὶ Βονιφάτιος	95
45. Οἱ Βιλλαρδουῖνοι	95
46. Οἱ Ἑνετοὶ	96
47. Ὁ Φεουδαλισμὸς	97
48. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος	98
49. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας καὶ ὁ Θεόδωρος Λάσκαρις	99
50. Οἱ διάδοχοι τοῦ Λασκάρεως	100
51. Τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου	101
52. Πῶς οἱ Ἕλληνες ἀνακτοῦν τὴν Κων/πολιν. Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος	102
53. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλην. αὐτοκρατορίας ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὴν Κων/πολιν	104
54. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τοῦρκοι	105
55. Ποία ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Ἑλλην. αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Ὀθωμανῶν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν	107
56. Πῶς γίνεται ὁ Ἀνδρόνικος Γ' αὐτοκράτωρ	108
57. Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς	109
58. Ὁ Ταμερλᾶνος	111
59. Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος	112
60. Ἰωάννης Η' Παλαιολόγος	113
61. Γεώργιος Καστριώτης ἡ Σκεντέρμπεης	114
62. Ἄλωσις τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων	117
63. Πῶς ἐγένινεν ἡ κατάκτησις τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν	124
64. Ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν δύσιν	125
65. Ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις.	129

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Αὐγούστου 1934

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς

τὸν κ. Δ. Ἀκρῶν συγγραφέα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταυταρίθμου ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Νόμου 5911 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1ην πράξιν αὐτῆς, ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορία Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας*» βιβλίον σας διὰ μίαν τετραετίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1934, ὑπὸ τὸν ὅρον, νὰ συμμορφωθῇτε ἐπακριβῶς πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ἀγμοδίας κριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης
Ν. ΣΜΥΡΑΝΣ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 12.10
(Δεδεμένον Δρχ. 3 ἐπὶ πλέον)

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφ. $\frac{74378}{3-10-35}$

Ἄρθρον θον τοῦ Π. Διατάγματος
«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκειμένων
διδασκικῶν βιβλίων».

Τὰ διδακτικά βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς τινι ἐπιτρέπεται γὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοσύμμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης τυποθετικῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ἀπὸ τοῦ ἔργου ὅπου ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἀξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦτου ἐκτυπῶνται τὸ παρὸν ἄρθρον.

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς
«Ἑστίας».

[Handwritten signature]

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ, ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 30

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

1. Πῶς ιδρύθη καὶ προώδευσε τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος

Πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνεται ἓν μέγα καὶ ἰσχυρὸν κράτος, ἡ Ἰταλία, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὅμως χρόνους ἡ Ἰταλία δὲν ἀπετέλει ἓν κράτος, ὅπως σήμερον, ἀλλὰ κατφεῖτο ἀπὸ διαφόρους λαούς, οἱ ὅποιοι ἔζων εἰς πολλὰ χωρία αὐτόνομα καὶ ἀνεξάρτητα τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἐν ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἦτο καὶ ἡ Ρώμη, ἡ ὁποία ἐκτίσθη τὸ ἔτος 754 π. Χ. εἰς ἓνα λόφον τῆς Μέσης Ἰταλίας, πλησίον τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως. Ἐξ ὅλων τῶν χωρίων τῆς Ἰταλίας περισσότερον προώδευσεν ἡ Ρώμη, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔζων βίον ἐνάρετον, ἦσαν ἐργατικοὶ καὶ φιλοπάτριδες, ὑπήκουον τυφλῶς εἰς τοὺς νόμους καὶ τοὺς ἀρχοντάς των, καὶ ὅλοι ἐφρόντιζον διὰ τὸ συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τῆς πατρίδος των.

Ἄλλος λόγος διὰ τὸν ὅποιον προώδευσεν ἡ Ρώμη, ἦτο ἡ κατάλληλος θέσις εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη αὕτη.

Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ Ρώμη δὲν ἀπείχε πολὺ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν προϊόντων